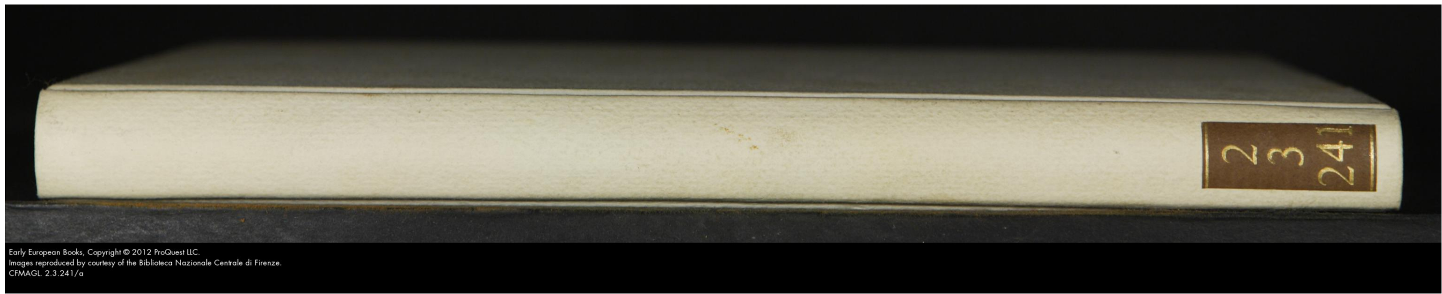
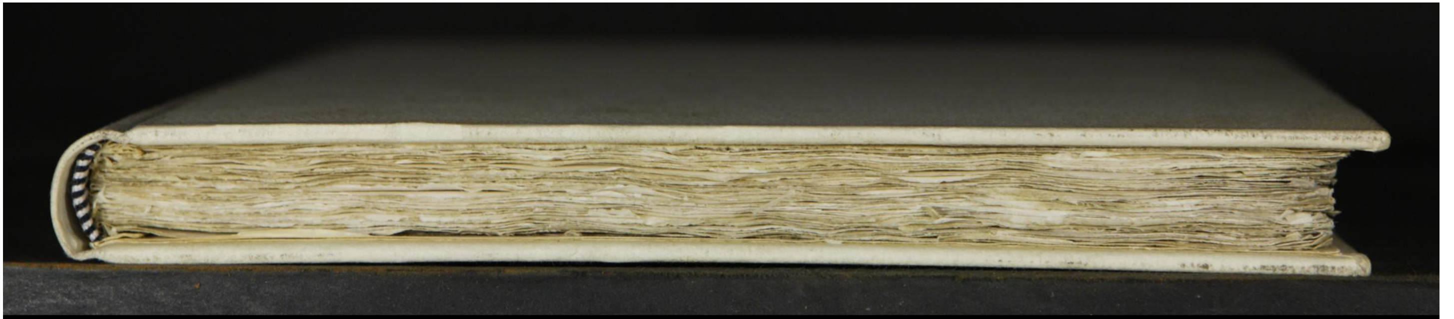
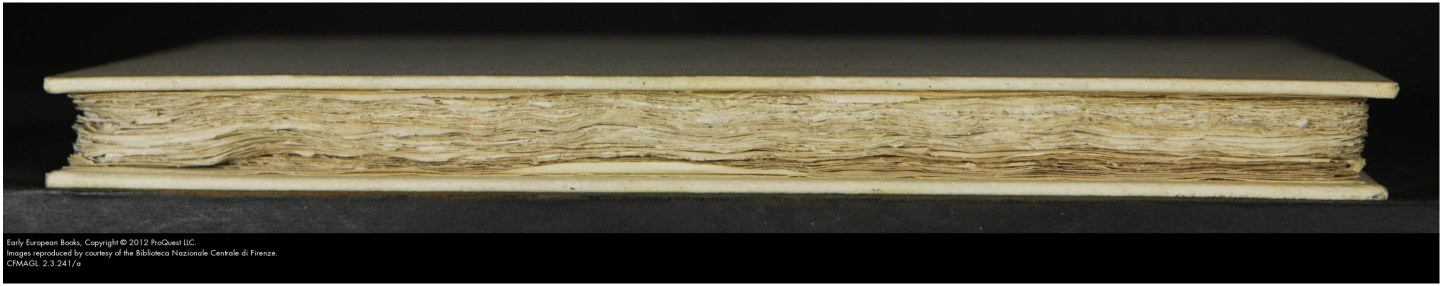

2
3
241

DE DISCIPLINA ARCANI

CONTRA DISPVTATIONEM

ERNESTI TENTZELII

DISSERTATIO APOLOGETICA

PER

D. EMANVELEM A SCHELSTRATE

S. T. D.

BIBLIOTHECAE VATICANAE PRAEFECTVM,

ECCLESIAE ANTVERPIENSIS CANONICVM.

In qua agitur de disciplina primitiuæ Ecclesiæ in occultandis præcipuis Catholicæ Religionis mysterijs, ostenditurque, quo tempore cœperit. circa quæ & pro quibus obseruata fuerit, quando desierit, & quænam demùm ex illa deducantur pro soluendis quampluribus quæstionibus circa fidei dogmata ab Hæreticis præterito sæculo motis, & circa disciplinam ac Historiam Ecclesiasticam hoc tempore controuersis.

ROMÆ, Typis Sac. Congregat. de Propagandâ Fide,
Anno M DC LXXXV.

SVPERIORVM PERMISSV.

CHRISTINAE SVECORVM, GOTTORVM, VANDALORVM REGINAE

EMANVEL A SCHELSTRATE
Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus

Felicitatem.

D Thronum *Tuum* accedit, *Regalis fastigij decus eximium CHRISTINA*, presens de Disciplinâ Arcani Dissertatio Apologetica, quam vt *Regio Nomini Tuo* inscriberem, fecit sacræ antiquitatis argumentum, quod in eâ exponitur, & à *Ma-*

ieſtate Tua in ſummo pretio haberi, non vno, ſed pluribus indicijs cognoſcitur. Scribebat

Lib. 8. epiſt. 24. ad Maximum.

quondam Plinius Secundus: *Reuerere gloriam veterem, & hanc ipſam ſenectutem, quæ in homine venerabilis, in vrbibus ſacra eſt: ſit apud te honor antiquitatis*. Quod autem homo Gentilis antiquitati profanæ conuenire, ex profanâ Philoſophiâ cognouerat, hoc antiquitati Eccleſiaſticæ potiori iure deberi, *Maieſtas Tua* ex datâ ſibi diuinitùs ſapientiâ collegit, indeque tantus fuit apud *Te* honor illius, vt cæteris poſthabitis ſolam veteris Religionis gloriam æſtimandam eſſe iudicaueris. Non placuit *Tibi* hominis ſenectus, non vrbium vetuſtas, non potentiſſimi Regni antiquâ Religione deſtituti Nobilitas. Religionis Catholicæ antiquitas placuit, eamque vt ſolam ſacram eſſe, aliaque ſacra reddere, cognoueras, ſpretis terreni Dominij honoribus præ cæteris venerata es. Liceat mihi proinde hìc iterum Plinij verbis vti, & quibus ille Traianum allocutus eſt, paucis dumtaxat mutatis, *Maieſtatem Tuam* alloqui: intuenti namque mihi ſapientiam *Tuam*, minùs mirum videtur, quòd mortales, caducoſque

Re-

Regni titulos aut deprecata ſis, aut temperaſti. Scis enim, vbi vera Principis, vbi ſempiterna ſit gloria, vbi ſint honores, in quos nihil flammis, nihil ſenectuti, nihil ſucceſſoribus liceat. Vrbes enim demolitur, Regnaque obſcurat obliuio; regnandi modum accuſat, carpitque poſteritas. Contrà contemplator Regni, & infinitæ poteſtatis domitor ac frenator animus ipsâ vetuſtate floreſcit, eiuſque memoria apud ſuccedentes ſibi mortalium generationes numquam interitura eſt. Et hæc ſunt, ex quibus ortum habuit prudentiſſimum in abijciendis Regni curis animi *Tui* iudicium, hiſque etiamnum innititur ſuſceptum ſemel de honorandâ Religionis antiquitate conſilium: poſtquàm enim ſeceſſiſti, tam firmiter animo *Tuo* inheſit antiquæ Religionis amor, vt non ſolùm proprijs verbis & exemplo, ſed aliorum quoque ſtudijs eam in hunc vſque diem promoueri cures, ſuadeas, horteris. Huic verò ergà Religionem noſtram propenſioni *Tuæ* confiſus, præſentem Diſſertationem de antiquâ Eccleſiæ diſciplinâ, ex quâ non pauca fidei dogmata contrà Nouatorum errores illuſtrantur,

Ma-

2

Maiestati Tuæ pergratam fore, existimaui: cùmque non ita pridem de illâ actum fuerit in priuatis eruditorum congressibus apud *Regiam Tuam* institutis, meque tum dissferentem benignè audire dignata sis, scribentem modó, *& Regij Nominis Tui* Patrocinium implorantem, fauore prosequi, vt spero, non dedignaberis.

PRAEFATIO AD LECTOREM.

IAm sæpiùs Amicorum litteris relatum erat, quòd Authore Ernesto Tentzelio contrà me in Germania editæ essent Disputationes duæ, quarum prima versatur circà disciplinam arcani apud veteres Christianos vsitatam, de qua nonnulla in Commentario ad Antiochenum Concilium scripseram. Secunda verò circà duplicem Baptismum Constantini Magni, de quo in Antiquitate illustrata coniecturas quasdam peritorum iudicio subieceram. Ex his duabus prima ab aliquo tempore ad manus meas peruenit, quam vt habui, statim peruolui, & Authore Lutherano Lipsiæ 3. Ianuarij, anno 1683, editam agnoui. Diù mecum cogitaui, an responderem homini satis vrbanè plerisque in locis mecum agenti, an verò insistendo Cypriani vestigijs, Viri à Religione nostra alieni scripta contemnerem, & cum Doctore Gentium eos, qui foris sunt, non curarem. Verùm maturo animo perpendens, quanti ponderis sit argumentum, de quo homo extraneus mecum disputare voluit, quanti momenti sint, quæ exinde ad fidem & disciplinam spectantia contrà Nouatorum errores consequantur, respondendum esse suasit multifaria potiùs argumenti vtilitas, quam vlla defensionis meæ coràm publico necessitas.

Ar-

3

Argumentum, de quo agitur, circà Auguſtiſſimum Euchariſtię myſterium pręſertim verſatur, quod in Commentario ad ſecundum Canonem Antiochenum, Catechumenorum, Iudæorum, & Infidelium oculis ac auribus olim occultatum fuiſſe, nonnullis antiquorum Patrum teſtimonijs oſtenderam. De hac verò antiqua Eccleſiæ diſciplina diſputationem inſtituit Erneſtus Tentzelius, & quam ego ab Apoſtolis cœpiſſe, & in occultandis tam Sacramentorum ritibus, quàm dogmatibus obſeruatam fuiſſe contendebam, ipſe poſt Apoſtolos ad finem ſecundi ſæculi ortum duxiſſe, & ad ſolos Sacramentorum ritus, non autẽ ad vlla Religionis noſtræ dogmata ſpectaſſe, voluit. Et hæc ſunt, quæ cùm vberiorem expoſitionem mereantur, hac Diſſertatione ex antiquorum monumentis illuſtranda ſuſcepi: cùmque monſtrauero, diſciplinam arcani ex Chriſti verbis ortum duxiſſe, & circà præcipua Catholicæ Religionis myſteria à temporibus Apoſtolorum fuiſſe obſeruatam, adiungam plura alia, quæ exinde ad fidem & diſciplinam ſpectantia conſequuntur.

Clamant Hæretici, nullum apud antiquos de ſeptenario Sacramentorum numero reperiri vel tractatum, vel teſtimonium: aſſerunt, ſacrarum Imaginum cultum canone 36. Illiberitano à Patribus Hiſpanis fuiſſe prohibitum: applaudunt ſibi Caluiniſtæ, quòd apud priſcos Eccleſiæ Patres mentionem figuræ, typi, imaginis, & ſymboli Corporis ac San-

gui-

guinis Chriſti inueniant : putant Lutherani, nullum apud antiquos de Tranſubſtantiatione panis & vini in Corpus & Sanguinem Chriſti extare teſtimonium, adduntque, ſacra Dona ſub panis nomine ab Occidentalis & Orientalis Eccleſiæ Patribus exponi conſueuiſſe: non deſunt demùm, qui cum Albertino publicam Corporis Chriſti expoſitionem in Templis, & circumgeſtationem in Proceſſionibus recenti hominum memoria inſtitutas eſſe, & in ea Latinos ab antiquo Eccleſiæ ritu diſceſſiſſe, volunt. Et hæc ſunt, quorum ſolutio pendet ex diſciplina arcani, ex qua monſtrabimus contrà Lutheranos & Caluiniſtas, Sanctos Patres à tractatibus de ſeptem Sacramentis olim abſtinuiſſe; Hiſpaniæ Epiſcopos can. 37. Illiberitano vetuiſſe, Imagines in parietibus Eccleſiæ depingi; figuram, typum, myſterium, aliaq; nomina non obeſſe veritati Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia, neque frequentem panis mentionem facere contrà Tranſubſtantiationem; Euchariſtię demùm expoſitionem in Templis, & in Proceſſionibus circumgeſtationem ex hac diſciplina pendere, adeò vt ea dumtaxat ceſſante vſus exponendi publicè Sacramentum introductus ſit. Et hæc ſunt, quæ ex præſenti argumento deducuntur, præter alia quamplurima ad hiſtoriam & diſciplinam Eccleſiaſticam ſpectantia, ob quæ controuerſiam de diſciplina arcani vlteriorem expoſitionem mereri, & præſentem Diſſertationem edendam eſſe cenſui, ſimulque Tentze-

lij disputationi hac de re editæ breuiter respondere volui.

An verò ad alias Tentzelij disputationes, quas contra omnia à me in posterum scribenda se editurum, non obscurè indicauit, responsurus sim, nolim promittere. Non enim semper obiectiones ipsius versabuntur circà argumentũ, quod vlteriorem expositionem merebitur, prout nec meretur secunda eius Disputatio de duplici Cõstantini baptismo, in qua nihil omninò habet de testimonio D. Hieronymi, quod refutatione indigeat. Testimonium enim Diui Hieronymi, ex quo controuersia de duplici Constantini baptismo ortum duxit, extat in eius Chronico his verbis: *Constantinus extremo vitæ suæ tempore ab Eusebio Nicomediensi Episcopo baptizatus in Arianum dogma declinat, à quo vsque in præsens tempus Ecclesiarum rapinæ; & totius Orbis est secuta discordia.* Duo sunt in hoc testimonio, quæ difficultatem pariunt. Primò, quòd asseratur, Constantinum in fine vitæ ad dogma Arianum declinasse. Secundò, quòd hoc factum dicatur, cùm ab Eusebio Nicomediensi baptizaretur. Ex quibus diù ante me Annalium Parens Baronius coniecit, quod colligi deberet. *Constantinum in Arianorum perfidia baptizatum, vel potiùs (si verum est, quod asserit) rebaptizatum. Arianos enim, baptizatos in fide Catholica, rebaptizare consueuisse, exemplis mille ac testibus exploratissimum est.*

D. Hieronymus.

Baronius.

Ab hac difficultate, vt sese extricaret Tentzelius,

tex-

textum Chronici Hieronymiani in dubium vocat : „ Vnde enim constat, inquit, illa de Constantino in „ Arianum dogma declinante non esse ociosorum „ & maleferiatorum hominum additamenta, sed ab „ ipso Hieronymo scripta ? Quonam certo & infalli- „ bili criterio genuina à suppositiitijs discernes ? Vn- „ de docebis, non esse hoc loco, & hac parte Chroni- „ ci Hieronymiani factum, quod toties alibi? „ Petit Tentzelius sibi monstrari, vnde constet, corruptum non esse hoc loco Diui Hieronymi testimonium. Audiat itaque : illud sic referunt omnes M. SS. Codices Scaligeri, qui nullius suppositionis hac in re meminit. Omnes Codices Belgici, quibus Aubertus Mireus in Chronici istius editione vsus est : viginti quinque Codices M. SS. Gallici, Hispanici, & Italici, & inter eos sex Vaticani, quos Arnaldus Pontacus Episcopus Vazatensis pro edendo D. Hieronymi Chronico adhibuit. His accedunt Codices Vrbino-Vaticani duo, & Palatino-Vaticani duo, id est omnes, qui in famosissima totius Orbis Catholici Bibliotheca repositi Chronicon illud continent. Consonat Codex manuscriptus ante mille & centum annos exaratus, quem me quondam vidisse memini in Bibliotheca Patrum Henschenij & Papebrochij, qui illum ex Germania pro aliquo tempore acceperant, in quo, vt in cæteris omnibus correctè scriptis, eadem verba reperiuntur, prout & ex antiquioribus M. SS. ea Marianus Scotus inseruit Chroni- Tentzelius.

§§ 2 co

co ſuo, quod autographum in Bibliotheca Palatino-Vaticana ſeruatur. Et diù ante Marianum Scotum Sanctus Proſper Epiſcopus Aquitanicus in Chronico integro per Philippum Labbeum tomo 1. M. SS. Codicum edito, vbi *Nepotiano & Facundo Conſulibus* legitur: *Conſtantinus extremo vitæ ſuæ tempore ab Euſebio Nicomedienſi Epiſcopo baptizatus in Arianum dogma declinauit.* Ita D. Proſper, qui paulo poſt Hieronymum floruit, vt planè incredibile ſit, verba illa ocioſorum & maleferiatorum hominum additamenta eſſe.

D. Proſper.

Neque hæc ſola pro αὐθεντία textus Hieronymiani faciunt; plurimum namque confert, quod Author anonymus Codicis 1361. Vaticani habet in Chronico Imperatorum: *Conſtantinus autem in extremo vitæ ſuæ ab Euſebio Nicomedienſi Epiſcopo baptizatus in Arianum dogma conuertitur. Heu proh dolor! Bono vſus principio, ſed fine malo.* Eadem habet Author Codicis 1348. qui pro titulo habet: *Chronica Iſidori, ſiuè quod eſt verius: Sanctorum Auguſtini & Hieronymi.* Vixit Author huius Codicis anno 1020., qui non malè annotauit, ſimilia ſcripſiſſe S. Iſidorum Hiſpalenſem Epiſcopum, vtpotè de quo Carolus Magnus in epiſtola ad Elipandum Toletanæ Ciuitatis Epiſcopum inſerta Concilio Francofurdienſi: *Exemplum mihi Conſtantini Imperatoris propoſuiſtis, cuius initium Beatum Iſidorum laudaſſe dicitis, & finem doluiſſe.* Eadem verba etiamnum reperiuntur in

Cod. M. S.

Carolus M.

Chro-

Chronico ipſius Iſidori Hiſpalenſis Epiſcopi,qui ante mille & plures annos in Hiſpania ſcripſit. Ex quo, alijſque ſuprà relatis abundè conſtat, nondum ſatiſfactum eſſe difficultati, quæ ex Hieronymi Chronico exurgit.

Sed neque ſatisfecit Tentzelius, per dogma Arianum intelligens dogma de Filij Diuinitate, idque probans ex ipſius Hieronymi Chronico: ,, Etenim, ,, inquit, dogma Arianum illis verbis indicatur: ,, *à quo vſque in præſens tempus Eccleſiarum rapi-* ,, *næ, & totius Orbis eſt ſequuta diſcordia*. Nam, ,, ait, quis hæc tribuerit dogmati de rebaptizatione, ,, quatenus ab Arianis ſuſcipiebatur? Quis in hiſto- ,, ria Eccleſiaſtica paululùm verſatus ignorat, erro- ,, rem circa Filij Diuinitatem & propriè dictum Aria- ,, norum dogma fuiſſe, & tot in vniuerſo mundo tur- ,, bas concitaſſe? ,, Ita Tentzelius, qui nullibi magis quàm hoc loco errauit. Supponit enim, relatiuum *quo* ad dogma reſpicere, non aduertens, à Diuo Hieronymo mentionẽ factam eſſe temporis, ad quod referendum erat. Scribit namq; Hieronymus, Conſtantinum ab Euſebio Nicomedienſi baptizatum fuiſſe extremo vitæ ſuæ tempore. Et de eo eſt, quod teſtatur, *A quo vſque in præſens tempus Eccleſiarum rapinæ & totius Orbis eſt ſecuta diſcordia*. Et hæc ſufficiant de duplici Conſtantini baptiſmo, de quo ſatis ſuperque actum eſt in Antiquitate illuſtrata, vt iam ſcripta repetere minimè neceſſarium duxerim.

Tentzelius.

D. Hieronymus.

I N-

INDEX
CAPITVM ET ARTICVLORVM.

Ar-

Im-

Imprimatur, Si videbitur Reuerendissimo Patri Magistro Sacri Palatij Apostolici.

I. de Angelis Archiepisc. Vrbin. Vicesger.

DE mandato Reuerendissimi Patris Puteobonelli S. Apostolici Palatij Magistri vidi librum, cui titulus est, *De Disciplinâ Arcani, &c. à D. Emanuele à Schelstrate S. Th. D. & Bibliothecæ Vaticanæ Præfecto* compositum, Viro quidem in primis docto, & aliorum Voluminum editione conspicuo; nihilque in eo reperi, quod fidei Catholicæ dogmata, aut morum candorem labefactet, imò verò profundam eruditionem, quâ Hæreticorum argumenta refellat, & antiquæ Ecclesiæ mysterijs, ac Patrum oraculis illustrandis luculentam materiam præbeat. Quocircà ad Catholicorum in fide confirmationem, ad maiorem errantium confusionem, ad nouum Authoris ornamentum ac decus, qui nec se ipso minor in Opere paruo, & in æmulo vrgendo maior ostenditur, publicâ luce plausuque dignum existimo. In Ædibus Sancti Siluestri Montis Quirinalis 26. Septembris 1684.

D. Caietanus Passarellus C. R. S. Officij in Hispaniâ Qualificator.

Imprimatur,

Fr. Dominicus Maria Puteobonellus Sacri Apostolici Palatij Magister.

§§§

8

DISSERTATIO APOLOGETICA

De disciplina arcani.

NOTA est Orbi Catholico controuersia, quam à paucis annis de sacro Eucharistiæ mysterio mouit in Gallijs Claudius Minister reformatus. Editus erat Parisijs libellus anonymus, quo ostendebatur, omnes, qui à tempore Berengarij per diuersas mundi Regiones dispersi nomen Christianum professi erant, vnum idemque pro veritate Eucharisticâ sensisse. Assumpserat hoc argumentum Author anonymus, vt fideles, cùm viderent doctrinam de præsentiâ reali Corporis, & Sanguinis Christi in Eucharistiâ ab omnibus totius Orbis Ecclesijs receptam fuisse, absque eo quòd vllum innouationis vestigium apud Scriptores istorum, vel præteritorum temporum reperiretur, facili negotio concluderent, veritatem illam ex perpetuâ Ecclesiæ traditione ad nos deriuatam esse. Huius libelli occasione Claudius calamum strinxit, & vt argumentum eluderet, duo opposuit. Primò obiecit quamplurima Sanctorum Patrum loca, in quibus, cùm de Sacrosancto Eucharistiæ mysterio ageretur, antitypi, typi, imaginis, figuræ, aliorumque verborum realem Corporis, & Sanguinis Christi præsentiam in specie destruentium, mentio fiebat. Secundò negauit Christianorum de hoc mysterio consensionem, dixitque, non solùm transubstantiationem, sed & ipsam præsentiam realem Græcis, alijsque Orientalibus Christianis ignotam fuisse.

Egit hâc de re contra Claudium Ministrum Arnaldus Doctor Sorbonicus, qui non minori eruditione, quàm diligentiâ veritatem Catholicam propugnauit: perscrutatus enim est antiquorum Patrum sententias, & sicubi obscuriùs locuti videbantur, de illorum sensu egregiè cum Claudio disputauit, omnesque difficultates soluere studuit: plurimam insuper operam nauauit in perquirendis Orientalium de fide sententijs, vt ex ipsis Græcorum schismaticorum testimonijs constaret, quid Orientalis Ecclesia de præsentiâ reali Corporis, & Sanguinis Christi in Eucharistiâ crederet, quid de transubstantiatione panis in Corpus, & vini in Sanguinem sentiret. Testimonia illa cùm Gallicè solùm, eaque non omnia ab Arnaldo typis edita essent, magno quondam studio in Gallijs quæsiui, & ante tres circiter annos Parisijs reperi autographa. Horum exscribendorum copiâ mihi factâ ab humanissimo, & Doctissimo Viro Ioanne Mabillonio, illa Græco idiomate à Patriarchis, Metropolitis, Episcopis, & Clericis Orientalibus conscripta Latinè conuerti, vt ea Græco-latina cum plurimis alijs Orientalium actis hucusque ineditis typis mandarem. Monueram eá de re Lectorem in Commentario de Sacro Antiocheno Concilio, quod anno 1681. Antuerpiæ edidi. Ad Canonem namque secundum Antiochenum pag. 273. occasione cuiusdam testimonij Hieremiæ Patriarchæ Constantinopolitani scripseram: *De cuius actis cum Lutheranis, si Deus nobis propitius sit, & vlteriorem vitam cum incolumitate largiatur, alibi fusiùs agemus*. Et ad Canonem 9. pag. 485. agens de Indulgentijs, adiunxeram: *De quibus omnibus fusiùs nobis agendum est in ijs, quas de actis Orientalis Ecclesiæ contra Lutheri, & Caluini hæreses paramus, dissertationibus*.

In Comment. ad Conc. Antiochenum.

Et hæc sunt, nec plura, quæ in Commentario de Antiocheno Concilio circa Opus, quod modò præ manibus ha-

habeo, annotaui: ex paucis tamen illis Tentzelius me monere voluit in disputatione suâ de disciplina arcani, *se admodum desiderare, ac summè necessarium esse, vt in dissertationibus de actis Orientalis Ecclesiæ contra Lutheri, & Caluini hæreses, quas in Concilio Antiocheno pag. 273. & 485. publicandas promisi, Lutheranæ Ecclesiæ sententiam à Reformatorum hypothesibus probè distinguam, statumque controuersiæ rectè formem.* Non inquiram, quâ ratione, quo consilio hæc monenda duxerit Tentzelius: indicauit enim sufficienter, vulnus lethale, quod ex perpetuâ Orientalis, & Occidentalis Ecclesiæ consensione Caluinistis, & Lutheranis infligitur, à se minimè contemni, ideòque desiderari, vt acta Orientalis Ecclesiæ contra Caluinistas edita nequaquam Lutheranæ Religionis hominibus opponam. Tentzelius.

Quod se desiderare innuit Tentzelius, id etiam non rogatus facere decreueram: collectis namque actis Orientalibus, quæ post exortas Lutheri & Caluini hæreses, vel edita, vel manuscripta inueniri potuerunt, Lutherum à Caluino separaui, opusque in duos Tomos diuisi, in quorum primo edam omnia illa, quæ ab ortu Lutheranæ hæreseos contra illam scripserunt Patriarchæ, Metropolitæ, Episcopi, & Græci schismatici. Vtque constet, hodiernam Græcorum Ecclesiam in dogmatibus cum Luthero controuersis nihil noui sapere, antiquorum Patrû Orientalium testimonia adiungam, & ex perpetuâ Orientalis Ecclesiæ consensione contra Lutheranos ex Tertulliano concludam: *Illud esse Dominicum, & verum, quod est priùs traditum; illud erroneum, & falsum, quod est posteriùs immissum.*

Dum autem pro fidei veritate ex actis Orientalibus demonstrandâ operam omnem sedulò impendo, non abs re fecisse videbor, si cum Tentzelio de disciplinâ arcani ex antiquis Patribus comprobandâ paucis antecedenter a-

gam, & præcipuum fidei dogma de præsentiâ reali, & transubstantiatione panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi ab obiectionibus Nouatorum expediam. Quamuis enim, vt diximus, dogma Catholicum Arnaldus Doctor Sorbonicus illustrare conatus fuerit, labores tamen eius non parùm adiuuari possent, si complures Patrum sententiæ, quas Caluinistæ, & Lutherani contra præsentiam realem, & transubstantiationem adducunt, vnicâ obseruatione ex antiquâ disciplinâ arcani desumptâ exponantur. Disciplinam illam iam diximus constitisse in occultatione quorundam mysteriorum Religionis Catholicæ, eamque olim in vsu fuisse, ex tot Patrum testimonijs constat, vt Tentzelius ipse id negare ausus non fuerit, sed disciplinam arcani in Ecclesiâ receptam fuisse, mecum admiserit.

Nonnulla tamen sunt, de quibus inter me, & Tentzelium differentia intercedit: quod enim ego in Commentario ad 2. Canonem Antiochenum pro solis Catechumenis, Iudæis, & infidelibus in vsu fuisse asserueram; ipse, ac si pro fidelibus pariter, & infidelibus statuissem, in disputatione suâ oppugnat: quod ego non de Sacramentis solùm, sed de alijs quoque Religionis Catholicæ mysterijs locum olim habuisse indicaueram; ipse de duobus dumtaxat Sacramentis admittit: quod ego non de ritibus solùm, sed de dogmate obseruatum fuisse tradideram; ipse de solis ritibus obtinuisse putat: quod ego ab Apostolorum temporibus cœpisse scripseram; ipse ad finem secundi sæculi inchoasse existimat: quod ego demùm contra Caluinistas, & Lutheranos facere docueram; ipse contra Caluinistas, non verò contra Lutheranos vrgeri posse asserit. Hæc sunt, de quibus potissimùm inter me, & Tentzelium quæstio mouetur: cùmque in Commentario ad Antiochenum Concilium paucis tantùm verbis de illis ege-

egerim; de ijs, quia plura notatu digna occurrerunt, hìc latiùs agendum erit.

CAPVT I.

Quòd disciplina arcani non pro fidelibus, sed pro Catechumenis, & non initiatis obseruata fuerit.

SVppono ex dictis supra, disciplinam arcani in nullo alio constitisse, quàm in occultatione rituum siue dogmatum, à Patribus olim obseruatâ: neque Tentzeliũ cum cæteris Lutheranis disciplinã occultandi ritus Sacramentorum negare, sed pro certo habere, eam aliquot sæculis circa mysterium Eucharistiæ in Ecclesiâ viguisse. Prima difficultas est, pro quibusnam disciplina illa instituta, obseruataq; fuerit? Cùm enim ego in commentario ad 2. Canonem Antiocheni Concilij cap. 8. num. 1. innuissem, plerosque Patres primis Ecclesiæ sæculis nullam de Eucharistiâ mentionem fecisse, alios obscuriùs, quàm par esse videtur, de eâ locutos fuisse; Tentzelius in disputatione suâ ita mentem meam interpretatus videtur, quasi pro omni hominum genere disciplinam illam obtinuisse, omnique tempore, & casu ita obligasse affirmassem, vt apud neminem sanctorum Patrum vllum clarum de Eucharistiâ testimonium reperiatur. Vnde numero vltimo suæ disputationis contra me vrget: *Prætereundum non esse, disciplinam arcani, quantacumque etiam eius in antiquâ Ecclesiâ fuerit obseruatio, & cura, nihil tamen impediuisse, quominùs veritatem sanctæ cœnæ claris apertisque verbis Patres, & Doctores testati sint.* Tentzelius.

Verùm non eam fuisse mentem meam, ex commentario ip-

ipso ad Canonem 2. Antiocheni Concilij colligere potuit Tentzelius. Ibi enim testatus sum, antiquiores locum Matthæi 7. de non dando sanctum canibus, interpretatos fuisse *de non exponendis Christianæ fidei sanctioribus mysterijs nisi fidelibus*. Pro fidelibus itaque nullum erat arcanum, sed pro infidelibus tantùm, & Catechumenis, vt docueram his verbis immediatè antecedentibus; *Ethnicorum hominum de mysterijs Catholicæ fidei ludibria adeò semper abhorruit Ecclesia, vt ne quidem conuertendis, quamdiù Catechumenorum nomen gerebant, vellet esse exposita*. Inter fideles itaque, & infideles ante omnia distinguendum esse putaui, & cùm de occultato olim Eucharistiæ mysterio egerim, non alijs, quam Gentilibus, Iudæis, & Catechumenis occultari debuisse, asserui, vt iuxta hoc principium intelligendum fuerit, quod de primitiuæ Ecclesiæ Patribus annotaui: *rarum, aut nullum apud plerosque eorum de Sacrâ Eucharistiâ reperiri testimonium*.

Commen. ad 2. Can. Antiocheni Concilij.

Scribebant plerumque antiqui Patres aduersus impios Iudæos, persecutores Ethnicos, & perfidos homines; & quò feruentiùs Christianæ Religionis mysteria explorabant Gentiles, eò diligentiùs Patres illa occultabant, quòd sibi sequendum putarent graue illud Christi monitum: *non esse dandum sanctum canibus, nec margaritas proijciendas esse ante porcos*. Scribebant quoquè non raròad Catholicos, sed cum timore quodam, & formidine, quòd opera ad manus infidelium essent peruentura, & quantò magis eâ de re sibi timebant, tantò rariùs de Sacramento Eucharistiæ alijsque mysterijs agebant. Vnde rariora sunt, & longè obscuriora, quæ apud Patres in tractatibus contra Gentiles editis reperiuntur testimonia, vt patet ex Tertulliani Apologetico, Origene contra Celsum, Arnobio aduersus Gentes, alijsque.

Matthæi 7.

Præclarum habemus huius disciplinæ testimonium in

Cyrillo Hierosolymitano, qui Catecheses suas in duo genera distribuit, primumque illuminatis, secundum recens baptizatis inscripsit: in prioribus, quia habitæ fuerunt coram Catechumenis, ne verbum quidem fecit de sacraméto Eucharistiæ, alijsque mysterijs: in posterioribus, quas mystagogicas vocat, quia habitæ fuerunt coram solis baptizatis vel fidelibus, adeò clarè de mysterijs, & Eucharistiâ præsertim locutus fuit, vt clariùs loqui non potuerit. Vnde & grauissimè monuit, Catecheses suas cùm Catechumenis, & non initiatis omninò communicandas non esse, vt ex Cyrilli verbis infra suo loco referendis constabit. Insigne quoque est testimonium, quod ex epistolâ Sancti Chrysostomi ad Innocentium Primum, & Palladio Episcopo Helenopolitano in vitâ Chrysostomi desumitur: cum enim vterque egisset de tumultu in Ecclesiâ Constantinopolitanâ exorto, scribit Chrysostomus, *sanctissimum Christi Sanguinem* coram non initiatis effusum; Palladius verò nihil aliud, quàm *Symbola effusa* tradit. Chrysostomi verba clara sunt, & perspicuè mentionem Sanguinis Christi faciunt, καὶ τὸ ἁγιώτατον αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἐξεχύθη, *& sanctissimus Christi Sanguis effusus est*. Palladius autem obscurè loquitur, agens namque de impio illo effusore τὰ σύμβολα ἐκχέει, *Symbola*, inquit, *effundit*. Quid in causâ sit, quòd vnus clarè, alter obscurè loquatur; inquirant, qui velint: aliam sanè non inuenient, quàm quòd Chrysostomus scribens ad Innocentium Primum fidelium Caput, & Pastorem, nihil occultare debuerit: Palladius verò scribens historiam, Catechumenos, & infideles, ad quorum manus peruenire poterat, cauere voluerit.

Chrysostom. Epist. ad Innocentium I.

Palladius Helenopolitanus in vita Chrysostomi.

Possem centenis Patrum testimonijs hanc veritatem confirmare: sed vt hæretici ipsi fatentur, & à Tentzelio laudatus Casaubonus exercitatione 16. in Baronium: „ Quis ita hospes in Patrũ lectione, cui sit ignota formula

Casaubonus.

,, in mentione ſacramentorũ potiſſimum vſu trita, ἴσασιν οἱ
,, μεμυημένοι *norunt initiati, quod dicitur*: quæ formula in
,, vnius Chryſoſtomi homilijs, aut alijs ſcriptis, minimùm
,, quinquaginta locis poteſt obſeruari. Apud Auguſtinum
,, in Epiſtolis, in enarrationibus in Pſalmos, tractatibus
,, in Ioannem, homilijs ſiue ſermonibus, aut alijs ſcriptis
D. Auguſtin. ,, non multo rariùs.,, Notum eſt illud Auguſtini tract. 96. in Ioannem: *Catechumenis Sacramenta fidelium non produntur*: & illud magni eiuſdem Eccleſiæ Doctoris: *neſciunt Catechumeni, quid accipiant Chriſtiani*. Notum quoque eſt
Chryſoſtom. illud Chryſoſtomi homiliâ 72. in Matthæum: *Euchariſtiæ myſterium ..... initiati ſolummodò nouerunt*. Et illud Cate-
Cyrill. Hier. cheſis prioris ad baptizandos: *ſciunt initiati vim huius poculi, ſcietis vos quoque paulo poſt*. Centena ſunt, vt dixi, ſimilia Patrum loca, quæ ſuperfluum eſſet afferre, cum inter omnes conueniat, pro Catechumenis, Iudæis, & infidelibus diſciplinam arcani obſeruatam fuiſſe, non verò pro fidelibus ſeu baptizatis, quibus cuncta Religionis Catholicæ myſteria abſque vllâ verborum ambage exponi poterant.

CAPVT II.

Circa quænam diſciplina arcani olim obſeruari ſolebat.

GRauis videtur accuſatio, quâ Tentzelius in ipſo diſputationis ſuæ exordio reum me eſſe proclamat, quaſi nullum inter dogma, & ritum diſcrimen conſtituam, ſed omnia confundens, ceremonias pariter, ac fidei doctrinas primâ Eccleſiæ ætate abſconditas fuiſſe cõtendam. Ait proinde, prudentiùs monuiſſe Caſaubonum exer-

exercitatione 16. inter mysteria silenda non recensendam esse doctrinam de Sanctissimâ Trinitate, aut Incarnatione Iesu Christi, & similia capita Euangelicæ prædicationis, sed solùm Sacramenta Noui Testamenti, in quibus *cùm tria occurrant consideranda, symbola significantia, res symbolis significatæ, & ritus celebrandorum Sacramentorum, veteres non adeò res in Sacramentis significatas, & efficaciam illorum siluisse, quàm symbola ipsa, & ritus celebrandi, ac rituum causas.* Dicit, hanc Casauboni annotationem ab alijs admitti, intelligens procul dubio non solos Lutheranos, sed & Caluinistas, inter quos Albertinus lib. 2. disputatione de reticentiâ mysteriorum illam fusiùs probandam suscepit. Casaubonus.

Plura continet Casauboni sententia, quæ Patrum testimonijs, & antiquæ Ecclesiæ disciplinæ aduersantur. Habet enim de Sanctissimo Trinitatis mysterio, quòd omnibus etiam Gentilibus, & Catechumenis proponi consueuerit. Statuit quoquè, solos Sacramentorum ritus, eorumque causas antiquitùs occultata fuisse; quæ duo disciplinæ, ac traditioni Ecclesiæ repugnant, vt in hoc, & sequenti capite fusiùs videbimus, ostendentes in priori, tam mysterium Sanctissimæ Trinitatis, quàm omnia Sacramenta antiquitùs occultari consueuisse: in posteriori verò, non solos Sacramentorum ritus, eorumque causas, sed dogmata quoquè infidelium & Catechumenorum auribus abscondita fuisse.

ARTICVLVS I.

Dogma de Sanctissima Trinitate olim occultatum fuisse, & quibusnam?

IN Commentario ad 2. Canonem Antiochenum citaueram inter alios pro confirmandâ disciplinâ arcani Authorem perantiquum Recognitionum Clementis I. qui lib. 3. refert, Petrum in medio fratrum dixisse: *Nihil est difficilius, fratres mei, quàm de veritate apud permixti populi multitudinem disputare. Quod enim est, omnibus, vt est, dici non licet, propter eos, qui malignè, & insidiosè audiunt: fallere verò non expedit propter eos, qui sincerè audire desiderant veritatem. Quid ergo faciet, cui ad indiscretum populum sermo est? Occultet, quod verum est? Et quomodo instruet eos, qui digni sunt? Sed si meram proferat veritatem his, qui salutem consequi non desiderent, illi, à quo missus est, iniuriam facit, à quo mandatum accepit, ne mittat verborum eius margaritas ante porcos, & canes, qui aduersùm eas argumentis, ac sophismatibus reluctantes, ipsas quidem cœno intelligentiæ carnalis inuoluant, latratibus autem suis, & responsionibus sordidis rumpant, & fatigent prædicatores Verbi Dei. Propter quod & ego in pluribus circuitu quodam verbi vtens, tentare nitebar, ne principalem de summâ Diuinitate intelligentiam minùs dignis auribus prædicarem.* ,, Hæc Apostolo-
,, rum Princeps Petrus, iuxta fidem antiquissimi Autho-
,, ris Græci ex interpretatione Ruffini, qui ante mille tre-
,, centos & plures annos floruit, & prædictum Opus La-
,, tinum fecit.

Auctor Recognit. lib. 3.

Eadem ferè verba posueram post testimonium Petro Apostolorum Principi tributũ: quòd licèt clarum sit, nullâque expositione indigeat, plura tamen opponere voluit

Ten-

Tentzelius, errans inter alia, me huius Operis Authorem facere Clementem, contra id, quod in Antiquitate illustratâ docueram: quasi verò hæc verba mea ex Commentario ad 2. Canonem Antiochenum ab ipso Tentzelio relata: *Testimonium, quod æternitati consecrauit Author perantiquus Recognitionum Clementis Primi;* mentem meam non sufficienter exposuissent; clarioribus namque verbis Authorem hunc contra Clementem distinguere non potueram. Neque obest, quòd testimonium illud agat non de occultando Eucharistiæ mysterio, sed dogmate potiùs de Deo obscuritatibus inuoluendo, quod obijcit *planè contra mentem, & morem, vsumque esse Apostolorum, qui doctrinam salutarem de summâ Diuinitate claris, ac perspicuis verbis in epistolis, & sermonibus suis tradiderunt, scriptisque mandarunt.* Rursùs enim impingit Tentzelius, & nullam inter fideles, & infideles differentiam constituit. Apostolos de indiuiduâ Trinitate claris, & perspicuis verbis egisse in epistolis suis & sermonibus, fateor constare ex Scripturis: sed epistolæ illæ ad quosnam scriptæ sunt? Sermones illi coram quibus dicti fuerunt? Coram Gentilibus, an coram Christianis? coram initiandis, an coram initiatis? Sanè de mysterijs ad neminem literas miserunt Apostoli, quàm ad Christianos, & fideles, vt infra videbimus: & licèt sermones quandoque instituerint coram Hebræis, & Gentilibus, prioribus solùm mysterium indiuiduæ Trinitatis ex Veteri Testamento exponebant; coram posterioribus verò cautiùs agebant, neque de Sanctissimâ Trinitate mentionem faciebant. Patent hæc omnia ex ipsis Apostolorum Actis à Sancto Lucâ conscriptis: quamuis enim ibi videamus, Apostolos passim in Synagogis coram Iudæis prædicasse fidem in Christum vnigenitum æterni Patris Filium; constat tamen, de Sanctissimâ Trinitate siluisse, quando agebant in foro co-

In Comm. ad 2. Cano. Antiochenum.

Tentzelius.

ram Gentilibus. Sic Paulus, & Barnabas Actorum 14. Lystris solam fidem in Deum annuntiauerunt; Paulus Actorum 17. in Areopago vnicum Atheniensibus ignotum Deum prædicauit; & Actorum 24. Cæsaræ coram Præside Felice nihil præter fidem in Deum professus fuit.

Hisce ex Sacrâ Scripturâ demonstratis, videndum est, an testimonium, quod in Recognitionibus Petro Apostolorum Principi tribuitur, moribus Apostolicis aduersetur. Non dixit Petrus, doctrinam de Summâ Diuinitate fidelibus occultandam esse, sed infidelibus, propter quos dicebat, *nihil difficilius esse, quàm de veritate apud permixti populi multitudinem disputare*; nec ad indiscretum populum clarè loquendum esse *propter eos, qui malignè, & insidiosè audiunt*: cùm enim salutem consequi non desiderent, aduersùs veritatem argumentis, & sophismatibus reluctando, eam quidem cœno intelligentiæ carnalis inuoluent, latratibus autem suis, & responsionibus sordidis sermonem interrumpent, & Prædicatores verbi Dei fatigabunt: propter quæ dictum est à Christo, ne sermonem habens *mittat verborum eius margaritas ante porcos, & canes*. *Et ego*, inquit Petrus, *in plurimis circuitu quodam verbi vtens tentare nitebar, ne principalem de summâ Diuinitate intelligentiam minùs dignis auribus publicarem*. In his verbis quid est, quod repugnat moribus Apostolicis? Quid est, quod primitiuæ Ecclesiæ consuetudini aduersetur? Non fidelibus, sed infidelibus ob rationes iam allatas occultanda erat principalis de summâ Diuinitate intelligentia, altissima de Trinitatis mysterio doctrina.

Quod Apostolorum Princeps Petrus, hoc Doctor Gentium Paulus fatetur sese obseruasse cum Corinthijs. Narrat Sanctus Lucas indiuiduus Pauli comes, eum venisse Corinthum, & Iudæis annuntiasse fidem in Christum: Iudæis autem contradicentibus, ad Gentes sese conuertisse, adeò

adeò vt per annum, & sex menses prædicauerit Corinthijs verbum Dei. Hisce autem suppositis, scribit Paulus in primâ ad Corinthios epistolâ cap. 3. *Et ego, fratres, non potui vobis loqui quasi spiritualibus sed quasi carnalibus. Tamquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam; nondum enim poteratis.* Citaueram hæc Pauli verba ad 2. Canonem Antiochenum, & subiunxeram testimonium Clementis Alexandrini, qui lib. 5. Stromatum hæc ita interpretatur: *Cautionem, ne sermones in vulgus exeant, docet hoc modo. Et ego, fratres, non potui loqui vobis tamquam spiritualibus, sed tamquam carnalibus; tamquam infantibus in Christo lac vobis potum dedi, non cibum: nondum enim poteratis, sed neque nunc potestis, adhuc enim carnales estis. Si ergo lac quidem est infantium: cibus autem perfectorum nutrimentum dictus est ab Apostolis, lac quidem intelligetur Catechesis veluti primum nutrimentum animæ; cibus autem suspiciens contemplatio, quæ sunt ipsæ carnes, & sanguis verbi: hoc est comprehensio Diuinæ potentiæ, & essentiæ: Gustate, & videte, inquit, quòd Christus est Dominus.* Et hæc sunt Clementis verba, quæ ego ad mysterium arcani facere, Tentzelius nihil ad illud conferre existimat, asserendo: *ἐπίκρυψις, quam Paulo tribuit Clemens, non ritus sed dogma, nec Sacramentorum doctrinam, sed institutionem de Deo respicit, quæ ad arcani disciplinam nullo modo pertinent, vtpotè quæ in solis ritibus Sacramentorum consistebat.*

1. ad Corint. 3.

Clemens Alexandrinus.

Tentzelius.

Benè habet, quod Tentzelius vel inuitus fateatur, ἐπίκρυψιν, siuè occultationem, de quâ iuxta Clementem loquitur Paulus, ad dogma spectare: ridiculum tamen est, quod addit, non Sacramentorum doctrinam, sed institutionem de Deo respicere, quasi nihil præter Sacramenta antiquitùs occultandum fuisset. Clementis verba clara sunt, dum asserit, Paulum cauisse, ne sermones de summâ Diuinitate in vulgus exeant, quòd nimirùm my-

ste-

Clemens Alexandr.

D. Ambrosius.

sterium Sanctissimæ Trinitatis, siuè, vt loquitur, *comprehensio Diuinæ potentiæ, & essentiæ* ad disciplinam arcani, quod omnibus reuelandum non erat, spectaret. Quomodo Paulus ipse cum Atheniensibus egerit, indicauimus suprà, de cuius sermone audiendus est D. Ambrosius in Commentario ad caput 9. Lucæ: *Lege*, inquit, *sermonem Apostoli apud Athenienses habitum: qui si à primo destruere voluisset cæremonias Idolorum, sermonem eius aures Gentilium respuissent. Ab vno igitur Deo operatore mundi incipit, dicens: Deus, qui fecit mundum, & cuncta, quæ sunt in eo &c. Negare non poterant, vnum operatorem esse mundi, vnum Deum, vnum omnium Creatorem. Adiunxit, quòd Cœli, & terræ Dominus in manu factis non dignatur habitare. Deinde quòd intra auri, argentique cassam materiem nequaquam verisimile sit artificio hominis vim Diuinitatis includi, erroris remedium docens esse studium pœnitendi. Tunc venit ad Christum, nec tamen Deum maluit, quàm hominem nuncupare, dicens; In viro, quo definiuit, præbens omnibus fidem, suscitans eum ab inferis. Qui enim tractat, debet audientium considerare personas, ne priùs irrideatur, quàm audiatur. Quando enim Athenienses crederent, quia Verbum caro factum est, & de Spiritu Virgo concepit, qui irridebant, quia resurrectionem audierant mortuorum? Tamen & Dionysius Areopagites credidit, & alij crediderunt in virum, vt in Deum crederent. Quid interest, quo quisque credat ordine? Non in principio perfecta quæruntur, sed de principijs ad ea, quæ perfecta sunt, peruenitur. Ergo tali Athenienses informauit præcepto; talis nobis apud Gentiles ordo seruandus est. At verò cùm Iudæos alloquerentur Apostoli, ipsum Christum esse dicebant, qui Propheticis nobis esset promissus oraculis: quem non priùs authoritate suâ Dei Filium nominabant, sed virum probatum, virum iustum, virum à mortuis suscitatum, illum virum, de quo dictum est, Filius meus es tu, ego hodie*

ge-

genui te. Ita ergo & tu ad ea, quæ difficilè creduntur, authoritatem Diuini sermonis adsciſce, & promiſſum eius aduentum Prophetarum voce deſigna ..... Quòd ſi ad Sacramenta fidelium tendens Catechumenus imbuendus ſit; dicendum, quia vnus eſt Deus, ex quo omnia, & vnus Ieſus Chriſtus, per quem omnia, non duos Deos eſſe dicendos: perfectum quidem Patrem, perfectum eſſe & Filium, ſed vnius Patrem & Filium eſſe ſubſtantiæ, Verbum æternum æterni Dei; non quod profertur, ſed quod operatur; ex Patre genitum, non voce editum. Hìc videbit, ni fallor, Tentzelius, quàm verè diximus ſuprà, Apoſtolos Sanctiſſimæ Trinitatis myſterium non reticuiſſe coram Iudæis, qui illud in propheticis ſermonibus antiquitùs acceperant, ſed occultaſſe Gentilibus, vt Paulum coram Athenienſibus feciſſe probat Ambroſius; quinimò ipſis Catechumenis, quamdiù in primo audientium gradu erant, myſterium illud traditum non fuiſſe: notanda enim ſunt verba Ambroſij, *ad Sacramenta fidelium tendens Catechumenus*, quibus Catechumenos Competentes indicat, iiſque myſterium reuelandum eſſe innuit. Clariùs mentem ſuam exponit D. Ambroſius epiſtola 33. ad Marcellinam ſororem: *Poſt lectiones*, inquit, *& tractatum dimiſſis Catechumenis Symbolum aliquibus Competentibus in baptiſterijs tradebam*. Competentes, de quibus ibi Diuus Ambroſius, ſunt omninò Catechumeni mox baptizandi, quibus ante Baptiſmum de Sanctiſſimo Trinitatis myſterio conſtare debebat, quia *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti* baptizandi erant. Quamdiù autem baptiſmo proximi non erant, illius myſterij notitiam non habebant, quia illis tamquam paruulis in fide iuxta Apoſtolum lac, non ſolidus cibus competebat. Occultabatur itaque Catechumenis in primo gradu conſtitutis myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, & ob illud, aliaque totum Symbolum, de

D. Ambroſius

quo

quo antequam ageret Ambrosius, testatur se dimisisse Catechumenos.

Neque hoc solùm in Occidente, sed in Oriente quoquè vsu receptum fuisse, patet ex Sozomeno lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ cap. 19. vbi fatetur, se Symbolum Nicænum omittere, *Quia, inquit, verisimile est, nonnullos, qui non sunt initiati mysterijs, hunc librum perlecturos*. Colligitur quoquè ex Origene, qui libro 1. contra Celsum enumerans præcipua Religionis dogmata, quæ Symbolo contenta nemini occultantur, allegat Christi natiuitem, crucifixionem, & resurrectionem, extremum iudicium, & futuræ nostræ resurrectionis mysterium. Neque vllam mentionem facit Sanctissimæ Trinitatis, quòd eius doctrina omnibus non sit annuntianda. Rationem dat Gregorius Nazianzenus oratione 44. de Spiritu Sancto, vbi sic loquitur: Οἱ τὸ Πνεῦμα Θεὸν νομίζοντες, ἔνθεοι καὶ λαμπροὶ τὴν διάνοιαν. Οἱ δὲ καὶ ὀνομάζοντες, εἰ μὲν εὐγνώμοσιν, ὑψηλοί. εἰ δὲ ταπεινοῖς, οὐκ οἰκονομικοὶ, πηλῷ μαργαρίτην πιστεύοντες. *Qui Spiritum Sanctum Deum esse censent, Diuini sunt viri, & præclaro animo: qui verò etiam ita nominant; siquidem apud benè sentientes verba faciant, sublimis animi ipsi sunt; sin autem apud abiectæ mentis homines, satìs prudentes dispensatores non sunt; qui margaritam luto credant*.

Sozomenus.

Origenes.

Gregorius Nazianzenus.

Putat quidem Casaubonus, hanc occultationem à Gregorio Nazianzeno indicatam ad συγκατάβασιν condescensionem, siuè dispensatiuam Patrum prudentiam spectare. Verùm cùm mysterium Sanctissimæ Trinitatis ad dogma spectet, quod hæretici antiquitùs occultatum fuisse nolunt, lectoribus suis illudit Casaubonus; ad disciplinam enim arcani spectat iam allata admonitio Gregorij Nazianzeni, qui sub abiectæ mentis hominibus procul dubio Catechumenos comprehendit: fideles enim myste-

rium

rium Sanctissimæ Trinitatis, in quo baptizati erant, credere debebant; Catechumeni verò in primo gradu constituti illud ignorabant. Vnde Philotheus Patriarcha apud Casaubonum de Basilio, Nazianzeno, & Chrysostomo: *Credimus Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum eiusdem gloriæ, in quibus consummatur, & verbis, & rebus ipsis: scis hoc tu, qui es initiatus.* Et magnus Constantinopolitanus Episcopus Ioannes Chrysostomus homiliâ 40. in primam ad Corinthios epistolam expressè professus est, se non audere loqui de formâ baptismatis, & Symbolo, quibus Sanctissimæ Trinitatis mysterium exponitur: *Non audeo,* inquit, *propter eos, qui non sunt initiati: ij enim expositionem nobis faciunt difficiliorem, vt qui nos cogunt, vel non apertè dicere, aut eis arcana enunciare. Sed tamen dicam, quoad eius à me fieri poterit, tectè & adumbratè: nam post mysticorum illorum, & terribilium verborum enuntiationem, & horrendas regulas dogmatum, quæ è Cœlo sunt demissa, hoc quoquè in fine addimus, quando sumus baptizandi, iubentes dicere: Credo in resurrectionem mortuorum: & in hâc fide baptizamur.* Omnium demùm clarissimè Sanctus Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi 6. agens de mysterijs symbolo contentis: *Hæc mysteria Sacramentaque nunc patefacit Ecclesia ei, qui ex Catechumenis excedit: nec moris est, Gentilibus exponere; non enim Gentili cuiquam de Patre, & Filio, & Spiritu Sancto arcana mysteria declaramus, neque palàm apud Catechumenos de mysterijs verba facimus, sed multa sæpè loquimur occultè, vt fideles, qui rem tenent, intelligant, & qui non tenent, non lædantur.* Clariora sunt hæc verba, quàm vt negari possint, vel in contrarium sensum detorqueri. Vt autem vlteriùs de eorum testimoniorum fide constet, dabimus infrà textum Græcum, ex quo Tentzelius suos errores, si velit, corrigere poterit; si nolit, saltem erubescere deberet.

Philotheus.

Chrysostom.

Cyrillus Hierosolymit.

ARTICVLVS II.

Non vnum, vel duo, sed reliqua etiam Sacramenta non initiatis occultari consueuisse.

DE solo Eucharistiæ mysterio occultando egeram in commentario ad 2. Can. Antiocheni Concilij, non quòd alia occultata fuisse negarem, sed quòd istius Sacramenti sub nomine Eucharistiæ mentionem ibi factã reperissem. Tentzelius num. 2. suæ disputationis de omnibus Sacramentis ex disciplinâ Ecclesiæ olim occultatis acturus: *Arcani*, inquit, *seu mysterij nomine nobis propriè veniunt Sacramenta Noui Testamenti, quorum duo tantùm sunt, Baptismus, & Eucharistia*. Duo tantùm Sacramenta admittit, & quia sola Sacramenta ex disciplinâ arcani occultanda statuerat, nihil aliud, quàm Eucharistiam, & Baptismum occultata fuisse credebat. Paulò cautiùs locutus est Albertinus disputatione de reticentiâ mysteriorum: *Dico*, inquit, *non solam Eucharistiam, sed alterum quoque Ecclesiæ Sacramentum, videlicet Baptismum, imò & si quid aliud Sacramenti appellatione lato sensu cohonestabatur, vt oleum, ex quo baptizati vngebantur, & Sacerdotum ordinatio, haud initiatis occultari consueuiße*. Subodoratus est homo vafer, plura, quàm duo Sacramenta apud antiquos occultata fuisse, idque manifestissimè Casaubonus exercitatione 16. monstrauerat, hinc ea subdidit verba; *& si quid aliud Sacramenti appellatione lato sensu cohonestabatur*.

Tentzelius.

Albertinus.

Non inquiremus hìc, quot Sacramenta antiquitùs admiserit Ecclesia; hoc vnum ostendemus, plusquam duo Sacramenta occultasse. Clara sunt Tertulliani verba in Apologetico cap. 7. *Ex formâ omnibus mysterijs silentij fides*

Tertullianus.

des

des adhibetur. Illud quoque Zenonis Veronensis in Psal. 126. *Conuentus Ecclesiarum siuè Templi, quos ad secretam Sacramentorum religionem ædificiorum septa concludunt, consuetudo nostra, vel Domum Dei solita est nuncupare, vel Templum*. Et illud Cyrilli Hierosolymitani catechesi 6. Οὐδ' τῶν μυστηρίων ἐπὶ κατηχουμένων λευκῶς λαλοῦμεν, ἀλλὰ πολλὰ πολλάκις λέγομεν. *De mysterijs neque palàm apud Catechumenos verba facimus, sed multa sæpè loquimur occultè*. Et illud Chrysostomi in primam ad Corinthios homiliâ 16. *Ecclesia est arcanorum mysteriorum thesaurus, quæ foras efferre non licet*. Et illud Diui Augustini in Psalmum 103. *Sacramenta verò occultantur illis*, nimirum paganis. Et vt alia omittam, illud Theodoreti in Num. interrog. 15. Ἀσήμως διὰ τοὺς ἀμυήτους περὶ τῶν θείων διαλεγόμεθα μυστηρίων, τούτων δὲ χωριζομένων σαφῶς τοὺς μεμυημένους διδάσκομεν. *Obscurè propter non initiatos de mysterijs disserimus, his verò semotis perspicuè initiatos docemus*. Hæc & plura reperiuntur apud antiquos Patres de Sacramentis in genere, quæ plerumque apud Græcos, & non rarò apud Latinos mysteria vocantur, vt ex ipso nomine arcana non omnibus propalanda esse monstraretur.

Zeno Veronensis.

Cyrill. Hierosol.

Chrysostomus.

D. Augustinus.

Theodoretus.

De Sacramentis in specie varijs locis egerunt quoquè Patres. Et quidem de Baptismo habemus Theodoretum, in Diuinorum decretorum epitome, cap. 18. vbi agens de sancto Baptismate adiungit: Ἀλλὰ μυστικωτέρων δεῖ λόγων ἐνταῦθα. *Verum hìc magìs mystico sermone opus est*. Cyrillum quoquè Alexandrinum libro 1. contra Iulianum, vbi profitetur, se relinquere ea, quæ sunt altioris intelligentiæ circa baptisma: Ἵνα τοίνυν μὴ εἰς τὰς ἀμυήτων ἐκφέρων ἀκοὰς τὰ κεκρυμμένα, προσκρούσαιμι λέγοντι τῷ Χριστῷ. *Ne ad profanorum aures arcana deferens offendam Christum dicentem*. &c. Et Chrysostomum homilia 40. in priorem ad Corinthios agentem de Baptismo: *Volo quidem apertè id* di-

Theodoretus.

Cyrill. Alexand.

Chrysostomus.

dicere, non audeo verò propter eos, qui non sunt initiati &c. Et hom.46. in Acta loquentem, de quibusdam baptizatis, quos Diaconus instruebat: *ad eos disserebat; nihil autem, quàm quæ ad mysteria pertinebant, eos docebat,* Ὡς μηδὲ τοῖς ἀμυήτοις συγχωρεῖν παρεῖναι. *Adeo vt neque interesse permitteret non initiatos.* Gregorium denique Nazianzenum oratione 40. de Baptismo dicentem, quædam de mysterio ad vulgi aures efferri licitum esse, quædam verò occultè addisci: ἃ καὶ κρύψεις παρὰ σεαυτῷ σφραγῖδι κρατούμενα: *quæ etiam ipsa apud te ipsum occultabis baptismo obsignata atque retenta.* Plura sunt hâc de re Patrum testimonia, quæ ex professo omitto, ne in re à Tentzelio, cæterisque omnibus admissâ diutiùs inhæream.

Gregorius Nazianzenus.

Neque laborandum est, vt Patrum testimonia de occultato olim Eucharistiæ mysterio inquiramus, cùm in confesso sit apud omnes illud Augustini in psal. 103. *Quid est, quod occultatum est, & non publicum in Ecclesiâ? Sacramentum Baptismi, Sacramentum Eucharistiæ.* Ad Confirmationem itaque accedamus, de quâ Augustinus, seù Author antiquus sermonis de Oleo Sancto in appendice sermonum à Iacobo Sirmondo editorum: *Dimissis iam Catechumenis vos tantùm ad audiendum retinuimus; quia præter illa, quæ omnes Christianos conuenit in commune seruare, specialiter de cœlestibus mysterijs locuturi sumus, quæ audire non possunt, nisi qui ea donante iam Domino perceperunt.* Et infra ait: *solis baptizatis & fidelibus auditoribus committi.* Et interrogatus à Decentio Eugubino Episcopo Innocentius Primus respondet de formâ Confirmationis: *Verba dicere non possum, ne magis prodere videar, quàm ad consultationem respondere.* Et Diuus Basilius de Spiritu Sancto ad Amphilochium cap. 27. *Ipsam porrò olei inunctionem, quis sermo proditus docuit?* Et infrà, hanc vnum ex arcanis silentio conseruandis innuit: Ἃ γὰρ οὐδὲ ἐποπτεύειν ἔξε-

Augustinus.

Innocent. I.

D. Basilius.

σι τοῖς ἀμυήτοις. *Quæ nec intueri fas est non initiatis.*

Agit illo loco D. Basilius de *Eucharistiâ*, *Baptismo*, *&* *Oleo*, vt in terminis fatetur Albertinus, qui hæc tria olim occultata fuisse admittit. Licèt autem Basilius de alijs Sacramentis eo loco mentionem non faciat, exinde tamen non sequitur, alia Sacramenta publicari potuisse: quin potiùs sequitur ex fundamento Basilij, alia olim ab Ecclesiâ occultata fuisse. *Quæ enim*, inquit, *nec intueri fas est non initiatis*, *non conueniebat horum doctrinam publicitùs circumferri scripto*. Constat autem clarissimè ex Canone 4. Laodiceni Concilij de mysterio Ordinationis: περὶ τοῦ μὴ δεῖν τὰς χειροτονίας ἐπὶ παρουσίᾳ ἀκροωμένων γίνεσθαι. *Canon. 4. Laodicen.* *Quòd non oporteat ordinationes sub conspectu audientium celebrari.* Isidorus Mercator vertit, *præsentibus Catechumenis*, quòd Catechumeni inter audientes essent. *Isidorus Mercator.* Vnde Casaubonus exercitatione 16. „Ordinationem Episcoporum, & Presbyterorum inter Sacramenta vetus „Ecclesia posuit propter impositionem manuum, & Spiritus Sancti inuocationem, & acceptionem. *Casaubonus.* Quare „huius etiam formulas clàm habuit, & solis fidelibus „notas esse voluit Chrysostomus in posteriorem ad Corinthios Homiliâ 18. Ὁ μέλλων χειροτονεῖν καὶ τὰς ἐκείνων „εὐχὰς καλεῖ, καὶ αὐτοὶ ἐπιψηφίζονται, καὶ ἐπιβοῶσιν, ἅπερ ἴσασιν οἱ μεμυημένοι. *Chrysostom.* Οὐ γὰρ δὴ θέμις ἐπὶ τῶν ἀμυήτων ἐκκαλύπτειν ἅπαντα. *Qui in Sacrum Ordinem coaptaturus est aliquem, fidelium preces exigit illo tempore: atque illi as-„sensu suo, quæ geruntur, comprobant, & acclamant illa, „quæ nota habent initiati. Nam apud eos, qui initiati non „sunt, omnia retegere fas non est.* Quod de Ordine, hoc de Vnctione infirmorum dici posse videtur, cùm quod Basilius scripsit de Chrismate, hìc quoque locum habeat: *Ipsam porrò Olei inunctionem, quis sermo proditus docuit?* *Basilius.* Quis enim Sanctorum Patrum primis Ecclesiæ sæculis de

Sa-

Sacramento illo clarè coram Catechumenis, aut infidelibus locutus est? Quis verba formæ scripto tradidit? D. Augustinus quidem enarratione in Psalmum 141. dicit, nos multa Sacramenta aliter atque aliter accipere:
Augustinus. *Quædam*, inquit, *sicut nostis, ore accipimus, quædam per totum corpus accipimus*. Quibus verbis agit de Corpore & Sanguine Christi, quæ ore, & Baptismo ac Extremâ vnctione, quæ per totum corpus olim accipiebantur. Sicut autem de Sacramento Eucharistiæ obscurè tractat nihil aliud dicens, quàm *sicut nostis*; ita & de Extremâ vnctione, de quâ D. Hieronymus ad caput 14. Oseæ,
D. Hieron. locuturus occasione vocis *Oliuæ*, dicit, Oliuæ fructum esse, *quô vnguntur in agone certantes*. Obscurè nimirùm de Extremâ vnctione agunt hi Sancti Patres, ante quos paucos Latinorum vel Græcorum reperies clarè eâ de re tractantes, cùm tamen Iacobus Apostolus in epistolâ suâ Catholicâ monuerit fideles, vt si quis infirmaretur, induceret Presbyteros Ecclesiæ, qui orarent su-
Iacobus Apostolus. per eum, *vngentes eum oleo in nomine Domini*. Quòd fideles post tempora Apostolorum adimpleuisse, constat ex epistolâ Innocentij I. ad Decentium Eugubinum. Vnde si rariùs, aut obscuriùs de hoc Sacramento locuti fuerint primitiuæ Ecclesiæ Patres, illius, sicut cæterorum Sacramentorum, communis est ratio, quæ ex disciplinâ arcani desumitur. Et hoc planè est, quod Innocentius I. epistolâ citatâ docet, vbi post obscuram de Sacramentis Confirmationis, Eucharistiæ, Pœnitentiæ, & Extremæ vnctionis doctrinam addit, se respondisse, prout potuit; reliqua verò, *quæ scribi fas non erat*, se ipsi præsenti edicturum.

CA-

CAPVT III.

Quòd non soli Sacramentorum ritus, sed etiam dogmata occultari olim consueuerint.

MOnuerat Casaubonus exercitatione 16. in Baroniũ: *Cùm in Sacramentis tria occurrant consideranda, symbola significantia, res symbolis significatæ, & ritus celebrandorum Sacramentorum; veteres non adeò res in Sacramentis significatas, & efficaciam illorum siluisse, quàm symbola ipsa, & ritus ac rituum causas.* Et quamuis propter Sacramentum Eucharistiæ Casaubonus dicere debuerat, non solùm res symbolis significatas, sed etiam *sub eis contentas*, ac magnum eius verba errorem contineant, in eo quod negant, res in Sacramentis significatas vel contentas olim occultari consueuisse: eius tamen obseruationem verissimam esse, clamat Albertinus, eamque nobis opponit Tentzelius in disputatione suâ num. 2. & 8. vbi disertis verbis asserit, arcani disciplinam apud Orthodoxos in merá rituum occultatione constitisse, ideòque hæreticos accusatos olim fuisse, quòd *pestilentissima sua dogmata proloqui nefas putarent:* atque Diuum Irenæum lib. 3. aduersùs hæreses capite 15. Valentini sectatores damnasse, *quòd apud eos alia quidem in abscondito, alia verò in manifesto doceantur:* quin imò apud Tertullianum Orthodoxos ex hoc ipsorũ Silentio & latebris certissimam sibi victoriam pollicitos fuisse, *quia quod tanto impendio absconditur, etiam solummodò demonstrare, destruere est.* Vnde concludit Tentzelius: ,, Omninò apertè & certè colligitur, silentium dogmatum ,, nec ad arcani disciplinam apud Orthodoxos propriè ,, vmquam pertinuisse, nec ab Apostolis traditum, sed à ,, Valentino, eiusque sectatoribus inuentum fuisse, qui

Casaubonus. Tentzelius. D. Irenæus. Tertullianus. Tentzelius.

,, vanissimi silendorum dogmatum magistri imperante
,, Adriano exorti sunt, vt patet ex demonstrationibus
,, Ioannis Pearsonij.

Antequam aliorum fundamenta proferam, visum est, Tentzelij opinionem examinare, & quàm erronea sit, ostendere. Mirum namque videtur, hominem, qui antiquitatis studiosus videri voluit, ignorasse, quod apud ipsas Philosophorum sectas diù antè Christi aduentum obseruatum fuerit, vt profani procul à sacris arcerentur, testante Iamblicho lib. 2. de vitâ Pythagoræ, cap. 28. *Cum externis, & vt dicam profanis, si quandoque vsus ferret congrediendum esse, nequaquam sua Sacra enunciabant, sed per symbola & arcanas tesseras obscurè & latenter sibi mutuò sensa mentis velut ænigmatibus significabant.* Idem omninò testatur Clemens Alexandrinus lib. 5. stromatum: *Non soli autem Epicurei, & Plato multa occultabant, sed etiam Epicurei dicunt, quædam esse apud se arcana, & non permittere omnibus, vt ea scripta legant.* Et hæc quidem de profanis, & externis; de discipulis autem subiungit Clemens: *Quin etiam Stoici à Zenone primo quædam fuisse conscripta, quæ non facilè permittunt legere discipulis, quorum non priùs fuerit factum ab ipsis periculum, an germanè & sincerè philosophentur.* Hæc Clemens Alexandrinus eo ipso loco, quo ex Paulo probat, paruulis in fide notitiam de Religionis Catholicæ mysterijs tamquam lac tribuendam esse, quod illicò Catechesim vocat, vt ostendat, Christianos suis discipulis seu Catechumenis non statim omnia exposuisse, sed postquâm periculum ab ipsis factum erat, & solidioris cibi, ac altioris cognitionis capaces credebantur.

Iamblichus.

Clemens Alexandrinus.

Probauimus suprà ex Clemente Alexandrino, fideles dogma de Summâ Diuinitate seù Sanctissimâ Trinitate Catechumenis in primo gradu occultare debuisse; vt mirum in modum hallucinetur Tentzelius, qui eo titulo Se-

ctatores Valentini ab Irenæo, & Tertulliano impugnatos fuisse existimet, quod quædam arcana apud ipsos essent ad dogma spectantia. Dicit quidem Tertullianus de Valentini sectatoribus, *Nihil magis curant, quàm occultare, quod prædicant*: sed legenda sunt, quæ in eodem contra Valentinianos libro addit, illos nimirum sanctitatem nostræ Religionis exterius præ se tulisse, occultè verò impudica professos fuisse, Deoque ipsi affinxisse: *Sanctis nominibus, & titulis, & argumentis veræ Religionis, vanissima atque turpissima configurantes.* Et hoc est, quod dicit D. Irenæus lib. 3. cap. 15. hypocritarum esse, & hæreticorum, alia quidem in abscondito, alia verò in manifesto docentium: non autem quòd per hæc verba damnare voluerit vsum Ecclesiæ, quæ quorumdam auribus mysteria Religionis occultabat, alijs manifestò exponebat. Non enim alia, & alia docebat, sed vnum idemque verbis obscurioribus tegebat illis, qui nondum amplioris notitiæ capaces erant, & exponebat clarioribus pro ijs, qui capere poterant. Quo sensu Paulum Apostolum Corinthijs aliquando lac, non potum dedisse, testis est Clemens Alexandrinus, qui ex Apostolico instituto deducit, cognitionem de Summâ Diuinitate omnibus statìm credendam non esse. Id quoque est, quod Celsus apud Origenem κρύφιον δόγμα *doctrinam clanculariam* appellat, quam cum Christianis obijceret, respondit Origenes contra eumdem lib. 1. non omnia Christianæ Doctrinæ capita occultari, plura enim de Christi natiuitate ex Virgine, de eius quoque crucifixione & resurrectione palàm prædicari. *Quòd verò quædam insunt*, inquit, *quæ non communicantur quibusuis: id non solùm doctrinæ Christianæ proprium est, verùm etiam Philosophicæ. Nam & illi exteriorem & penitiorem doctrinam habebant: & alij Pythagoram audiebant contenti ipsius auctoritate: alij discebant rationes non euulgandas*

Tertullianus.

D. Irenæus.

Origenes.

das in profanos nondumque purgatos. Quid in rem nostram clariùs? Admittit Origenes κρύφιον δόγμα pro aliquibus Religionis nostræ capitibus, & vsum Ecclesiæ ea occultandi contra Celsum tuetur, vt vel ex hoc manifestum sit, non ritus tantùm, sed & dogmata occultata olìm fuisse.

Manifestum est, quod pro hâc Ecclesiæ disciplinâ desumitur ex Arnobio seniore argumentum. Hic enim libros septem contra Gentes editurus, non disputat cùm eis de Sanctissimæ Trinitatis mysterio, non exponit ritus baptismatis, non tradit dogma de Sacratissimo Altaris mysterio, sed lib. 2. modum, quo instruendi sunt infideles, attingit, vt nimirum ex animarum immortalitate doceantur ad notitiam veri Dei peruenire: *Tùm deinde feritate atque inhumanitate depositis, resumant ingenia mitiora, vt ad illud, quod dabitur, esse possint paratæ*. Ad quæ verba Heraldus in Notis: „ Sic Catechumenorũ ordinem sub-„ indicat. His enim verbis: *Feritate atque inhumanitate* „ *depositis, resumant ingenia mitiora*, regenerationem „ per Baptismum significat: illis verò, *vt ad illud, quod* „ *dabitur, possint esse paratæ*, procul dubio significat Eu-„ charistiam, quâ de re loquitur tamen vt Catechume-„ nus obscurè, & trepidè. Rationem addit infrà: Nam „ quod ait, *Illud, quod dabitur*, translatum videtur à „ gentium mysterijs, in quibus dabantur quædam sym-„ bola & memoracula. Arnobius igitur, quia audierat, „ dari fidelibus panem & vinum, nec mysterij huius ra-„ tionem satis cognitam habebat, idcircò hâc de re ita „ loquitur, vt confusè tantum vidisse eum aliquid appa-„ reat, nihil adhuc distinctè,„. Ita ferè Heraldus, qui rectè supponit, Arnobium, dùm hæc scribebat, fuisse Catechumenum. Quod autem adiungat, audiuisse, dari fidelibus panem & vinum, ex ipso Arnobio non colligi-

tur,

Arnobisis.

Heraldus.

tur, qui nullâ istorum factâ mentione generaliter dicit, *Quod dabitur;* significans, se omninò nesciuisse, & gentibus proinde indicare non potuisse tàm symbola panis & vini, quàm Corpus, & Sanguinem Christi sub illorum speciebus contenta.

Post septem libros Arnobij aduersus gentes edi quondam solebat octauus, quo continetur dialogus inter Cæcilium Ethnicum, & Octauium, vnde *Octauius* inscribebatur: quod non animaduertentes typographi, loco Octauij octauum legerunt, crediderunt que esse octauum Arnobij contra gentes librum. Verùm errorem typographorum subolfecit Franciscus Balduinus, qui librum non octauum, sed *Octauium* inscriptum fuisse, ex dialogo ipso collegit, & authorem fuisse non Arnobium, sed Minutium Felicem, qui 60. annis ante Arnobium floruerat, ex Lactantio lib. 5. cap. 1. didicit, vbi: *Minutius Felix non ignobilis inter causidicos loci fuit. Huius liber, cui Octauius titulus est, declarat, quàm idoneus veritatis assertor esse potuisset, si se totum ad id studium contulisset.* Apud hunc itaque authorem Tertulliano coætaneum obijcit Ethnicus non sola occulta Christianorum Sacra, vt putat Tentzelius, sed occulta quoquè Religionis ipsorum dogmata. Ait proinde de gente Christianorum; *Latebrosa & lucifugax natio in publicum muta, in angulis garrula.* Addit de infante farre contecto, & occiso, cuius Christiani *sitienter sanguinem lambunt, certatim membra dispertiunt:* & tunc exclamat, *hâc fœderantur hostiâ*, innuens, se agere de incruento Christianorum Sacrificio, quod cum Ethnici ignorarent, varijs fabulis ornatum cruentum somniabant. Concludit demùm, se multa consultò præterire, *quæ aut omnia, aut pleraque omnium vera declarat ipsius prauæ Religionis obscuritas. Cur etenim occultare, & abscondere quidquid illud colunt, magnoperè nituntur, cum hone-*

Lactantius.

Cæcilius apud Minutiũ Felicem.

sta semper publico gaudeant, scelera secretò sint? Cur nullas aras habent, Templa nulla, nulla nota simulacra? Numquam palàm loqui, numquam liberè congregari, nisi illud, quod colunt, & interprimunt, aut puniendum est, aut pudendum.

Plura sunt, quæ Cæcilius Christianis objicit circa occultationem mysteriorum, ad quæ Octauius clarè respondere debebat, si poterat. At tantum abest, id fecisse, vt ad primam obiectionem nihil aliud reponat, quàm: *Nec in angulis garruli, si nos audire publicè aut erubescitis, aut timetis.* Numquid de Sacrificio Christianorum clariùs respondit, vt Gentilis obiectionem refutaret; dixitque, non cruentum esse, sed incruentum, quo Christus Dominus per Sacerdotem offertur Deo Patri, eiusque corpus & Sanguis sub speciebus panis & vini sumi à fidelibus? Tantum abest, id exposuisse Octauium, vt ne verbum quidem de Christianorum mysterio reuelarit, sed simpliciter responderit: *Illum iam velim conuenire, quo initiari nos dicit, aut credit de cæde infantis, & sanguine. Putas fieri posse, vt tam molle, tam paruulum corpus fata vulnerum capiat? Vt quisquam illum rudem sanguinem nouelli, & vixdum hominis cædat, fundat, exhauriat? Nemo hoc potest credere, nisi qui possit audere.* Et infra: *Nobis homicidium nec videre fas est, nec audire: tantumque ab humano sanguine cauemus, vt nec edulium pecorum in cibis sanguinem nouerimus.* Hæc ibi pro Christianis Octauius, nullam Corporis & Sanguinis Christi per incruentum Sacrificium Deo Patri oblatorum, & sub speciebus panis & vini à fidelibus sumptorum mentionem faciens, quòd hoc Christianorum dogma vnum esset ex ijs, quæ occultanda erant Gentilibus. Quod autem de Eucharistiâ, hoc de summæ Diuinitatis, seù Sanctissimæ Trinitatis mysterio obseruauit cùm Cælio Octauius, solam vnius Dei notitiam

Octauius apud Minut. Felicem.

tiam cum eo communicans, Trinitatis enim mysterium & Euchariſtiæ Sacramentum homini Gentili occultandum erat, vt vidimus ſuprà.

Complura ſunt Sanctorum Patrum teſtimonia, ex quibus luce clarius monſtrari poteſt, antiquam Eccleſiæ diſciplinam, non ſolùm in Symbolis Sacramentorum, eorumque ritibus, ſed etiam in rebus per ipſa ſignificatis ſeù contentis occultandis viguiſſe. Sed duo nobis hoc loco ſufficiant, quorum primum eſt celeberrimum illud totius Italiæ teſtimonium, quod Iulius Primus ſuo nomine ad Euſebianos tranſmiſit, & contra eoſdem vrget Magnus Alexandriæ Patriarcha Athanaſius apologiâ 2.: non ſolùm enim accuſant Euſebianos, quòd de calice & menſâ ſermonem habuiſſent in præſentia Præfecti, aſſiſtentibus tum Ethnicis & Iudæis, ſed quòd coram ijſdem præſentibus quoquè Catechumenis *quæſtionem de ſanguine & Corpore Chriſti habuiſſent*. Quæ his verbis totius Ægypti Epiſcopi in Synodicâ ad omnem ſub cœlo Eccleſiam deplorant: *Coram Ethnicis hominibus quæſtiones de Eccleſiâ, de Calice, de Menſâ Domini, de Sanctis Sanctorum habuêre.* Per *Sancta enim Sanctorum* intelligenda ſunt Sacramenta Corporis & Sanguinis Chriſti, quæ Gentilibus, Iudæis, Catechumenis occultanda, non publicanda erant. Vnde D. Epiphanius in Ancorato num. 57. acturus de verbis Chriſti, quibus Euchariſtiam conſecrauit, non eſt auſus Corporis Chriſti mentionem facere: ſed duabus vicibus formam repetens nihil aliud ſcripſit, quàm; *Hoc meum eſt hoc. Videmus enim*, inquit, *Saluatorem ipſum in manus accepiſſe, vt in Euangelio legitur, quòd à cœna ſurgens hæc acceperit, & gratias agens dixerit: Hoc meum eſt hoc*. Quòd Epiphanij teſtimonium dignum exiſtimaui, vt ſecundo loco hìc adijceretur, quia & panis, & Corporis mentionem prætermiſit, & ne Corpus Chriſti nominaret, ipſa

Iulius I.

Synodica Alexandr.

Epiphanius.

ipsa Scripturæ verba mutans, pronomen *Hoc* loco *Corporis* substituit.

Neque in contrarium faciunt testimonia D. Augustini ab Albertino allata, quibus Sanctus ille Ecclesiæ Doctor panis mentionem facere omisit, vt sæpè ad Iudæos loquens de Sacrificio Melchisedech fecit, signanter verò sermone 10. à Parisiensibus edito: *Qui nouerunt Scripturas, sciunt, quid protulerit Melchisedech, quando benedixit Abraham. Non oportet, vt hoc memoremus propter Catechumenos, fideles tamen agnoscunt.* Ex hoc enim, alijsque Augustini locis nihil aliud concluditur, quàm illum panis mentionem omisisse ob figuram Eucharistiæ, seù mysticam rationem, ob quam alij quoque Patres sæpiùs eius mentionem omiserunt: nullatenus tamen sequitur, Corporis Christi mentionem coram Catechumenis factam fuisse, quin potiùs omitti debuisse. Si enim de pane, & vino à Melchisedech Dauidi oblatis propter Catechumenos nihil dicendum erat, quia figura erant Corporis, & Sanguinis Christi; quantò magis de ipso Corpore, & Sanguine Christi coram Catechumenis tacendum erat, cùm illa propriè essent, de quibus ne profanarentur, aut ludibrio non initiatorum exponerentur, cauendum erat. Vnde ipse Augustinus tractatu 11. in Ioannem, agens de Catechumeno: *Interrogemus eum; Manducas Carnem Filij hominis, & bibis Sanguinem Filij hominis? Nescit, quid dicimus.* Et iterum: *Nesciunt Catechumeni, quid accipiant Christiani.*

Augustinus.

Obstare quidem huic Diui Augustini testimonio videtur locus Irenæi apud Oecumenium, quem, teste Arnaldo, opponunt Ministri his verbis: *Que les Payens ayant pris des esclaues des Chrestiens, qui n'estoient encore que Catechumenes, & les forçant de leur apprendre quelque chose de secret touchant les Chrestiens; ces esclaues, qui n'auoient point d'autre*

Arnaldus tomo 3. perpet. fid. lib. 7. capite 2.

tre moyen de les satisfaire, qu'en leur disant, qu'ils auoient ouy dire a leur Maistre, que la Diuine Communion estoit le Corp, & le Sang de Iesus Christ : & qui s'imaginoient, que c'estoit effectiuement de la Chair & du Sang, le dirent en effet ainsi a ceux, qui les pressoient : & sur cela les Payens persuadez, que les Chrestiens pratiquoient en effet, ce qui leur estoit imputè par ces esclaues, repandirent ce bruit parmy les autres Payens ; & tacherent par les tourmens, de le faire auoyer a Sanctus & a Blandine. Mais Blandine leur repondit auec vne libertè pleine de sagesse, comment ceux, qui s'abstiennent par pietè des viandes, qui leur seroit permis de manger, seroient-ils capables de faire ces choses, que vous nous imputez? Locum hunc, prout apud Arnaldum reperitur, Gallicè retuli, quod in Oecumenio nec Latinè, nec Græcè reperire potuerim, & etiamsi reperijssem, non magni tamen faciendum existimassem.

Oecumenius adfertur, qui circa nonum, vel decimum sæculum floruit, & ex Irenæo locum citauit, qui in eius Operibus non reperitur, sed neque inter fragmenta Irenæi ex alijs Authoribus edita conspicitur. Reperitur autem historia ab Oecumenio relata apud Martyres Lugdunenses & Viennenses in epistolâ ad Fratres per Asiam constitutos, quam epistolam nobis seruauit Eusebius lib. 5. cap. 1. qui ibidem Irenæi, tamquam Lugdunensis Episcopi meminit : & hoc in causâ fuisse existimem, si verum est, quod Ministri ex Oecumenio adferunt, quòd Irenæo verba fidelium Lugdunensium tributa sint. Verba autem illa non consonant ijs, quæ ex Oecumenio adferuntur, sed longè diuersa sunt ; ita enim habet illorum epistola : Συνελαμβάνοντο δὲ καὶ ἐθνικοί τινες οἰκέται τῶν ἡμετέρων. ἐπεὶ δημοσίᾳ ἐκέλευσεν ὁ ἡγεμὼν ἀναζητεῖσθαι πάντας ἡμᾶς· οἱ καὶ κατ' ἐνέδραν τοῦ σατανᾶ, Fideles Lugdunen. apud Eusebium.

φο-

φοβηθέντες τὰς βασάνους, ἃς τοὺς ἁγίους ἔβλεπον πάσχοντας, τῶν στρατιωτῶν ἐπὶ τοῦτο παρορμώντων αὐτοὺς, κατεψεύσαντο ἡμῶν Θυέστεια δεῖπνα, καὶ Οἰδιποδείους μίξεις, καὶ ὅσα μήτε λαλεῖν, μήτε νοεῖν θέμις ἡμῖν, ἀλλὰ μηδὲ πιστεύειν εἴ τι τοιοῦτο πώποτε παρὰ ἀνθρώποις ἐγένετο. Τούτων δὲ φημισθέντων πάντες ἀπεθηριώθησαν εἰς ἡμᾶς. *Capti sunt etiam quidam nostrorũ serui, qui Gentiles erant, quandoquidem Præses nos omnes requiri palam iusserat. Qui Dæmonis impulsu cùm tormenta reformidarent, quæ Sanctos perpeti videbant, militibus ad hoc ipsũ incitantibus, Thyesteas quasdam cœnas, & incestos Oedipi concubitus, & alia, quæ nec proloqui nobis, nec cogitare fas est, ac ne credere quidem sustinemus, apud homines vmquam gesta fuisse, aduersus nos ementiti sunt. Hisce autem euulgatis, omnes in nos vt feræ desæuierunt.*

Ex his verbis colligitur, plura aliter omninò contigisse, quàm ex Oecumenio apud Arnaldum adferunt Ministri. Oecumenius enim fertur scripsisse ex Irenæo, seruos Christianorum à Paganis captos, fuisse Catechumenos; cùm fideles Lugdunenses apud Eusebium testentur, fuisse Gentiles. Apud Oecumenium dicitur, seruos illos confessos fuisse, quòd audiuissent à Domino suo, communionem esse Corpus, & Sanguinem Iesu Christi: contra referunt Martyres Lugdunenses, seruos illos militibus ad hoc ipsum eos incitantibus Thyesteas quasdam cœnas aduersus nos ementitos fuisse. Non igitur Domini Christiani seruis Catechumenis reuelarant mysterium, vel arcanũ de Corpore, & Sanguine Christi, vt cum Ministris ex Oecumenio supponit Arnaldus; sed serui Ethnici ex famâ de infanticidio apud Paganos sparsâ Thyesteas epulas Christianis affinxerant. Quod autem additur apud Oecumenium, Paganos hoc seruorum testimonio incitatos maiorem persecutionem mouisse contra Christianos, illud idem adiungunt fideles Lugdunenses in suâ epistolâ, pro exemplo adferentes marty-

rium

rium Blandinæ, quæ cùm à mane vsque ad vesperam tormentis restitisset, dixit: *Christiana sum, & nihil apud nos mali geritur.* Blandina.

Supradicta autem Blandinæ verba reperiuntur in Epistolâ apud Eusebium, non verò illa, quæ leguntur apud Oecumenium, & potius Bibliadæ alteri martyri Christianæ, quàm Blandinæ conueniunt. De illâ enim habent ibidem fideles Lugdunenses. *Sed & Bibliadem quandam ex eorum numero, qui Christi fidem abnegauerant, cum iam Diabolus à se absorptam crederet, velletque insuper damnationem illius cumulare blasphemiâ, ad supplicium duxit, adigens eam, vtpotè fragilem iam, & ignauam, impia de nobis proloqui. Verùm illa resipuit inter cruciatus, ac veluti ex altissimo somno excitata est, præsente supplicio de æternæ gehennæ cruciatibus ipsam submonente. Et contradicens impijs, Quî fieri posset, inquit, vt infantes comederent, quibus ne sanguinem quidem animantium degustare licet? Abhinc Christianam se esse confessa, in consortium martyrum relata est.* Hæc Bibliades, ex cuius verbis clarissimè patet, Gentilium calumniam fuisse de infanticidio, martyremque nihil aliud respondisse, quàm fieri non posse, vt infantes comederent, qui ne sanguinem quidem animantium degustabant. Paucioribus verbis Blandina responderat, nihil mali apud Christianos geri. Tàm vna, quàm altera disciplinam arcani obseruarunt: nihil de Corpore, & Sanguine Christi sub speciebus panis, & vini Paganis reuelarunt; sed ad mortem & martyrium vsque summâ constantiâ, & conspicuo exemplo mysterium occultarunt. Bibliades.

Hæc cùm ita esse, ex indubitato antiquitatis monumento constet, ad aliud argumentum sese conuertit Casaubonus, qui Ethnicos Corporis Christi notitiam habuisse, probat ex his verbis Maximi Madaurensis epistolâ ad Augustinum: *Illud quæso, vir sapientissime, vti remoto fa-* Maximus Madauren.

cundiæ colore, atque exploso, quia cunctis clarus es, omissis etiam, quibus pugnare solebas, Chrysippeis argumentis; postposità paululùm dialecticâ, quæ neruorum suorum luctamine, nihil certi quicquam relinquere nititur: ipsâ re approbes, quis sit iste Deus, quem vobis Christiani quasi proprium vindicatis, & in locis abditis præsentem vos videre componitis. Ex his Maximi Madaurensis in Africâ Philosophi verbis, mysterium Eucharistiæ quoad dogma notum fuisse Paganis, concludit Casaubonus,, Ex huius, inquiens, miseri Philosophi verbis colligitur, non initiatos & Paganos notum habuisse, quòd Christiani in suis conuentibus Deũ suum Christum præsentem adorabant, & videbant, sed rationem celebrandi Sacramenti ignorasse,,. Verùm neque hanc Casauboni obseruationem vllatenùs subsistere, ex ipsius Philosophi verbis deducitur, qui ab Augustino quærit: Quis sit iste Deus, quem sibi Christiani quasi proprium vindicabant, & in locis abditis vt præsentem colebant. Si Philosophus sciuisset, Christum Deum à Christianis in occulto coli, non quæsiuisset, eâ de re ab Augustino instrui: & si notitiam habuisset Corporis, & Sanguinis Christi, eius mentionem aliquam fecisset. Asserit quidem Casaubonus, eũ notitiam habuisse Sacramenti, sed rationem Sacramenti celebrandi ignorasse. At hoc dicit Casaubonus, non Philosophus. Ad summum enim innuit in verbis à Casaubono omissis, aliqualem de Sacrificio Christiano famam ad aures suas peruenisse, & forsan illam apud Gentes sparsam de infanticidio, vnde publicas Gentilium *Hostias*, easque *suaues* prædicat, vt eas Christianorum hostijs opponat. Ad quæ D. Augustinus respondet epistolâ 44. & in noua editione 17. *Quòd vos publicè colitis Deos, nos autem secretioribus conuenticulis vtimur; primò illud abs te quæro, quomodo oblitus sis Liberum illum, quem paucorum Sacratorum oculis committendum pu-*

Casaubonus.

D. Augustin.

ta-

tatis. Hæc contra vltima Maximi verba, quibus notabat, profanos ad nostra Sacra non admitti. Nunc Augustini responsum audire oportet ad priora, quibus Maximus tam anxiè de Deo illo Christianorum inquisiuerat, qui in occultis eorum Sacris adorabatur. Hæc enim, si Gentilibus publicare licuisset res sub Sacramentorum symbolis contentas, consistere debuisset in Corporis & Sanguinis Christi nudâ & clarâ expositione. At tantùm abest, eorum notitiam cum Maximo communicasse, vt Augustinus ne verbum quidem fecerit, sed respondens, epistolæ suæ hoc modo finem imposuerit: *Ad summam tamen, ne te hoc lateat, & in sacrilega conuitia imprudentem trahat, scias, à Christianis Catholicis, quorum in vestro oppido etiam Ecclesia constituta est, nullum coli mortuorum, nihil denique vt numen adorari, quod sit factum, & conditum à Deo, sed vnum ipsum Deum, qui fecit, & condidit omnia.* Hæc Augustinus, nec plura. Vnde errant, qui Ethnicis non Sacramenta, sed ritus solùm occultatos fuisse volunt.

Vnum est Theodoreti testimonium, quod præ cæteris vrget Albertinus, & hoc præsertim loco exponendum est. Cùm Theodoretus dialogo 2. disputationem Orthodoxi cum Eraniste proponens ageret de Sacramento Eucharistiæ, introduxit Eranisten hoc modo interrogantem: *Quî appellas donum, quod offertur ante Sacerdotalem inuocationem?* Et Orthodoxum sic primò respondentem: *Apertè dicendum non est: verisimile enim, aliquos non initiatos adesse.* Tùm pacto inito, quòd responsio ænigmaticè fieret, orthodoxum secundò respondisse de pane subobscuris hisce verbis: *Cibum ex talibus seminibus.* Et de alterius symboli nomine interrogatum tertiò respondisse; *Commune & hoc nomen est potus speciem designans.* Demùm cum Eranistes quæsiuisset: *Post Sanctificationem verò quomodo illa nominas?* liberè Ortodoxum di- Theodoretus.

Albertinus. dixisse: *Corpus, & Sanguinem Christi*. Quid clarius? exclamat Albertinus, nam Theodoretus symbola occultauit, absque vllo autem scrupulo nominauit Corpus, & Sanguinem Christi. Verùm nimìs altè clamat Albertinus, non ignorans, in eodem dialogo Sacramenta à Theodoreto non solùm Corpus Christi, sed etiam *panem vitæ* nominari. Non ignorabat quoquè egregium Eminentissimi Cardinalis Peronij responsum, vtpote à se his verbis relatum:

Peronius. „ Quasi verò idem Theodoretus, & postquam pro-
„ fessus esset, se ænigmaticè responsurum, non dixisset in
Theodoretus. „ primo dialogo; *Fructus vitæ expressus quomodo appella-*
„ *tur? Appellatur vinum*. Et paulò post: *Sicut mysticum*
„ *vitis fructum post Sanctificationem Sanguinem Dominicum*
„ *appellamus, sic veræ vitis Sanguinem vuæ Sanguinem no-*
„ *minauit*. Et rursus: *In traditione mysteriorum panem ap-*
„ *pellauit Corpus, & quod mixtum erat, Sanguinem*. Quod
„ igitur veteres Christiani haud initiatis celabant, non
„ erat, mysteria Eucharistiæ ex pane & vino confici.
„ Quod enim scandalum id potuisset afferre Ethnicis,
De Præscriptionibus cap. 40. „ qui in mysterijs Mithræ panem offerebant, vt Tertul-
„ lianus obseruat, & in mysterijs Cereris panem & vi-
„ num: vnde nonnulli eorum credebant, Christianos suos
Augustinus contra Faustū lib. 20. cap. 13. „ esse in Bacchi & Cereris adoratione? *Nonnulli*, inquit
„ Sanctus Augustinus, *nos propter panem & calicem Cererem*
„ *ac Liberum colere existimant*. Persius quoquè aiebat: *ad-*
Persius Satyr. 2. „ *moueant templis, & farre litabo*. Sed quod Christiani ce-
„ labant, quodque haud initiati absque derisionis & scan-
„ dali periculo audire non poterant, erat, creaturam vi-
„ lem & corruptibilem, qualis panis est, in formâ & na-
„ turâ externâ panis remanentem, fieri Corpus Christi,
„ & quidem non Corpus mortuum & inanimatum, sed
„ Corpus vivens, & animatum, & gloriosum, Corpus Di-
„ uinitate repletum, Corpus Diuinum, Corpus Deifica-
tum;

„ tum; denique fieri personaliter Deum, quemadmodum „ ait Hildebertus Cenomanensis: *fit cibus hic ex pane caro, Deus ex elemento*. Illud est, quod haud initiati „ absque derisionis & scandali periculo audire non poterant „.

Hildebertus de mysterijs Missæ.

Conatur quidem ad ista respondere Albertinus, sed rationibus adeò friuolis, vt ponderari non mereantur. Admittit, duobus saltem locis Theodoretum, postquàm professus esset, se ænigmaticè responsurum, mysticum vitis fructum & panem nominasse. Ex quibus apparet, Theodoretum in symboli occultatione totam arcani disciplinam non constituisse, sed quandoquè factâ panis mentione Corpus, & Sanguinem Christi tacuisse, quandoquè nominando Corpus & Sanguinem panis mentionem omisisse. Rationem, cur quandoquè ipsorũ symbolorum mentio omissa fuerit, dedit Perronius suprà, qui rerum ipsarum sub symbolis contentarum occultationem strictiùs à Patribus obseruatam fuisse innuit, afferens exemplum Tertulliani in secundo ad vxorem libro panis, non Corporis Christi mentionem facientis; Origenis contra Celsum de oblatis panibus loquentis; aliorumque testimonia omittens, quæ reperiri poterunt in sermonibus Zenonis Veronensis Episcopi, & aliorum Patrum operibus infrà citandis.

CAPVT IV.

Disciplinam arcani ab ipsis Apostolorum temporibus in vsu fuisse.

DIsciplinam arcani à Christo Domino institutam, ab Apostolis traditam, ab Ecclesiâ demùm post Apo-

Apostolorum tempora vsu continuo obseruatam fuisse, ex varijs testimonijs ostenderam in Commentario ad Canonem 2. Antiocheni Concilij. Dubitat eâ de re Albertinus in suâ Dissertatione de mysteriorum reticentiâ ob testimonium Iustini Martyris, qui in Apologiâ pro Christianis Antonino Ethnico Imperatori omnia Sacræ Eucharistiæ arcana exposuit: negat verò Tentzelius in disputatione suâ num. 2. asserens, longè aliud scripta Apostolica primorum Ecclesiæ Patrum euincere, & numero 4. pro ratione adiungens, „ Non esse aliquod pie- „ tatis Christianæ mysterium, quod non perspicuè à „ Christo & Apostolis traditum fuerit. „ Constat Christum (vt ait num. 11.) Ioannis 6. clarè de Eucharistiâ locutum fuisse, Apostolos in Epistolis, vt Paulum ad Romanos & Corinthios, Euangelistas in Euangelijs & Actibus Apostolorum, non minùs de Baptismi, ac Eucharistiæ doctrinâ, & ritibus clarè, & sine omni inuolucro scripsisse. *Eumdem morem*, inquit, *in tradendis Religionis nostræ mysterijs, obseruarunt Viri Apostolici*; Ignatius in epistolâ ad Philadelphios, referens, quòd *vna sit Caro Domini nostri Iesu Christi, & vnus Calix in vnionem Sanguinis ipsius*; Iustinus Martyr in Apologiâ 2. adeò clarè doctrinam, & ritus de Baptismo, ac Eucharistiâ proponens, vt Gabriël Albaspineus libro 1. obseru. 13. eorum euidentiâ motus, *primi sæculi Christianos sua lubentes mysteria annuntiasse* affirmet; Irenæus demùm Lugdunensis lib. 4. aduersus hæreses, cap. 34. & lib. 5. cap. 2. non solùm de Corpore & Sanguine Christi clarè differens, sed lib. 3. cap. 15. *fictorum, & prauè seducentium hypocrytarum molimini* acceptum ferens, *si alia quidem in abscondito, alia verò in manifesto doceantur*.

Tentzelius. Ignatius Martyr. Albaspineus. Irenæus.

Hæc sunt præcipua fundamenta, quibus nititur Tentzelij opinio, quæ cùm in multis deficiat, vel in illis

præ-

præcipuè, quòd nullam inter fideles & infideles distinctionem faciat, & Apostolica, Apostolicorumque Virorum pro fidelibus scripta confundat cum ijs, quæ pro infidelibus exarata sunt, vel ad eorum manus deuentura timebantur: tùm etiam erroneè supponat, disciplinam arcani in omnibus casibus æquè obligasse, nullamque rationem dari potuisse, ob quam Catholici à reticentiæ disciplinâ excusarentur. Quàm deuia sint hæc omnia, ostendimus capite 1. huius Dissertationis, vbi pro solis Catechumenis, Iudæis, & Gentilibus disciplinam arcani institutam fuisse monstrauimus, & ostendemus hoc capite, vbi, non semper, & vbique disciplinam illam obseruari debuisse, videbimus.

Grauiter monuerat Christus Matthæi 7. *non esse dandum sanctum canibus, neque margaritas proijciendas esse ante porcos:* quem locum ab antiquioribus de occultandis coram non initiatis Christianæ Religionis mysterijs intellectum fuisse, in Commentario ad Antiochenum Concilium notaueram. Ad quæ Tentzelius numero 11. Matthæi 7.

„ *Quis non videt, hac nullo modo posse consistere, quin imò* Tentzelius.
„ *secum pugnare? Nam si mandatū Christi apud Matthæum*
„ *de silentij disciplinâ capiatur; quare Seruator ipse eam*
„ *obseruare noluit in concione ad* * *Samaritanos, quæ post ser-* **Capharnaitas*
„ *monem in monte habitum instituta est, vt certè ex har-*
„ *moniâ Euangelicâ liquet?* „ Adeò monitum Christi de seruando arcano generaliter à nobis intelligi putat Tentzelius, vt iuxta mentem nostram Christum Ioannis 6. Capharnaitis arcanum manifestare non potuisse, credat. Verùm respondet pro nobis Augustinus, Christum Ioannis 6. *Non dedisse sanctum canibus, qui capere non poterant, sed eis, qui capere poterant, & simulauerant, quos propter aliorum immunditiam negligi non oportebat.* Aderant itaque concioni plures Christi sequaces, discipuli, & Apo- D. Augustinus.

sto-

stoli omnes, illosque instruxit de veritate Eucharistiæ, præuidens, maius bonum ex fide illorum prouenturum, quàm ex infidelitate Iudæorum detrimentum. Sciebat quidem Christus, Iudæos ad inuicem litigaturos, sed non obinde Apostolos, & discipulos negligendos duxit: quin imò, vt eorum fidem probaret, & fideles ab infidelibus separaret, occasionem illam de Eucharistiâ loquendi arripuit, scandalumqne Iudæorum permisit, vt fideles cauti redderentur, cognoscerentque Apostoli, quàm rectè præmoniti erant, ne darent *sanctum canibus, & proijcerent margaritas ante porcos.* Matth. 7.

Quàm accuratè hæc conueniant ijs, quæ Christus Dominus eiusq; Apostoli ab initio obseruarunt; patet primò ex eo, quòd eâ nocte, quâ Christus tradebatur, mysterium illud in priuato cœnaculo coram solis Apostolis instituerit, ibidemque eos Sacerdotes creauerit, & incruentum Sacrificium in sui commemorationem offerre præceperit. Dum Discipuli eum cognouerunt in fractione panis, quam Sacræ Eucharistiæ communionem interpretatur D. Augustinus, non erant plusquam duo, qui inclinato iam Sole mensæ Dominicæ accumbebant. Narrat Sanctus Lucas Act. 1. Apostolos post Christi in Cælum ascensionem adeò remotè à Iudæorum oculis orationes suas peregisse, vt referat, eos non solùm in cœnaculum introisse, sed & ascendisse in locum superiorem, ibique mansisse Apostolos, *qui omnes erant perseuerantes vnanimiter in orationibus cum Mariâ Matre Iesu, & fratribus eius.* Et hoc in loco mysticas Deo preces obtulisse tradit Hesychius. Post aduentum Spiritus Sancti, etiamsi Synagogam, & Templum pro oratione & concione adibant, numquam coram Iudæis offerebant, sed teste Lucâ Actorum 2. ver. 46. qui in Templo prædicabant, circa domos panem frangebant: *Erant*, inquit, Actor. 2.

quo-

quotidiè perdurantes vnanimiter in Templo, & frangentes circa domos panem. Quo loco nihil clarius, nihil expressius desiderari potest pro occultatione Sacrificij & rituum, quam Apostoli primis nascentis Ecclesiæ temporibus obseruabant.

Neque obest, tam in Euangelijs, quàm in Pauli ad Corinthios, & Ignatij Martyris ad Philadelphienses Epistolis claram de mysterijs mentionem fieri: notandum enim est, pro quibus, & ad quos scripta sunt. Euangelia pro fidelibus scripta fuisse, videbimus infrà. Epistolam Pauli non ad Gentiles, sed ad fideles scriptam esse, patet ex inscriptione: *Omnibus, qui sunt Romæ, dilectis Dei vocatis sanctis.* Epistola quoque eius prima ad Corinthios inscribitur: *Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Iesu, vocatis sanctis, cum omnibus, qui inuocant nomen Domini nostri Iesu Christi in omni loco ipsorum, & nostro.* Epistola item Ignatij Martyris scripta est ad Ecclesiam Philadelphiensem: vt mirum omninò non sit, in his omnibus clarè mentionem fieri Sacræ Eucharistiæ, vel mysteriorum Religionis Catholicæ.

Ad Rom. 1.

1. ad Corint. 1.

Maiorem difficultatem habere videtur Apologia Iustini Martyris, quæ Antonino Pio Imperatori, eiusque filijs, ac Romano Senatui oblata est. Cùm enim Romanum Senatum Gentilem tunc fuisse, Antoninum quoque cum eius filijs Paganos extitisse, certum sit; ostendi debet, quomodo saluâ disciplinâ arcani tam clarè de Baptismi ritibus, & Eucharistiæ Sacramentis tractare potuerit Iustinus. Fateor quidem, Gabrielem Albaspineum Aurelianensem Episcopum ex Iustini Martyris Apologiâ conclusisse, quòd *primi sæculi Christiani sua lubentes mysteria enunciarint.* Verùm, quod vnum Iustinum fecisse constat, cur alijs quoque Christianis & licuisse, & in vsu fuisse dicendum sit, videre non possum. Vi-

Albaspineus.

uebat Iustinus ijs temporibus, quibus Christianorum nomen odio erat Gentibus, fama conuicijs lacerata, vita de occultis criminibus accusata, ideòque continuo mortis periculo exposita. Hanc infamiam, hæc crimina immeritò Christianis tribui, ostendere volebat Iustinus Philosophus, cùmque id præstare nequiret, nisi apertâ & nudâ Christianæ Religionis expositione, disciplinam arcani sibi hoc casu obseruandam non esse credidit, sed Antonino Imperatori, & Senatui Romano occulta & arcana Ecclesiæ mysteria patefecit. Peculiarem hanc Iustini rationem pro Christianis coram Imperatore & Senatu Romano intercedendi non habuêre omnes Christiani, neque omnes etiam iussu Imperatorum de Religione interrogati hanc sibi licentiam assumpsêre. Constat enim ex Plinij Secundi relatione ad Traianum Imperatorem, se nihil aliud ex Christianis cognoscere potuisse, quàm ipsos conuenire solitos fuisse *ad capiendum cibum innoxium & promiscuum:* additque, eo sese magìs necessarium credidisse, *ex duabus ancillis, quæ ministræ dicebantur, quid esset veri, & per tormenta quærere*; sed nihil aliud inuenisse, *quàm superstitionem prauam & immedicam*. Ex quibus meo quidem iudicio clarissimè patet, Christianos Asiæ disciplinam arcani coram Plinio II. Bithyniæ Proconsule adeò castè obseruasse, vt ne quidem ex ancillis Christianis per tormenta arcanorum publicationem extorquere potuerit. Quinimò Iustinus ipse, postquam primâ suâ Apologiâ nihil apud Antoninum profecisset, in secundâ ad Marcum & Lucium eius filios nihil de Religionis nostræ arcanis reuelauit, sed altum de ijs silentium tenuit.

Plinius II.

Extat quidem Iustini Dialogus cum Tryphone Iudæo, in quo de mysterijs nostræ Religionis agens, de Sanctissimâ Trinitate clariùs, de Eucharistiâ verò obscu-

riùs

riùs loquitur. Meminit panis & poculi Eucharistici, sicque obscurioribus verbis mysterium exponit, quòd illud ex disciplinâ Ecclesiæ Iudæis occultandum esset. Non ita tamen de mysterio Trinitatis, quod Iudæis, vt antè monuimus, exponi poterat. Clarè itaque de Trinitatis mysterio egit cum Tryphone; neque ita egisset, si Tryphon Gentilis & non Iudæus fuisset: Gentilibus enim, non verò Iudæis ex disciplinâ Ecclesiæ occultari debebat. Neque adeò clarè de Sanctissimâ Trinitate fidelium mentem exponere solebat Iustinus, vt præ se ferre videtur Liber *de expositione fidei* inter Opera Iustini editus, de quo Bellarminus libro de Scriptoribus Ecclesiasticis disertè scribit, se ambigere, an Iustini sit: „ Primò, quia Veteres eius non meminerunt. Se- Bellarminus.
„ cundò, quia stylus videtur esse diuersus à stylo Iustini.
„ Tertiò; quoniam multò apertiùs & distinctiùs differit
„ de mysterijs Trinitatis, & Incarnationis, quàm Scri-
„ ptores eius sæculi facere solebant.

Quod de Iustino Martyre in occultando Eucharistiæ mysterio Iudæis, hoc Lactantium Firmianum in libris suis Institutionum obseruasse pro Gentilibus, vel ex eo patet, quòd nullam mentionem faciat mysterij Eucharistici, cùm tamen de singulis Religionis Catholicæ dogmatibus Symbolo contentis clarissimè tractet. Vnum est hoc loco exponendum, quomodo in libris illis de Sacro Trinitatis mysterio agere non dubitauit? Consideranti mihi integrum Lactantij Opus in septem libros distributum, duæ potissimùm rationes occurrunt, quarum prima supponit, Lactantium verè Opus pro Gentilibus edidisse, sed illo tempore, quo Arius dogma de Sanctissimâ Trinitate oppugnabat, & Romanum Imperium sub Constantino Magno fidem amplexum erat. Hoc enim tempore, dum passim Gentiles ad fidem conuerteban-

tur, & Arij hæresis Trinitatis mysterium oppugnabat, putauit Lactantius, sibi licitum esse, clariùs de mysterio illo agere, eiusque vestigia ex antiquis Philosophorum scriptis ostendere, quodque Gentilibus ipsis dogma illud non omninò ignotum fuerit, monstrare. Lactantius namque ex antiquis Philosophis vbique probat id, quod nostris temporibus probandum suscepit Steuchus Eugubinus libro de perenni Philosophiâ, non Trismegistum solum cum alijs Ægyptijs, sed & Ethnicos ipsos, Trinitatem quamdam agnouisse; & hâc forsan ratione moti Tatianus, Athenagoras, & Lactantius crediderunt Trinitatis mysterium Gentilibus exponi potuisse, sicut Iudæis (qui in Prophetarum oraculis illius notitiam acceperant) exponebatur. Secunda ratio supponit, libros illos non pro Gentilibus, sed pro Catechumenis compositos fuisse, cùm illa omnia contineant, quæ Catechumenis ante Baptismum exponi solebant, ideòque ijsdem nomen *Diuinarum Institutionum* datum fuisse. Quidquid autem sit, certum est, post Lactantium disciplinam arcani obtinuisse in Ecclesiâ, vt probauimus cap. 2. artic. 1. suprà. Vnde omisso vlteriori hâc de re tractatu, monstrabimus contra Tentzelium, & alios Nouatores, disciplinam arcani non in supposititijs dumtaxat Apostolorum operibus, sed in genuinis quoque antiquissimorũ Patrum scriptis, tribui Christo Domino, velut Authori, adeò, vt à Saluatore nostro institutam, ab Apostolis Ecclesiæ traditam, & ab Ecclesiâ etiam duobus primis sæculis obseruatam fuisse, ijs Patrum testimonijs confirmaturi simus, quæ nemo prudens contempserit; nemo, qui rectè sapere velit, negare poterit.

AR-

ARTICVLVS VNICVS

Quòd plurimorum antiquiorum Patrum traditione constet, Christum Matthæi 7. Disciplinam Arcani obseruandam proposuisse.

ALlatum supra Christi mandatum, quo Matthæi 7. statuit, *Nolite dare Sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos*, ita ab antiquioribus intellectum fuisse ad canonem 2. Antiocheni Concilij notaueram, vt non exponerentur sanctiora Christianæ fidei mysteria, *nisi fidelibus*. Verba mea repetit Tentzelius num. 11. suæ disputationis, & ait: *Falsum est, quod addit vir doctus, locum Matthæi ab antiquioribus de occultandis Christianæ Religionis mysterijs explicari, quum diuersos explicandi modos habeat, vt ex discrepantibus Patrum sententijs constat.* Mirum est Tentzelij argumentum, quo dicta mea impugnat, cùm ego ipse in Commentario ad Antiochenum Concilium varias Patrum interpretationes indicassem spectare ad participationem Sacræ Eucharistiæ, vel eiusdem aliorumque mysteriorum doctrinam, quæ tamquam Sancta canibus danda non esse, & tamquam margaritas ante porcos proijci non debere, Christus Matthæi 7. grauissimè monuit, vt Sancti Patres interpretati sunt. Id falsum esse dicit Tentzelius: mitioribus verbis vti potuerat, & certè præstitisset: falsum enim dicit, quod verum esse, luce clariùs ex antiquiorum testimonijs patebit.

Matthæi 7.

Tentzelius.

§. I.

§ I.

Ex Libris sub nomine Recognitionum editis.

LIcèt Recognitionũ libri Clementi Primo immeritò tribuantur, esse tamen antiquissimi Authoris Græci, patet ex Ruffino, qui sæculo quarto eas in Latinum sermonem conuertit, ex cuius interpretatione libro 3. refertur, Petrum in medio fratrum dixisse: *Nihil est difficilius, fratres mei, quàm de veritate apud permixti populi multitudinem disputare. Quod enim est, omnibus, vt est, dici non licet propter eos, qui malignè & insidiosè audiunt: fallere verò non expedit, propter eos, qui sincerè audire desiderant veritatem. Quid ergo faciet, cui ad indiscretum populum sermo est? Occultet quod verum est? Et quomodo instruet eos, qui digni sunt? Sed si meram proferat veritatem his, qui salutem consequi non desiderent, illi, à quo missus est, iniuriam facit, à quo mandatum accepit, ne mittat verborum eius margaritas ante porcos, & canes, qui aduersus eas argumentis ac sophismatibus reluctantes, ipsas quidem cœno intelligentiæ carnalis inuoluant, latratibus autem suis, & responsionibus sordidis, rumpant & fatigent prædicatores verbi Dei. Propter quod & ego in plurimis circuitu quodam verbi vtens, tentare nitebar, ne principalem de summâ Diuinitate intelligentiam minùs dignis auribus publicarem.*

Libro 3. Recognitionum.

Clara sunt huius Autoris verba, neque expositione vllâ indigent, quandoquidem locum Matthæi 7. de non mittendis margaritis ante porcos & canes interpretetur etiam de intelligentiâ summæ Diuinitatis non omnibus, sed ijs, qui salutem consequi non desiderant, hoc est Ethnicis, & non initiatis ex mandato Christi occultandâ. Neque refert, Opus, ex quo hoc testimoniũ desumptum est, ab alijs Periodum, Itinerarium, & Circuitum Petri, vel Clemen-

mentis nominari, falsoque Recognitionum titulo à librarijs ornatum esse, vt contendit Tentzelius, qui illud suppostitijs scriptis disertè ab Athanasio Alexandrino Patriarchâ, & Gelasio Papâ accenseri notauit. Non enim hìc disputamus de Operis titulo, sed sub illo proferimus, sub quo editum habetur. Non etiam contendimus, Opus illud Clementi Primo tribuendum esse, cum nobis hìc sufficiat, ab vno ex antiquioribus scriptum esse, & in eo disciplinam arcani, tamquam à Christo institutam, & Apostolis obseruatam tradi, hocque etiam genuinis antiquiorum Patrum operibus consonum esse. Quòd autem Operis Auctor ex antiquioribus fuerit, ipse Tentzelius admittit num. 12. suæ disputationis: *Equidem non diffiteor,* inquit, *opus hoc perantiquum esse, & circà sæculi secundi finem conscriptum videri Blondello, Dallæo, & Alexandro, idque ab Origene in Philocalia cap. 22. & alibi, multisque veterum memorari.* Constat quoquè ex verbis citatis, ab Authore disciplinã arcani Christo, & Apostolis tribui, & ex dicendis constabit, testimoniũ eius quoad hoc genuinæ antiquiorũ Patrũ traditioni consonum esse. Tentzelius.

§ II.

Ex Operibus Dionysij, quem tota Orientalis Ecclesia pro Areopagita habet.

FAcit pro disciplinâ arcani Dionysius lib. de Eccles. Hier. c. 1. vbi Christianæ Religionis mysteria expositurus, monet Timotheum: Ἀλλ' ὅρα, ὅπως οὐκ ἐξορχήσῃ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, εὐλαβηθήσῃ δὲ καὶ τὰ τοῦ κρυφίου Θεοῦ ταῖς νοεραῖς καὶ ἀοράτοις γνώσεσι τιμήσεις, ἀμέθεκτα μὲν αὐτὰ καὶ ἄχραντα τοῖς ἀτελέσι διατηρῶν, ἱεροῖς δὲ μόνοις τῶν ἱερῶν μεθ' ἱερᾶς ἐλλάμψεως ἱεροπρεπῶς κοινωνῶν. *Sed vide, ne explodas Sancta Sanctorum; quin potius arcana Dei revereberis, ac* Dionysius.

spi-

spiritualibus inaspectabilibusque notionibus celebrandis, inaccessa quidem profanis illa & intacta reseruando, solis verò Sanctis cum sacrâ quâdam, vti fas est, claritate res sacras communicando. Similia planè habet libro de Cœlesti Hierarchiâ cap. 2. vbi monet Timotheum Pauli discipulum & Episcopum. Σὺ δέ, ὦ παῖ, κατὰ τὴν ὁσίαν τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχικῆς παραδόσεως θεσμοθεσίαν, αὐτός τε ἱεροπρεπῶς ἄκουε τῶν ἱερῶς λεγομένων, ἔνθεος ἐνθέων, ἐν μυήσει γινόμενος, καὶ τῇ κατὰ νοῦν κρυφιότητι τὰ ἅγια περιστείλας ἐκ τῆς ἀνιέρου πληθύος ὡς ἑνοειδῆ διαφύλαξον. οὐ γὰρ θεμιτόν, ὡς τὰ λόγια φησὶν, εἰς ὗας ἀπορρίψαι τὴν τῶν νοητῶν μαργαριτῶν ἀμιγῆ καὶ φωτοειδῆ καὶ καλλοποιὸν εὐκοσμίαν. *Tu verò, fili, iuxta Sanctam Hierarchicæ nostræ traditionis sanctionem, pro vt sancta decet, audi, quæ sacrosanctè proferuntur, ipsemet Diuinus Diuinâ doctrinâ factus, atque animi secreto sancta recondens, tamquam vniformia, à profanâ multitudine conserua: neque enim fas est, vt eloquia testantur, porcis proijcere spiritalium margaritarum purum illum ac lucidum pulchrificumque adornatum.*

S. Maximus. Sanctus Maximus Græcorum Doctor eximius & Martyr gloriosissimus in Scholijs ad caput primum libri de Ecclesiasticâ Hierarchiâ commentatur, res Diuinas mysticasque profanis manifestandas non esse; *Quoniam*, inquit, *haud oportet sancta profanis explanare, neque margaritas suibus proijcere.* Quæ sunt ipsa ferè verba Dionysij, & tàm clarè pro disciplinâ arcani à Christo institutâ faciunt, vt cum ego testimonium Dionysij in commentario ad 2. canonem Antiochenum protulissem, Tentzelius nihil habuerit, quod opponeret, nisi opera Dionysij non esse Areopagitæ, sed recentioris æui Authoris. Verùm, cùm Tentzelius numero 16. suæ disputationis amplectatur Magdeburgenses. Centuriatorum Magdeburgensium iudicium, *hæc scripta quarto sæculo confecta esse arbitrantium*, & ex ipsis Operibus constet, Authorem fuisse eruditissimum, & de

om-

omnibus Christianorum mysterijs edoctum, illa hoc loco nobis sufficiunt, vt eius tamquam vnius ex antiquioribus testimonio vtamur.

§. III.

Ex Tertulliano.

DE Tertulliani scriptis, cùm dubium nullum sit, in ijs tamen disciplinam arcani contineri, adeò certum est, vt ipse Tentzelius id negare ausus non fuerit: numero namque 7. suæ disputationis, postquam adduxisset locum ex libro de Præscriptionibus, quo hæreticorum conuentus redarguens asserit, apud eos *incertum esse, quis Catechumenus sit, quis fidelis: quòd pariter adeant, pariter audiant, pariter orent*: addit „ hæc Tertullianus.
„ ad disciplinam arcani spectare. Cuius rationem quo- Tentzelius.
„ que explicat Tertullianus in Apologetico . . . . vbi
„ Sanè Tertullianus diligenter, & accuratè perfecit, quæ
„ de more hoc delineauerat libro 1. aduersùs Nationes
„ cap. 7. „ Et quamuis „ sint inter eruditos, qui hæc
„ Tertulliani loca ad silentij disciplinam apud Ortho-
„ doxos non spectare arbitrentur, omnibus tamen ex
„ æquo ponderatis facilè constabit, non posse Tertullia-
„ ni verba proprio sensu & scopo conueniente intelli-
„ gi, nisi illam disciplinam apud Christianos obtinuis-
„ se, credamus. „

Egit itaque Tertullianus libro de Præscriptionibus, libro ad Nationes, & in Apologetico aduersùs Gentes de disciplinâ arcani, idque ipse Tentzelius, cùm clarè admiserit, ampliùs negare non poterit. Sistat itaque pedem, & non displiceat, se veritatem confessum fuisse.

Ex tribus namque illis Tertulliani locis ab eo indicatis clarè ostendam, disciplinam arcani à Tertulliano prolatam fuisse, non tamquam suo tempore nouiter inuentam, sed tamquam ex Christi monitu, & Apostolorum ac Apostolicorum Virorum, qui ante Tertullianum in Ecclesiâ floruerant, traditione ad ipsum deriuatam. Primus Tertulliani locus desumptus est ex libro eius de Præscriptionibus hæreticorum, vbi contra

Tertullianus. Marcionistas: *Non omittam ipsius etiam conuersationis hæreticæ descriptionem, quàm futilis, quàm terrena, quàm humana sit, sine grauitate, sine authoritate, sine disciplinâ, vt fidei suæ congruens. In primis, quis Catechumenus, quis fidelis, incertum est. Pariter adeunt, pariter audiunt, pariter orant: etiam Ethnici si superuenerint. Sanctum canibus, & porcis margaritas, licèt non veras, iactabunt.* Nullum omninò potest esse dubium, quin Tertullianus hìc agat de hæreticorum sacris, in quibus admittebant ad auditionem & orationes mysticas Catechumenos, nec excludebant superuenientes Ethnicos, id quod Tertullianus clamat esse contra disciplinam, nimirùm Ecclesiæ, & authoritatem vtique Diuinam, cuius verba Mat-

Matthæi 7. thæi 7. *Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos,* ab hæreticis contemni, cla-

Tertullianus. riùs testari non potest, quàm vltimâ suâ periodo: *Sanctum canibus, & porcis margaritas, licèt non veras, iactabunt.*

Secundus Tertulliani locus, quem ad discìplinam arcani facere in confesso est, extat libro 1. ad Nationes

Tertullianus. cap. 7. vbi agens de crimine infanticidij Christianis solâ famâ inusto, scribit contra Ethnicos: *Si quem tamen apud vos prudentiæ locum iniquitas reliquisset ad explorandam famæ fidem, vtique iustitia poscebat dispicere, à quibus potuisset fama in vulgus, & ita in totum Orbem*

da-

dari. Ab ipsis enim Christianis non opinor, cùm vel ex formâ ac lege omnium mysteriorum silentij fides debeatur; quanto magìs talium, quæ prodita non euitarent interim humanâ animaduersione præsentaneum supplicium? Si ergo non ipsi proditores sui, sequitur vt extranei. Oro vos, extraneis vnde notitia? Cùm etiam iusta & licita mysteria omnem arbitrij extraneum caueant. Dicebant Ethnici, Christianos in suis Sacris admittere Thyesteas epulas, idque famâ publicum esse. Opponit se Tertullianus, & respondet, nondum 250. annos à Christi Natiuitate, vel passione ad ætatem suam effluxisse, & nemini toto illo tempore ex fidelibus Thyesteas illas epulas prodere, etiamsi veræ essent, licuisse, *cùm ex formâ ac lege omnium mysteriorum silentij fides debeatur:* neminem quoquè Ethnicorum testem oculatum esse potuisse, *cùm etiam iusta & licita mysteria omnem arbitrij extraneum caueant*; seù (quod idem est) Christiani Iudæis, Gentilibus, & non initiatis mysteria sua semper occultauerint. An Tertullianus clariùs testari potuit, disciplinam arcani ex perpetuâ traditione à Christo ad sua vsque tempora obseruatam fuisse in Ecclesiâ?

Tertius Tertulliani locus est in Apologetico aduersùs Gentes, vbi teste Tentzelio „ diligenter & accuratè „ perfecit, quæ de more hoc delineauerat in libro ad- „ uersùs Nationes. „ Ostensurus itaque Tertullianus, Christianorum Sacra à crimine infanticidij aliena esse: *Census istius disciplinæ*, inquit, *vt iam edidimus, à Tiberio est. Cum odio sui cœpit veritas simul atque apparuit inimica esse. Tot hostes eius, quot extranei, & quidem propriè ex æmulatione Iudæi, ex concussione milites, ex naturâ ipsi domestici nostri. Quotidiè obsidemur, quotidiè prodimur, in ipsis plurimùm cœtibus, & congregationibus nostris opprimimur. Quis vmquam taliter vagienti infanti superuenit?*

Tentzelius.

Tertullianus.

Quis cruenta, vt inuenerat, Cyclopum & Sirenarum ora Iudici reseruauit? Quis vel in vxoribus aliqua immunda vestigia deprehendit? Quis talia facinora cùm inuenisset, celauit, aut vendidit, ipsos trahens homines? Si semper latemus, quando proditum est, quod admittimus? Imò à quibus prodi potuit? Ab ipsis enim reis, non vtique, cùm vel ex formâ omnibus mysterijs silentij fides debeatur. Samothracia & Eleusinia reticentur. Quantò magìs talia, quæ prodita interim etiam humanam animaduersionem prouocabunt, dum Diuina seruatur? Si ergo non ipsi proditores sui, sequitur vt extranei. Et vnde extraneis notitia? Cùm semper etiam piæ initiationes arceant profanos, & arbitris careant? Hæc ex editione Rigaltij.

Iacobus Pamelius.

Pamelius loco *piæ*, legit *impiæ initiationes*, & commentatur: „ Neque de ignorantiâ dubitandum, cùm omnes initiationes, quibus ad mysteria cognoscenda instruimur, procul arceant profanos, arbitros testesque refugiant, præcipuè quæ Christianis attribuuntur, quæ cùm impiæ habentur, multò magìs animaduertendum, ne in lucem exeant, neque in pœnam. „ Audiat, Tentzelius, quàm clarè constet ex Tertulliano, Christianæ Religionis mysteria, & inter illa Eucharistiæ Sacramentum ab omni tempore occultatum fuisse non solis infidelium oculis, sed etiam auribus.

Disciplinam illam Ecclesiæ grauiter vrget idem Tertullianus in secundo ad vxorem libro cap. 4. & 5. probatq; illicitum esse matrimonium Catholicarum mulierũ cum infidelibus ob diuersa, quæ inde prouenirent, exercendæ Religionis impedimenta, & inter alia petit cap. 4.

Tertullianus.

Quis (infidelis) *nocturnis conuocationibus, si ita oportuerit, à latere suo* (vxorem) *adimi libenter feret? Quis denique solemnibus Paschæ abnoctantem securus sustinebit? Quis ad conuiuium illud Dominicum, quod infamant, sine suâ suspicio-*

cione dimittet? Cap.5. *Sed aliqui sustinent nostra, nec obstrepunt. Hoc est igitur delictum, quòd Gentiles nostra nouerunt, quòd sub conscientiâ istorum sumus, quòd beneficium eorum est, si quid operamur. Non potest se dicere nescire, qui sustinet: aut si cælatur, quia non sustinet, timetur. Cum autem Scriptura vtrumque mandet, & sine alterius conscientiâ, & sine nostrâ pressurâ operari Domino; nihil interest, in quâ parte delinquas, aut in conscientiam mariti, si sit patiens: aut in conflictatione tui, dum vitatur impatiens. Nolite, inquit, margaritas vestras porcis iactare, ne conculcent eas, & conuersi vos quoquè euertant. Margaritæ vestræ sunt etiam quotidianæ conuersationis insignia. Quantò curaueris ea occultare, tantò suspectiora feceris, & magìs cauenda Gentili curiositati. Latebisne tu, cùm lectulum, cùm corpusculum tuum signas, cùm aliquid immundum * flantis explodis, cùm etiam per noctem exurgis oratum? Et non magiæ aliquid videberis operari? Non sciet maritus, quid secretò ante omnem cibum gustes? Et si sciuerit, panem, non illum credet esse, qui dicitur.* Hæc ad vxorem suam Tertullianus, vt, si ea superuiueret, secundis cum Ethnico nuptijs abstineret, pro ratione vrgens, disciplinam arcani obseruari vix posse, quam tamen à Christo per hæc verba, *Nolite margaritas vestras porcis iactare*, ait præceptam fuisse. Quin etiam à fidelibus obseruari consueuisse, probat ex eo, quòd secretò ante omnem cibum panem Eucharisticum à mulieribus Christianis Gentilium matrimonio iunctis sumi solitum fuisse, indicet: non sine peccato demùm mysterium declarare potuisse, *Hoc erat namque delictum, quod Gentiles nostra nouerant.* Quæ Tertulliani verba non ritus, sed dogma ipsum respiciunt, vt consideranti constabit.

Matthæi 7.

* *flatus*

§.IV.

§. IV.

Ex Origene Adamantio.

EOdem fermè tempore, quô desijt in Africâ Tertullianus, cœpit in Ægypto Origenes Clementis Alexandrini auditor, ex quo eamdem de mysterio arcani disciplinam in Ecclesiâ tam quoàd dogma, quàm quoàd ritus receptam fuisse, clarè ostenditur. Nam cùm Celsus homo Ethnicus, & Christiani nominis osor esset:

Celsus apud Origenem.

μετὰ ταῦτα περὶ τοῦ κρύφα Χριστιανοὺς τὰ ἀρέσκοντα ἑαυτοῖς ποιεῖν, καὶ διδάσκειν εἰπών· *cùm dixisset, Christianos clàm quidquid ipsis libet vel facere, vel docere*; opponit se Origenes lib. 1. contra Celsum, & scribit:

Origenes.

Εἶτ' ἐπειδὴ πολλάκις ὀνομάζει κρύφιον τὸ δόγμα, καὶ ἐν τούτῳ αὐτὸν ἐλεγκτέον, σχεδὸν παντὸς τοῦ κόσμου ἐγνωκότος τὸ κήρυγμα Χριστιανῶν μᾶλλον, ἢ τὰ τοῖς Φιλοσόφοις ἀρέσκοντα. Τίνα γὰρ λανθάνει ἡ ἐκ παρθένου γένησις Ἰησοῦ, καὶ ὁ ἐσταυρωμένος, καὶ ἡ παρὰ πολλοῖς πεπιστευμένη ἀνάστασις αὐτοῦ, καὶ ἡ καταγγελλομένη κρίσις, κολάζουσα μὲν κατ' ἀξίαν τοὺς ἁμαρτάνοντας, γέρως δ' ἀξιοῦσα τοὺς δικαίους; Ἀλλὰ καὶ μὴ νοηθὲν τὸ περὶ τῆς ἀναστάσεως μυστήριον θρυλλεῖται γελώμενον ὑπὸ τῶν ἀπίστων. Ἐπὶ τούτοις οὖν λέγειν κρύφιον εἶναι τὸ δόγμα, πάνυ ἐστὶν ἄτοπον. Τὸ δ' εἶναί τινα οἷον μετὰ τὰ ἐξωτερικά, μὴ εἰς τοὺς πολλοὺς φθάνοντα, οὐ μόνου ἴδιον τοῦ Χριστιανῶν λόγου, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῶν Φιλοσόφων. παρ' οἷς τινὲς μὲν ἦσαν ἐξωτερικοὶ λόγοι, ἕτεροι δὲ ἐσωτερικοί. καὶ τινὲς μὲν ἀκούοντες Πυθαγόρα ὡς αὐτὸς ἔφα, ἄλλοι δ' ἐν ἀπορρήτῳ διδασκόμενοι τὰ μὴ ἄξια φθάνειν εἰς ἀκοὰς βεβήλους καὶ μηδέπω κεκαθαρμένας. *Deinde quoniam sæpiùs nominat doctrinam clancularium : coarguendum est hoc quoquè ; quando per totum Orbem notior est Christianorum prædicatio, quam Philosophorum placita. Quis enim Iesum è Virgine natum & crucifi-*

cifixum ignorat? Quis resurrectionem eius multis creditam, & denunciationem iudicij, reddituri pro dignitate pœnas peccatoribus, & iustis præmia? Quin & resurrectionis futuræ mysterium vulgatum est, tametsi rideatur ab infidelibus. Quæ cùm ita se habeant, perabsurdum est, doctrinam hanc vocare clanculariam. Quòd verò quædam insunt, quæ non annunciantur quibusuis, id non solius Doctrinæ Christianæ proprium est, verùm etiam Philosophicæ. Nam & illi exteriorem, & penitiorem doctrinam habebant; & alij Pythagoram audiebant contenti ipsius authoritate; alij secretè discebant rationes non euulgandas in profanos, nondumque purgatos.

Præclarus est hic locus Origenis, ex quo constat, non solùm de ritibus, sed de Religionis quoquè Christianæ dogmatibus occultandis iuxta disciplinam Ecclesiæ, prout occultata fuerunt Celsi temporibus. Enumerat Origenes Religionis Catholicæ dogmata, quæ palàm prædicabantur, vt Incarnationis, Passionis, & Resurrectionis Dominicæ, extremi iudicij, & resurrectionis nostræ. Non loquitur autem de Sanctissimæ Trinitatis mysterio, non facit mentionem Sacramentorum Ecclesiæ, neque Sacramenti Eucharistiæ, quòd illa essent ex ijs, quæ non communicabantur quibusuis, adeòque circa quæ disciplina arcani obseruanda erat, prout de mysterio Eucharistiæ tractaturus homiliâ 13. in Exodum disertis verbis præmonuit: *Vereor enim, ne fortè, etiamsi Dominus reuelare dignetur alicui, sicut fortè dignatur (de me enim non sum ausus dicere) vereor, inquam, & valdè dubito, si inueniam auditores; & cum ita sit, ne fortè ab eo, qui explanare conabitur, requirantur Dominicæ margaritæ, vbi, vel quomodo, vel ante quos mittantur.* Clarè respicit Origenes ad verba Christi Matt. 7. quibus vetuit, *dari sanctum canibus, & margaritas proijci ante porcos.* Quæ cum ad Eucharistiam infideliũ auribus, & oculis occultandã præcipuè faciant, pergit eâdem homiliâ Origenes. *Videte, si* Matth. 7. Origenes.

con-

concipitis; videte, si tenetis, ne fortè effluant, quæ dicuntur, & pereant. Volo vos admonere Religionis vestræ exemplis. Nostis, diuinis mysterijs interesse consuestis, quomodo cùm suscipitis Corpus Domini, cùm omni cautelâ, & veneratione seruatis, ne consecrati muneris aliquid dilabatur &c. Hæc ex versione Ruffini, vel Hieronymi, quæ ad disciplinam arcani facere, ipse Tentzelius num. 1. suæ disputationis fatetur.

§. V.
Ex D. Cypriano, & Zenone Veronensi.

DIuus Cyprianus Cartaginiensis in Africa Episcopus & Martyr librum ad Demetrianum Africæ Proconsulem sic incipit: *Oblatrantem te, & aduersus Deum, qui vnus, & verus est, ore sacrilego, & verbis impijs obstrepentem frequenter, Demetriane, contempseram.* Addit, se id non fecisse sine magisterij Diuini & nominis authoritate, cùm inter alia scriptum sit, *in aures imprudentis noli quidquam dicere, ne, quando audierit, irrideat sensatos sermones tuos ... & sanctum quoquè iubeamur intra conscientiam nostram tenere, nec inculcandum porcis, & canibus exponere, loquente Domino & dicente: Ne dederitis sanctum canibus, neque miseritis margaritas vestras ante porcos, ne conculcent eas pedibus, & conuersi elidant vos.* Lucidè respicit Cyprianus disciplinam arcani, de quâ verba Matthæi 7. interpretatur, dicitque ad illam obseruandam teneri fideles: *& sanctum quoquè iubeamur intra conscientiam nostram tenere.* Vnde ipse vnius Dei mentionem faciens, neque de Trinitatis mysterio, neque de Sacramentis Ecclesiæ quidquam scribit, sed cuncta intra conscientiam suam tenuit, & disciplinam arcani seruauit.

Cyprianus.

Eamdem disciplinam indigitauit Author antiquissimus

&

& doctissimus Zeno Veronensis Episcopus, dum sermone in Psalmum 126. scribit: *Conuentus quidem Ecclesiarum, siuè Templi, quos ad secretam Sacramentorum Religionem ædificiorum septa concludunt, consuetudo nostra vel Domum Dei solita est nominare, vel Templum.* Sacramenta, quæ intra Ecclesiæ septa conficiebantur, ad secretam Religionem spectare docet Zeno Veronensis, qui sermone de continentiâ mulierem Christianam à connubio cum infideli auertere studet, ne *sit proditrix Legis*, & rationem magis explicat: *Proponamus itaque, vt sæpè contingit, in vnum sibimet conuenire diuersæ Religionis diem, quo tibi Ecclesia, illi adeunda sint Templa. Quo genere vnusquisque suum Sacrificium procurabitis? quo sumptu? quibus vasis? quibusue ministris? At si discretè fiunt ista, nihil prodest: ex vno enim proficiscendo & in vnum remeando, si non confusione, vel errore fiunt vna; quid quòd illius Sacrificium publicum est, tuum secretum? illius à quouis liberè tractari potest, tuum etiam à Christianis ipsis minimè consecratis sine sacrilegio videri non potest.* Et ex hoc fundamento sermone 9. de Paschate pro illis, qui eodem die baptizandi erant, tam obscurè loquitur de tribus Sacramentis, vt Zenonem ipsum disciplinam arcani cum ijs adhuc seruare voluisse constet: *Denique Competentibus nostris finitur hyems; hodie peccatorum oleo confecto lætabuntur; hodie eos etiam ver arridens diuersos in flores diuerso charismate rediturum est, cùm salubri vndâ perfusi, limpidæ æstatis messe gaudentes panem nouum cœperint manducare: quos autumnale quoquè non morabitur mustum, quo repleti inebriatique fœliciter Spiritus Sancti calore feruebunt.*

Zeno Veronensis.

§. VI.
Ex Iulio Primo, D. Athanasio, & Synodo Alexandrina.

NOn parum facit ad quæstionem à Tentzelio institutam, quòd datâ per Constantinum Magnum Ecclesiæ pace, licèt aperta essent Christianorum templa, & permissa pro incruento Sacrificio altaria, disciplina tamen arcani cum tantâ sollicitudine seruata fuerit, vt pro grauissimo crimine Eusebianis tributum sit, quòd Ethnicis ad sacra nostra aditum fecerint, & de calice ac Eucharistiâ coram Catechumenis, Iudæis, & infidelibus agere & loqui ausi sint. Accusatus Athanasius, quòd per Macarium Presbyterum fregisset Ischyræ calicem, & Sanguinem Christi in terram fudisset, eius causam Eusebiani Mareote examinandam miserant, & ex actis illis Mareote habitis collegerat Athanasius; *vnum Catechumenum in examinatione sui dixisse, se intùs cum Ischyrâ fuisse, quo tempore Macarius Presbyter Athanasij eò, vt aiunt, se in eum locum immisisset; alios ita examinatos pro testimonio dixisse, Ischyram in cellulâ paruâ latuisse; alios, eumdem post ostium ægrotum eodem tempore decubuisse, quo Macarius superueniebat.* Et inquit Iulius Primus ad Eusebianos Antiochiæ congregatos: *Ex istis rationibus Athanasij facilè colligebamus, fieri non potuisse, vt qui morbo post ostium decumbebat, in sacris constiterit, & oblationem confecerit, nec oblationem proponi potuisse, cùm intùs Catechumeni versarentur, quibus intùs adhuc agentibus tempus oblationis nondum esse potuit.* Palàm confirmant D. Athanasius, & Iulius Primus, Catechumenos sacrificio adesse non potuisse, quòd illi ante oblationem dimitterentur, & eorum oculis mysterium Eucharistiæ occultaretur.

D. Athanasius apud Iulium I.

Iulius I. Epistola ad Orientales.

Nec

Nec solis eorum oculis, sed etiam auribus occultari debuisse, ostendit apud Iulium Primum magnus Athanasius: accusat enim Eusebianos, quòd in examine Mareotico noluerint admittere Presbyteros, Τὴν δὲ ἐξέτασιν γεγενῆσθαι περὶ ποτηρίου καὶ τραπέζης, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἐπάρχου καὶ τῆς τάξεως αὐτοῦ παρόντων ἐθνικῶν καὶ Ἰουδαίων. *Quæstionem verò habitam fuisse de calice & mensâ in præsentiâ Præfecti, & eius cohortis, assistentibus tum Ethnicis, tum Iudæis.* Hæc Athanasius Romæ existens coram tribunali Sedis Apostolicæ deponebat. Audiat verò Tentzelius, quid Iulius Primus horum occasione ad Eusebianos scripserit: *Id principio*, inquit, *nobis incredibile videbatur, nisi ex ipsis actorum monumentis demonstratum fuisset. Certè nobis magnæ admirationi fuit, vt etiamnum vobis esse puto. Atqui nè Presbyteris quidem adesse permittitur in mysterijs, cùm tamen ipsi quoquè sacrorum administri sint. Iam quis non execretur, sub externo Iudice præsentibus Catechumenis, & quod peius est, Ethnicis, & Iudæis Christianismum blasphemantibus, quæstionem de Sanguine & Corpore Christi haberi?* *Hæc*, inquit, Athanasius Apologiâ ad Imperatorem Constantinum, *Romæ Synodus per Iulium Romanum Episcopum* scripsit. Ex quibus verbis habemus, illa omnia à totius Italiæ Episcopis contra Eusebianos scripta fuisse, quæ eadem ipsis opposuerunt totius Ægypti Episcopi in Synodicâ ad omnem sub cœlo Ecclesiam transmissâ, vbi: Καὶ τοὺς μὲν λειτουργοὺς ἐκώλυον παρεῖναι, ἐπὶ δὲ τῶν ἐθνικῶν ἐξήταζον περὶ Ἐκκλησίας, περὶ ποτηρίου, καὶ τραπέζης, καὶ τῶν ἁγίων, καὶ τὸ δεινότερον, ἐθνικοὺς ἐκάλουν μάρτυρας, περὶ ποτηρίου μυστικοῦ ζητοῦντες. *Sacrorum igitur ministris exclusis, coram Ethnicis hominibus quæstiones de Ecclesiâ, de calice, de mensâ Domini, de Sanctis Sanctorum habuëre, & quod grauius est, Ethnicos in quæstione de mystico poculo in testes citauerunt.*

D. Athanasius apud Iulium I.

Iulius I. Epistola ad Orientales.

D. Athanasius.

Synodica Alexandr.

Clara hæc sunt, nec vllâ expositione indigentia: tam

enim profanis oculis ritus, quàm auribus dogma de Eucharistiâ, occultanda erant. Et ne somniet Tentzelius, Ecclesiã hæc obseruasse ex solo vsu disciplinæ tunc dumtaxat receptæ, audiat iterum eosdem Ægypti Episcopos, disertis verbis fatentes, hanc disciplinam obseruari debuisse ex præcepto Christi, & Eusebianos, dum mysterium arcani prodiderunt, contra illud grauiter deliquisse: Καὶ οὐκ αἰσχύνονται, ταῦτα ἐπὶ Ἑλλήνων τραγῳδοῦντες τὰ μυστήρια. Δέον, ὡς γέγραπται, μυστήριον βασιλέως καλὸν κρύπτειν. καὶ ὡς ὁ Κύριος παρήγγειλε, μὴ δῶτε τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων. Οὐ χρὴ γὰρ τὰ μυστήρια, ἀμυήτοις τραγῳδεῖν, ἵνα μὴ Ἕλληνες μὲν ἀγνοοῦντες γελῶσι, κατηχούμενοι δὲ περίεργοι γενόμενοι σκανδαλίζωνται. *Nec pudet eos coram Catechumenis, & quod peius est, coram Ethnicis ita de mysterijs tragicari. Cùm oporteat, sicut scriptum est, mysterium Regis celare, & vt Dominus præcipit, non esse sancta porrigenda canibus, nec proijciendas margaritas ante porcos. Non enim fas est mysteria non initiatis prodere, ne per imperitiã ea subsannent, aut Catechumeni præ curiositate scandalizarentur.* Ita

D. Athanas. ἁγία Σύνοδος ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συναχθεῖσα ἀπό τε τῆς Αἰγύπτου, καὶ τῆς Θηβαΐδος, καὶ Λυβίης, καὶ Πενταπόλεως τοῖς ἁπανταχοῦ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας Ἐπισκόποις, ita inquam scribit *Sancta Synodus Alexandriæ congregata ex Ægypto, Thebaide, Lybiâ, & Pentapoli omnibus vbique Catholicæ Ecclesiæ Episcopis*; vt manifestius testimonium desiderari non possit pro disciplinâ arcani ex Christi præcepto obseruandâ. Citaui illud in commentario ad 2. canonem Antiochenum, & adeò clarè quæstionem dirimit, vt Tentzelius illud sub silentio præterire maluerit, quàm proprium errorem detegere, vt suprà quoquè monuimus.

§. VII.

§. VII.

Ex duobus Gregorijs, Nysseno vno, & Nazianzeno altero, ac Diuo Basilio.

DIsciplinam arcani post medium quarti sæculi in Oriente obseruatam fuisse, patet in primis ex Diuo Gregorio Nysseno oratione aduersus eos, qui baptismum differunt, vbi de sene Catechumeno: *Me tui pudet, quòd cùm consenueris, adhuc eijciaris cum Catechumenis, tamquam insipiens puellus, & qui arcana non potest celare, cùm dicendum sit mysterium. Vnire populo mystico, & arcanos disce sermones.* Extat oratio illa ad finem primi tomi Operum D. Gregorij Nysseni, qui supponit, non ritus solùm, sed dogmata etiam occultata fuisse Catechumenis. D. Gregorius Nazianzenus Oratione 42. idem testatur de omnibus externis, seu non initiatis: Ὅτι μηδὲ ἔκφορα τοῖς ἔξω τὰ πολλὰ τῶν ἡμετέρων μυστηρίων. *Quoniam ne ad exteros quidem magna nostrorum mysteriorum pars efferenda est.*

Gregorius Nyssenus.

Nazianzenus.

Testantur duo Gregorij, Nazianzenus vnus, Nyssenus alter, disciplinam arcani suis temporibus viguisse: his accedit Magnus Basilius Nysseni frater, & Nazianzeni in studijs comes, qui illam disciplinam ex Apostolorum traditione ad illa vsque tempora deriuatam fuisse asserit, ac pluribus tuetur. Libro namque de Spiritu Sancto ad Amphilochium cap. 27. dicit, dogmata & instituta, quæ in Ecclesiâ prædicantur, duplicia esse: *Quadam è doctrinâ scripto proditâ, quadam rursus ex Apostolorum traditione* ἐν μυστηρίῳ *in mysterio, id est in occulto tradita recepimus.* Posteriorum adfert exempla de signo Crucis, quo sese muniebant Christiani, deq; orationibus, quas ad Orientem versi effundebant: tumque addit: Τὰ τῆς ἐπικλήσεως ῥήματα ἐπὶ τῇ ἀναδείξει τοῦ ἄρτου τῆς Εὐχαριστίας, καὶ τοῦ ποτηρίου τῆς

Basilius.

εὐλο-

εὐλογίας, τίς τῶν ἁγίων ἐγγράφως ἡμῖν καταλέλοιπεν; οὐ γὰρ δὴ τούτοις ἀρκούμεθα, ὧν ὁ Ἀπόστολος, ἢ τὸ Εὐαγγέλιον ἐπεμνήσθη, ἀλλὰ καὶ προλέγομεν καὶ ἐπιλέγομεν ἕτερα, ὡς μεγάλην ἔχοντα πρὸς τὸ μυστήριον τὴν ἰσχὺν ἐκ τῆς ἀγράφου διδασκαλίας παραλαβόντες. εὐλογοῦμεν δὲ τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ προσέτι αὐτὸν τὸν βαπτιζόμενον. ἀπὸ ποίων ἐγγράφων; οὐκ ἀπὸ τῆς σιωπωμένης καὶ μυστικῆς παραδόσεως; τί δὲ αὐτὴν τοῦ ἐλαίου τὴν χρίσιν; τίς λόγος γεγραμμένος ἐδίδαξε; τὸ δὲ τρὶς βαπτίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον, πόθεν; ἄλλα δὲ ὅσα περὶ τὸ βάπτισμα, ἀποτάσσεσθαι τῷ Σατανᾷ καὶ τοῖς Ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἐκ ποίας ἐστὶ γραφῆς; οὐκ ἐκ τῆς ἀδημοσιεύτου ταύτης καὶ ἀπορρήτου διδασκαλίας, ἣν ἐν ἀπολυπραγμονήτῳ καὶ ἀπεριεργάστῳ σιγῇ οἱ Πατέρες ἡμῶν ἐφύλαξαν, καλῶς ἐκεῖνοι δεδιδαγμένοι τῶν μυστηρίων τὰ σεμνὰ σιωπῇ διασώζεσθαι; ἃ γὰρ οὐδὲ ἐποπτεύειν ἔξεστι τοῖς ἀμυήτοις, τούτων πῶς ἂν ἦν εἰκὸς τὴν διδασκαλίαν θριαμβεύειν ἐν γράμμασιν; *Inuocationis verba, quum conficitur panis Eucharistiæ, & poculum benedictionis, quis sanctorum in scripto nobis reliquit? Nec enim his contenti sumus, quæ commemorat Apostolus, aut Euangelium: verùm alia quoquè & ante & post dicimus, tamquam multum habentia momenti ad mysterium, quæ ex traditione citrà scriptum accepimus. Conseruamus autem aquam Baptismatis, & oleum vnctionis, prætereà ipsum, qui Baptismum accipit: ex quibus scriptis? nonne à tacitâ, secretâque traditione? Ipsam porrò olei vnctionem quis sermo proditus docuit? Iam ter immergi hominem, vnde ex scripturâ haustum? Reliqua item, quæ fiunt in Baptismo, veluti renuntiare Satanæ, & Angelis eius; ex quâ scripturâ habemus? Nonne ex minimè publicatâ & arcanâ hâc traditione? nonne ex doctrinâ, quàm Patres nostri silentio quieto, minimèque curioso, seruarunt? Pulchrè quidem illi, nimirùm docti arcanorum venerationem silentio conseruari. Nam quæ nec intueri fas est non initiatis, quî conueniebat, horum doctrinam publicitùs circumferri scripto?* Et infrà, exemplo desum-

sum-

sumpto ex veteri lege de non ingrediendo Sancta Sanctorum, nisi semel per annum, idque tantùm vni Sacerdoti licitum fuisse, ne res vsu trita contemptui exponeretur. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, καὶ οἱ τὰ περὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐξ ἀρχῆς διαθεσμοθετήσαντες Ἀπόστολοι καὶ Πατέρες, ἐν τῷ κεκρυμμένῳ καὶ ἀφθέγκτῳ τὸ σεμνὸν τοῖς μυστηρίοις ἐφύλασσον. οὐδὲ γὰρ ὅλως μυστήριον, τὸ εἰς τὴν δημώδη καὶ εἰκαίαν ἀκοὴν ἐκφέρεται. *Ad eundem profectò modum, & qui in primordijs Ecclesiæ certos ritus præscripserunt Apostoli & Patres, in occulto, silentioque mysterijs suam seruauere dignitatem. Neque enim omninò mysterium est, quod ad populares ac vulgares aures effertur.*

Hæc ibi Magnus ille Basilius Cæsaræensis in Cappadociâ Exarchus, qui tàm disertè mysteria Religionis Christianæ non quoàd ritus solùm, sed quoàd dogmata quoquè ex traditione Apostolicâ occcultata fuisse indicat, vt hæc verba eius nonnisi lectione indigeant: *Nam quæ nec intueri fas est non initiatis, quî conueniebat, horum doctrinam publicitùs circumferri scripto?* Inter illa, quæ Catechumeni, Iudæi, & infideles, seù (quòd idem est) non initiati, intueri non poterant, erat Sacrum Eucharistiæ mysterium, de quo tàm clarè loquitur Sanctus Basilius, vt Tentzelius satis apertè significet numero 17. eum audiendum non esse, quòd nimis manifestè contra sententiam suam statuat, huius mysterij doctrinam publicitùs non fuisse circumlatam, sed ob disciplinam arcani solis fidelibus communicatam. Acceperat hoc Basilius à maioribus, Maiores ab Apostolis, Apostoli à Christo, vt patet ex interrogatione 250. de loco Mathæi 7. *Quomodo det aliquis sanctum canibus, aut quomodo margaritas proijciat ante porcos.* Ad quam in regulis breuioribus respondet Basilius, Dominum hoc loco prohibere contumeliam, quâ Sacrosancta eius doctrina afficitur, quod dicit contingere, dum ijs, Apud Basil.

ijs, qui sunt extrà fidem, exponitur, quòd eam simul contemnendam arbitrentur, Καὶ ἀπ' αὐτῶν ἐκείνων θρασύτερον ἡμῖν ἐπεγείρεσθαι, καὶ οἱονεὶ ῥήσσειν τοῖς ὀνειδισμοῖς, καὶ τοῖς ἐλέγχοις τὸν παραβαίνοντα. *Et ex illis ipsis ansam arripiant præfidentiùs nos inuadendi, & conuitijs, accusationibusque violatorem veluti proscindendi.* Quibus verbis satìs manifestè alludit ad doctrinam de mysterio Eucharistiæ, ob quam Gentiles inuadebant Christianos, eosque conuitijs & accusationibus proscindebant.

Apage igitur cùm simili opinione, quâ Tentzelius nemi-
Tentzelius. nem Basilij dictis moueri debere innuit, quasi *Basilio cum alijs commune sit*, quòd antiquas consuetudines sine certis documentis referat ad Apostolorum traditiones. Hæc enim somnia Tentzelij sunt & suorum, tàm sancto
Gaudentius. viro iniuriosa, cuius sermonem *Apostolico sale conditum es-*
Ephrem Syr. *se*, scribit Gaudentius Brixianus, quem *instar Petri prædicaße, instar Pauli docuisse*, asserit Ephrem Syrus, quem
Theodoretus. *præfulgidum lumen vniuersi orbis appellat* Theodoretus referens lib. 4. historiæ, eum tantæ sanctitatis fuisse, vt cùm Valens Imperator litteris exilium eius continentibus subscriberet, ne vnius quidem apicem elementi absoluere potuerit, sed contrito ter calamo manus eius concussa sit, totaque contremuerit. Hanc pœnam tulit ille, qui insidiabatur vitæ istius Patris, cuius scripta Tentzelius non minori audaciâ carpere, quàm temeritate erroris arguere ausus est.

§. VIII.

§. VIII.
Ex Diuo Hieronymo, & pluribus, quos citat, antiquis Patribus.

PRætereundus non est magnus Ecclesiæ Doctor Hieronymus, qui in Dalmatiâ ortus Romæ sub Damaso floruit, & ad hæc verba Matthæi 7. *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos*, notauit, quosdam per porcos intelligere eos, qui necdum Euangelio crediderunt, & in luto incredulitatis, vitijsque versantur, ac adiunxit: *Non conuenit igitur istiusmodi hominibus citò Euangelicum credere margaritum: ne conculcent illud, & conuersi nos incipiant dissipare.* Scio quidem, per Euangelicum margaritum intelligi potuisse ab Hieronymo doctrinam Euangelicam, seu fidem nostram. At si verba Christi Matthæi 7. generaliter interpretari possint de doctrinâ Religionis Christianæ; quantò specialiùs interpretanda sunt de præcipuis Religionis nostræ mysterijs, quorum vnum est Corporis & Sanguinis Christi Sacramentum, quod Diuus Hieronymus ex plurimorum antiquiorum Patrum sententiâ à Paulo ipso Iudæis hanc ob rem occultatum fuisse affirmat in Epistolâ ad Euagrium?

Matt. 7.

Hieronymus.

Proposuerat Euagrius quædam de Melchisedech ex Pauli ad Hæbreos epistolâ, vbi Apostolus post plura de Christo ait: *Qui appellatus à Deo Pontifex iuxta ordinem Melchisedech, de quo nobis grandis sermo, & ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti estis ad audiendum: etenim cum deberetis magistri esse propter tempus rursus indigetis, vt vos doceamini, quæ sunt elementa exordij sermonum Dei. Et facti estis, quibus lacte opus est non solido cibo.* Hæc verò Apostoli verba, quibus indicatur, Sacerdotium Chri-

Ad Hebræos. 5.

sti secundùm ordinem Melchisedech multa continere ininterpretabilia ad dicendum, commentatur D. Hieronymus in responso ad Euagrium: *Difficultatem rei in proœmio exaggerat dicens: Super quæ multus nobis sermo est, & ininterpretabilis; non quia Apostolus non potuerit id interpretari; sed quia illius temporis non fuerit. Hebræis enim, idest Iudæis persuadebat, non iam fidelibus, quibus passim proderet Sacramentum.* Audiat Tentzelius, & obseruent hæretici, quomodò D. Hieronymus verba Apostoli interpretetur de Sacramento Corporis & Sanguinis Christi, quod sub specie panis & vini offertur in Sacrificio à Christo Domino instituto, propter quod Sacerdos dictus est secundùm ordinem Melchisedech, vt asserit Hieronymus in ipsâ ad Euagrium epistolâ dicens, *quòd Melchisedech pane & vino simplici, puroque sacrificio Christi dedicauerit Sacramentum.* Et hoc Sacramentum est, circa quod, inquit Hieronymus, Paulus disciplinam arcani seruauit; cum Iudæis enim agebat, quibus Sacramentum prodere non poterat. Et vt videant Hæretici, D. Hieronymum hæc omnia ex antiquiorum scriptis habuisse, subiungit. *Hæc legi in Græcorum voluminibus.* Græci autem, quorum ibi meminit, alij omninò esse non possunt, quàm quos eâdem epistolâ citauerat, & sese peruoluisse fatetur, Origenem nimirùm, & eius sectatorem Didymum. *Post quos, inquit, verti me ad Hippolytum, Irenæum, Eusebium Cæsaræensem, & Emisenum, Appollinarium quoquè nostrum, & Eustathium, qui primus Antiochenæ Ecclesiæ Episcopus contra Arium clarissimâ tubâ bellicum cecinit.* Hos & non alios Græcos legit de quæstione ab Euagrio circà Melchisedech propositâ Diuus Hieronymus, quorum nullus ob illa circà Melchisedech scripta notandus est, vnde rectè ex ijs hausit Hieronymus, quæ de disciplinâ arcani ab Apostolo ipso obseruata fuisse tradit.

Hieronymus.

§. IX.

§. IX.
Ex Diuo Epiphanio, & Sancto Cyrillo Hierosolymitano.

SAnctus Epiphanius Salaminensis in Cypro Episcopus in fine libri 3. aduersus hæreses expositurus fidei Catholicæ Symbolum, dicit numero 2. Ecclesiæ dogmata ἀπίστοις ἀλλότρια *ab infidelibus aliena esse*: & vnico tantùm loco agens de Eucharistiâ, tàm obscurè loquitur de illo mysterio, vt disciplinam arcani à se castissimè obseruatam fuisse, appareat. In Ancorato namque numero 57. acturus de formâ consecrationis Eucharistiæ, non ausus est, eam integrè proferre, sed studuit Corporis Christi notitiam occultare. Ita enim scribit: Ὁρῶμεν γὰρ, ὅτι ἔλαβεν ὁ Σωτὴρ εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ὡς ἔχει ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ὅτι ἀνέστη ἐν τῷ δείπνῳ, καὶ ἔλαβε τάδε· καὶ εὐχαριστήσας εἶπε, τοῦτό μου ἐστὶ τόδε. Καὶ ὁρῶμεν, ὅτι οὐκ ἴσον ἐστὶν, οὐδὲ ὅμοιον, οὐ τῇ ἐνσάρκῳ εἰκόνι, οὐ τῇ ἀοράτῳ θεότητι, οὐ τοῖς χαρακτῆρσι τῶν μελῶν. Τὸ μὲν γάρ ἐστι στρογγυλοειδὲς, καὶ ἀναίσθητον, ὡς πρὸς τὴν δύναμιν. Καὶ ἠθέλησε χάριτι εἰπεῖν, τοῦτό μου ἐστὶ τόδε, καὶ οὐδεὶς ἀπιστεῖ τῷ λόγῳ. Ὁ γὰρ μὴ πιστεύων εἶναι αὐτὸν ἀληθινὸν, ὡς εἶπεν, ἐκπίπτει τῆς χάριτος, καὶ τῆς σωτηρίας. *Videmus enim, Saluatorem ipsum in manus accepisse, vt in Euangelio legitur: quòd à cœnâ surgens hæc acceperit, & gratias agens dixerit: Hoc meum est hoc. Atqui videmus æquale, illud non esse, nec simile; non susceptæ carnis imagini, non diuinitati ipsi, quæ videri non potest, non membrorum lineamentis, acnotis. Illud enim rotundum est, & quod ad vim attinet, sensus expers: & nihilominus ex gratiâ pronuntiare voluit, hoc meum est hoc. Neque quisquam est, qui ei sermoni fidem non adhibeat: nam prout dixit, qui verum illud esse non credit, à gratiâ & salute prorsùs excidit.* Licèt hoc Opus ad Presbyteros, & Ec- Epiphanius.

clesiam Suedrorum conscripserit Epiphanius, non tamen ausus est clarè de Eucharistiâ loqui, timens forsan, librum hunc ad infidelium, vel Catechumenorum manus, quibus mysterium illud occultari debebat, peruenturum.

Præclarum est eâ de re testimonium, quod posteritati consecrauit Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus catechesi 6.

Cyrillus Hierosolymit.

Ταῦτα τὰ μυστήρια νῦν ἡ Ἐκκλησία διηγεῖται τῷ ἐκ κατηχουμένων μεταβαλλομένῳ. Οὐκ ἔστιν ἔθος Ἐθνικοῖς διηγεῖσθαι. οὐ γὰρ Ἐθνικῷ τὰ περὶ Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος διηγούμεθα μυστήρια. οὐδὲ τῶν μυστηρίων ἐπὶ Κατηχουμένων λευκῶς λαλοῦμεν, ἀλλὰ πολλὰ πολλάκις λέγομεν ἐπικεκαλυμμένως, ἵνα εἰδότες οἱ πιστοὶ νωήσωσι, καὶ οἱ μὴ εἰδότες μὴ βλαβῶσι. *Hæc mysteria Sacramentaque nunc patefacit Ecclesia ei, qui ex Catechumenis excedit: nec moris est, Gentilibus exponere. Non enim Gentili cuiquam de Patre, & Filio, & Spiritu Sancto arcana mysteria declaramus: nequè palàm apud Catechumenos de mysterijs verba facimus, sed multa sæpè loquimur occultè, ut fideles, qui rem tenent, intelligant, & qui non tenent, non lædantur.* Et præclariùs idem Cyrillus in præfatione: Ὅταν τοίνυν κατήχησις λέγηται, ἐάν σε κατηχούμενος ἐξετάσῃ, τί εἰρήκασιν οἱ διδάσκοντες, μηδὲν λέγε τῷ ἔξω. Μυστήριον γάρ σοι παραδίδομεν, καὶ ἐλπίδα μέλλοντος αἰῶνος. Τήρησον τὸ μυστήριον τῷ μισθαποδότῃ, μή ποτέ σοι τὶς εἴπῃ, τί βλάπτῃ, ἐὰν κἀγὼ μάθω; Καὶ οἱ νοσοῦντες τὸν οἶνον ζητοῦσιν, ἀλλ' ἐὰν ἀκαίρως δοθῇ, φρενῖτιν ἐργάζεται, καὶ δύο κακὰ γίνεται, καὶ ὁ νοσῶν ἀπόλλυται, καὶ ὁ ἰατρὸς διαβάλλεται. οὕτως ὁ Κατηχούμενος, ἐὰν ἀκούσῃ παρὰ πιστοῦ, καὶ ὁ Κατηχούμενος φρενιτιᾷ, οὐκ οἶδε γὰρ, τί ἤκουσε, καὶ ἐλέγχει τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐκμυκτηρίζει τὸ λεγόμενον, καὶ ὁ πιστὸς ὡς προδότης κατακρίνεται. ἤδη δὲ σὺ μεθορίῳ στήκεις, βλέπε μοι, μὴ ἐκλαλήσῃς, οὐχ ὅτι οὐκ ἄξια λαλιᾶς τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ὅτι ἡ ἀκοὴ ἀναξία τοῦ δέξασθαι· ἧς ποτὲ καὶ σὺ Κατηχούμενος. οὐ διηγησάμην σοι τὰ προκείμενα, ὅταν τῇ πείρᾳ λάβῃς τὸ ὕψωμα τῶν διδασκομένων, τότε ἂν γνώσῃ, ὅτι ἀνάξιοι οἱ Κατηχούμενοι

τῆς

τῆς ἀκοῆς. Cum autem Catechesis recitatur, si Catechumenus ex te quæsierit, Quid dicebant Doctores? Nihil dicas externo: Mysteria enim tibi, & spem futuri sæculi tradidimus. Custodi hoc mysterium retributori, nec vnquàm dicentem aliquem audi: Quid obest, si & ego didicero? Etiam ægroti vinum quandoque postulant, quod si intempestiuè illis detur, phrenesin conciliat. Et duo hinc nascuntur mala: nam & æger interit, & Medicus malè audit. Sic & Catechumenus; si audiat mysteria à fideli, Phrenesim patitur, nescit enim, quid audiuerit, & tamen arguit rem ignotam, dictaque irridet: fidelis verò tamquam proditor condemnatur. Iam ergo tu in finibus nostris constitutus caue, ne quid effutias: non quòd digna non sint narratione ea, quæ ibi dicuntur, sed quòd indignus est ille audire, cui referes. Fueras & tu aliquandò Catechumenus, neque tamen proposita mysteria tibi enarrabantur. Quando autem sublimitatem eorum, quæ nunc traduntur, experientiâ didiceris, tunc planè intelliges, dignos non esse Catechumenos, qui ea audiant.

Habes hisce rationem manifestam, cur Catechumenis, & non-initiatis occultata fuerint Christianæ Religionis mysteria. Disciplinam autem illam S. Cyrillus Hierosolymitanus non solùm verbis indicauit, sed exemplo quoquè comprobauit, distinguens suas Catecheses in duo genera, quarum primum illuminatis, secundum recèns baptizatis inscripsit. In posterioribus clarè de Sacramento Eucharistiæ egit; in prioribus ne verbum quidem fecit, sed solos Articulos Fidei exposuit præmonens disertis verbis. Τὰς τῶν φωτιζομένων κατηχήσεις ταύτας τοῖς μὲν πρὸς βαπτίσματι προσερχομένοις, καὶ τοῖς τὸ λουτρὸν ἔχουσιν ἤδη πιστοῖς εἰς ἀνάγνωσιν παρεχόμενος μὴ δὸς τὸ σύνολον, μήτε Κατηχουμένοις, μήτε ἄλλοις τισὶ τοῖς μὴ οὖσι Χριστιανοῖς. ἐπεὶ τῷ κυρίῳ λόγον δώσεις, καὶ ἐὰν ποιῇς ἀντίγραφον, ὡς ἐπὶ κυρίου ταῦτα περίγραφον. *Catecheses istas illuminatorum accedentibus quidem ab Baptismum,*

&

& his, qui hoc lauacrum habent, iam fidelibus, legendas exhibeas: Catechumenis verò, & alijs, qui non sunt Christiani, ne omninò dederis: alioquin redditurus es Deo rationem; rationem scilicet de dato sancto canibus, & margaritis proiectis ante porcos, quæ Dominus in Euangelio vetuerat.

§. X.
Ex Ruffino Aquileiensi Presbytero, & Gaudentio Brixiensi Episcopo.

RVffinus Presbyter Aquileiensis, & Diuo Hieronymo contemporaneus ad Episcopi Laurentij instantiam Commentaria in Symbolum conscripturus, præmittit, se non perfectorum exercitijs digna, *sed quæ ad paruulorum in Christo, & incipientium librentur auditum*, exponere. Quo loquendi modo satìs indicat, Symbolum pro Catechumenis Competentibus exponi consueuisse, non verò cæteris infidelibus, aut non initiatis, quòd in eo Sanctissimæ Trinitatis dogma traderetur. Vnde & exposito Trinitatis mysterio: *Hæc nobis à Patribus tradita sunt*, inquit, *quæ (vt dixi) opportunum visum est, hoc in loco designare ad instructionem eorum, qui prima sibi Ecclesiæ ac fidei elementa suscipiunt*. Et hisce rectè obseruatis inquiri non debet, quid initio Commentariorum idem Ruffinus per hæc verba voluerit: *Sed iam nobis etiam de ipsis aliquid tractandum est margaritis, in quibus primo in loco fons, & origo omnium ponitur, cum dicitur, Credo in Deum Patrem*. Mysterium Sanctissimæ Trinitatis, seu tres Personæ Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, erant *margaritæ*, de quibus Christus dixerat Matthæi 7. *Nolite margaritas vestras proijcere ante porcos*. Et hùc alludit proculdubio Ruffinus iuxtá sensum Ecclesiæ illis verbis ab omni tempore tributum.

Ruffinus.

Matthæi 7.

Quod

Quod de Trinitatis mysterio Ruffinus, hoc de Eucharistiæ Sacramento Gaudentius Brixiensis Episcopus Catechumenis etiam Competentibus occultato, docet tractatu seu sermone secundo habito in Vigilia Paschatis coram regressis à fonte Neophytis: ibi enim ait, se sequentibus diebus acturum de omnibus, quæ in Exodo præfigurata sunt circà Pascha: *Modò autem*, inquit, *ea solùm de ipsâ lectione carpenda sunt, quæ præsentibus Catechumenis explanari non possunt; & necessariò tamen sunt aperienda Neophytis*. Illa autem, quæ solùm aperienda sunt Neophytis, patet esse Corporis & Sanguinis Christi mysteria, de quibus ibidem adeò clarè Gaudentius loquitur, vt asserat, quòd Christus *per singulas Ecclesiarum domos in mysterio panis & vini reficit immolatus, viuificat creditus, consecrantes sanctificat consecratus. Hæc Agni Caro, hic Sanguis est, &c. Ipse igitur naturarum creator & Dominus, qui producit de terrâ panem, de pane rursùs (quia & potest, & promisit) efficit proprium Corpus, &c.* Hæc sunt, quæ præsentibus Catechumenis explanari non poterant, quia illis occultanda erant, & ideò de his mysterijs illâ nocte agit, quia soli Neophyti tunc aderant, qui audire poterant, & instrui debebant. Sequentibus diebus de hoc mysterio clarè locutus non fuit Gaudentius, quia cum Neophytis aderant Catechumeni; vt innuit tractatu 5. de Exodo habito in hebdomade Paschali: *Ordinem lectionis Exodi, vbi Lex celebrandi Paschatis describitur, idcircò præposterauimus, vt mysterijs reseruandis debitæ reuerentiæ ordinem teneremus. Quia oportebat in illâ splendidissimâ nocte vigiliarum secundo tractatu, non dictorum sequentia, sed congrua Neophytis explanari, vt edendi Paschalis Sacrificij disciplinam rudes Neophyti discerent, instructi fideles agnoscerent.*

Gaudentius.

§. X.

§. XI.

Ex Diuo Ambrosio, & Sancto Augustino.

QVòd disciplinam arcani admiserit Diuus Ambrosius, patet ex lib. 1. Officiorum, cap. 50. vbi similitudine desumptâ ab arcâ Veteris Testamenti, quæ non omnibus patebat, dicit, eodem modo pluribus occultari Religionis Catholicæ mysteria: *Non enim omnes vident alta mysteriorum, quia operiuntur à Leuitis, ne videant, qui videre non debent, & sumant, qui seruare non possunt.* Et lib. 1. de Abraham cap. 5. *Græcè* ἐγκρύφια *dicuntur, hoc est abscondita, eoquòd latere debeat omne mysterium, & quasi operiri fidei silentio, ne profanis temerè diuulgetur auribus.* Et in Psalmum 118. ad illa verba *In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi*, sic commentatur D. Ambrosius: *Propterea ergo mysterium regis bonum est abscondere. Peccat enim Deo, qui commissa sibi mysteria putauerit indignis esse vulganda. Periculum itaque est, non solùm falsa dicere, sed etiam vera; si quis ea insinuet, quibus non oportet.* Dicit, hoc vitium quadripartitum esse, & vltimò loco ponit loquacitatem incautam, de quâ explicat dictum Christi Matthæi 7. *Nolite mittere margaritas vestras ante porcos.* Quibus verbis indicat, disciplinam arcani à Christo ipso originem sumere.

Ambrosius. — *Psal. 118.* — *D. Ambrosius.* — *Matth. 7.*

Quòd si hæc D. Ambrosius censuit de disciplinâ arcani, mira videri non debent, quæ circa illam D. Augustinus eius auditor diuersis locis docuit, & obseruauit. Quotiescumque enim coram Catechumenis prædicabat, vel Opera sua ad manus eorum peruentura credebat, toties mysterium Eucharistiæ eorum oculis & auribus occultabat, nihil aliud dicens, quàm *Norunt fideles*, vt constat ex ser-

Augustinus.

sermone 4. de Iacob & Esau, vbi agens de mysterio Eucharistiæ, non ausus est dicere, Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi, sed *Sacramentum, quod norunt fideles à tritico & vino*. Et Epistolâ 120. cap. 19. ad Honoratum Catechumenum: *Gratias agimus Domino Deo nostro, quòd est magnum Sacramentum in Sacrificio Noui Testamenti, quod vbi, & quando, & quomodò offeratur, cum fueris baptizatus, inuenies*. Et tractatu 12. super Ioannem agens de mannâ: *Notũ est, quod acceperunt Iudæi. Et nesciunt Catechumeni, quid accipiant Christiani. Erubescant ergo, quia nesciunt: transeant mare rubrum, & manducent manna*. Plura sunt eiusmodi loca in Diuo Augustino, quæ probant, eum cum Ambrosio obseruasse disciplinam arcani. Sed cum nos præcipuè agamus de illis Patrum testimonijs, ex quibus etiam constat, disciplinam illam ex traditione Apostolicâ ad nos deriuatam esse, veniamus ad Diuum Chrysostomum, cuius loca adeò clara sunt, vt nemo de illis dubitare possit.

§. XII.

Ex Diuo Ioanne Chrysostomo.

SAnctus Ioannes Chrysostomus lib. 1. de compunctione cordis cap. 6. quæstionem de disciplinâ arcani his planè verbis sibi proponit: Ἴδωμεν δὲ καὶ τὰ ἑξῆς. Μὴ δῶτε, φησὶ, τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, μηδὲ ῥίψητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων. Ἡμεῖς δὲ ὑπὸ κενοδοξίας, καὶ φιλοτιμίας ἀλόγου, καὶ τοῦτο τὸ πρόσταγμα ἀνεστρέψαμεν, ἀνθρώποις φθόροις, καὶ ἀπίστοις, καὶ μυρίων γέμοντας κακῶν ἁπλῶς, καὶ ἀνεξετάστως εἰς τὴν τῶν μυστηρίων παραδεχόμενοι κοινωνίαν· καὶ Chrysostomus.

πρὶν ἢ τῆς οἰκείας γνώμης δοῦναι βάσανον ἀκριβῆ, πάντα τὸν περὶ τῶν δογμάτων αὐτοῖς ἐκκαλύπτοντες λόγον, καὶ τὰ προπύλαια οὔπω δυνηθέντας ἰδεῖν, ἀθρόως εἰς τὰ ἄδυτα ἄγοντες. Διὰ γοῦν τοῦτο τῶν οὕτω τελεσθέντων τινὲς ταχέως ἀποπηδήσαντες, μυρία εἰργάσαντο δεινὰ, καὶ οὐκ ἐπὶ τῶν ἄλλων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν τὴν φρικωδεστάτην ταύτην παραβαίνομεν ἐντολὴν, ἡνίκα ἂν τῶν ἀθανάτων μυστηρίων δέῃ μεταχεῖν, μετὰ τῆς ἐγκειμένης ἡμῖν ἀκαθαρσίας τε, καὶ ἀναισχυντίας τοῦτο ποιοῦντες πολλάκις. *Sed videamus reliqua: Nolite, inquit, dare sanctum canibus, neque proijciatis margaritas vestras ante porcos. Nos verò inanis gloriæ, & honoris cupidi contra hoc præceptum facimus, & homines deprauatos, infideles, & omni iniquitate repletos simpliciter, & sine examine ad mysteriorum communionem admittimus; & priusquam mentis propositum vel sensus capacitas à nobis rectè explorata sit, totam dogmatum rationem ipsis reuelamus, & tumultuariè eis adyta patefacimus, quos ne vestibulum quidem intueri fas est. Propterea igitur aliqui sic initiati statim resilierunt, & infinita operati sunt mala. Neque solùm illi, sed & vel ipsi terribilissimum illud præceptum transgredimur, quando immortalia illa mysteria participare oportet, idque cùm insitâ nobis immunditiâ & impudicitiâ sæpiùs facimus.* Ita versio correspondens textui Græco, quem ex duobus octingentorum annorum Codicibus M-SS. Vaticanis correximus, cùm apud Frontonem Duceum non solùm versio Latina nimis corrupta esset, sed & Græca lectio emendatione indigeret. Hæc autem hìc monere placuit, quia alijs locis, vbi textus Græcus corruptus non erat, & versio Latina Græco correspondebat, aliorum versiones referre potiùs voluimus, quàm nouas exhibere. Notanda autem sunt verba, quæ ex Diuo Ioanne Chrysostomo suprà retulimus, quibus adeo dilucidè

Matthæi 7.

di

disciplinam arcani ex Christi Domini instituto repetit, vt clariùs non possit.

Nec est, quod D. Chrysostomo opponi possit; cùm quod verbis docuit, reipsa obseruauerit, dimittens à Sacrificio profanos & Catechumenos, vt patet ex eius Liturgiâ, ipsisque occultans Christianæ Religionis mysteria, vt patet ex eius sermonibus, vbi cùm de Eucharistiâ agendum erat, nihil aliud dicere solebat, quàm *Norunt initiati*. De Sacro Baptismo præclarus est Chrysostomi locus homiliâ 40. in primam ad Corinthios epistolam: Καὶ βούλομαι μὲν σαφῶς αὐτὸ εἰπεῖν, οὐ τολμῶ δὲ διὰ τοὺς ἀμυήτους. οὗτοι γὰρ δυσκολωτέραν ἡμῖν ποιοῦσι τὴν ἐξήγησιν, ἀναγκάζοντες ἢ μὴ λέγειν σαφῶς, ἢ εἰς αὐτοὺς ἐκφέρειν τὰ ἀπόρρητα. πλὴν ἀλλ' ὡς οἷός τε ὦ, συνεσκιασμένως ἐρῶ. μετὰ γὰρ τὴν ἀπαγγελίαν τῶν μυστικῶν ῥημάτων ἐκείνων, καὶ φοβερῶν, καὶ τοὺς φρικτοὺς κανόνας τῶν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατενεχθέντων δογμάτων, καὶ τοῦτο πρὸς τῷ τέλει προστίθεμεν, ὅταν μέλλωμεν βαπτίζειν, κελεύοντες λέγειν, ὅτι πιστεύω εἰς νεκρῶν ἀνάστασιν, καὶ ἐπὶ τῇ πίστει ταύτῃ βαπτιζόμεθα· μετὰ γὰρ τὸ ὁμολογῆσαι τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων, τότε καθιέμεθα εἰς τὴν πηγὴν τῶν ἱερῶν ναμάτων ἐκείνων. *Et volo quidem apertè hoc dicere: non audeo autem propter eos, qui non sunt initiati. Hi enim expositionem nobis faciunt difficiliorem, vt qui nos cogunt vel non apertè dicere, aut eis arcana enuntiare. Sed tamen dicam, quoad eius à me fieri poterit, tectè & adumbratè. Nam post mysticorum illorum & terribilium verborum enuntiationem, & horrendas regulas dogmatum, quæ è cælo sunt demissa, hoc quoque in fine addimus, quando sumus baptizandi, iubentes dicere: Credo in resurrectionem mortuorum; & in hâc fide baptizamur. Postquam enim hoc confessi sumus cum alijs, tunc dimittimur in fontem sacrorum illorum fluentorum.* Ex quibus verbis constat de modo, quo Sancti Patres mysteria Religionis nostræ occultabant; & de Symbo-

 lo,

lo, quod ne quidem Catechumenis initio exponebant.

§. XIII.

Ex eodem Chrysostomo, Innocentio Primo, Palladio Helenopolitano Episcopo, & Isidoro Pelusiota.

QVod ex Diuo Ioanne Chrysostomo audiuimus suprà, eum scilicèt accuratè disciplinam arcani tamquam Christi institutum & verbis probasse, & exemplo confirmasse, id ab inimicis suis obseruari debuisse, paucis videndum est ex eius epistolâ, quam circa finem vitæ scripsit ad Innocentium Primum Romanum Pontificem, vbi persecutionem contra se motam enarrat, & post mala à se perpessa vrget: Chrysostomus. Καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα εἱστήκει τὸ δεινὸν, ἀλλ' ἔνθα τὰ ἅγια ἀπέκειντο, ἐλθόντες οἱ στρατιῶται, ὧν ἔνιοι, καθὼς ἔγνωμεν, καὶ ἀμύητοι ἦσαν, πάντα ἐθεώρουν τὰ ἔνδον, καὶ τὸ ἁγιώτατον αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἐν τοσούτῳ θορύβῳ, εἰς τὰ τῶν προειρημένων ἱμάτια ἐξεχεῖτο. *Neque hìc malum substitit: sed vbi Sacra erant reposita, irrumpentes, quorum aliqui, vt comperimus, ne initiati quidem erant, & viderunt omnia, quæ intùs erant; & sanctissimus Christi Sanguis, vt in tanto tumultu, in prædictorum vestes effundebatur.* Notanda sunt verba illa, *ne initiati quidem erant, & viderunt omnia, quæ intùs erant.* Hæc enim tam grauia delicta censebantur quinto sæculo, vt ex ijs peruersitatem inimicorũ suorum Chrysostomus cognosci potuisse, existimarit.

Nequè solum Chrysostomum eius opinionis fuisse, sed & ipsum Innocentium Primum proditionem arcani auersatum fuisse, non modò constat ex eius episto-

lis in Orientem occasione Chrysostomi transmissis, quibus iniquitatem aduersariorum Chrysostomi sese exhorruisse indicat, sed præcipuè ex responso eius ad Decentium Episcopum Eugubinum, vbi num. 3. agens de formâ Confirmationis, *Verba*, inquit, *dicere non possum, ne magis prodere videar, quàm ad consultationem tuam respondere*. Et numero 8. cùm egisset de Eucharistiâ sub verbo fermenti, & num. 7. de Sacramento Pœnitentiæ, & num. 8. de Extremâ Vnctione, fatetur, se respondisse, vt potuit: *Reliqua verò, quæ scribi fas non est, cùm adfueris, interrogati poterimus edicere*. Hæc enim cùm ad disciplinam arcani facere Tentzelius ipse innuat, & ab Innocentio Primo cum Episcopo Catholico obseruata sit, quid non sentire debuit idem Pontifex de inimicis Chrysostomi, qui mysteria seu arcana non initiatis prodiderunt? Innocentius Primus.

Audiuimus iam suprà ex Palladio Helenopolitano Episcopo in Dialogo de Chrysostomi vitâ, quòd Tragediam à Chrysostomo ad Innocentium relatam narraturus, ne quidem Corpus & Sanguinem Christi nominarit, sed de milite Ethnico dixerit: Καὶ πρὸς μὲν Διακόνῳ θρασέως ἐμπιναχθεὶς, τὰ σύμβολα ἐκχέει. *Et in Diaconum procaciter illisus, symbola effudit*. In eâdem veneratione disciplinam arcani habuit Isidorus Pelusiota Palladio ferè contemporaneus, qui lib. 4. epist. 162. agens de Paschali Communione: *Oportet igitur studiosum esse*, inquit, *hoc est virtutis amantem eum, qui Diuinum & verum Pascha dignè velit comedere*. Ἴσασι δὲ οἱ μύσται τὸ λεγόμενον, κατὰ τὴν τοῦ νομοθέτου πνευματικὴν διάταξιν. *Norunt autem, quod dicitur, illi, qui Sacris initiati sunt, secundùm Legislatoris sanctionem*. Quæ Isidori verba expositione nullâ indigent. Palladius Helenopolitanus Isidorus Pelusiota.

§. XIV.

§. XIV.

Ex Cyrillo Alexandrino.

Cyrill. Alexand.

NOtandum omninò est illud, quod Cyrillus Alexandrinus habet de disciplinâ arcani ex Christi præcepto obseruandâ. Libro enim 7. aduersùs Iulianum scribit: Ἀρχὴ γὰρ συνέσεως ἡ πίστις. Καὶ ταύτην ἔχει τὴν εἰσβολὴν τὸ θεῖον ἡμῶν, καὶ σεπτὸν μυστήριον. Ἵνα τοίνυν μὴ εἰς τὰς τῶν ἀμυήτων ἐκφέρων ἀκοὰς τὰ κεκρυμμένα, προσκρούσαιμι λέγοντι τῷ Χριστῷ, Μὴ δῶτε τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, μηδὲ βάλλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων. *Fides enim intelligendi principium. Atque hunc aditum habet hoc Diuinum nostrum, sanctumque mysterium. Ne ergo ad profanorum aures arcana deferens offendam Christum dicentem:*

Matthæi 7.

Ne detis sancta canibus, neque proijciatis margaritas vestras ante porcos. Et paulò inferiùs: Ἔφην δ' ἂν καὶ ἕτερα περὶ τούτων πλεῖστά τε ὅσα καὶ ἀληθῆ πληροφορῶν, ὅτι διὰ Μωσέως καὶ Προφητῶν προανετυποῦτο τὸ μυστήριον, καὶ οὐ νέον ἐστὶν, ἢ ἀρτιφανὲς, καὶ πρὸς ἡμῶν εὑρημένον, εἰ μὴ καθάπερ ἤδη προεῖπον, τὰς τῶν ἀμυήτων ἐδεδίειν ἀκοάς. Ἀεὶ γάρ πως γελᾶσθαι φιλεῖ τὰ δυσέφικτα τοῖς πολλοῖς, ὅτι μὴ τῆς ἑαυτῶν διανοίας τὸ ἀδρανὲς καθορείζουσιν· ἃ δὲ ἦν ἄμεινον τοῦ παντὸς ἀξιοῦσθαι θαύματος, ταῦτα πεποίηνται παρ' οὐδὲν, καθάπερ ἀμέλει καὶ πανάριστος οὑτοσί. *Plurima de his alia, veraque dicerem, certissimisque argumentis probarem, mysterium esse per Mosem & Prophetas typicè declaratum, neque nouum illud esse, aut recèns editum, & à nobis inuentum, nisi, vt anteà dixi, profanorum aures metuerem. Ferè enim rideri solent, quæ vulgò percipi nequeunt, quoniam suæ mentis imbecillitatem non vident, & quæ omni admiratione prosequi par esset, & nihili faciunt, sicuti nimirùm iste quoque vir egregius.* Hisce Cyrilli testi-

ſtimonijs nihil eſt, quod meritò opponat Tentzelius; ſed eſt, ſi ſapiat, quod uereatur, & venerabundè admittat.

§. XV.

Ex Sozomeno, & Theodoreto.

CVm Sozomenus Hiſtoricus Græcus, qui tempore Theodoſij Iunioris Conſtantinopoli ſcripſit, ageret de Symbolo Nicæni Concilij fatetur lib. 1. cap. 20. Ὑπ' ἀρχῇ τὸ σύμβολον τῆς τότε συναρεσάσης πίστεως, ἀναγκαῖον ᾠήθην εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας αὐτὴν περὶ τούτων γραφὴν παραθέσθαι. εὐσεβῶν δὲ καὶ φίλων, καὶ τὰ τοιαῦτα ἐπιστημόνων, οἷα δὴ μύσταις καὶ μυσταγωγοῖς μόνοις δέοντα λέγειν καὶ ἀκούειν ὑφηγουμένων ἐπῄνεσα τὴν βουλήν. Οὐ γὰρ εἰκὸς καὶ τῶν ἀμυήτων τινὰς τῇδε τῇ βίβλῳ ἐντυχεῖν, ὡς ἔνια δὲ τῶν ἀπορρήτων, ἃ χρὴ σιωπᾶν ἀποκρυψαμένων. *Initio quidem existimaueram, exemplum illius fidei ad veritatis demonſtrationem hic neceſſariò opponendum eſſe. Sed cùm quidam ex amicis, viri pij, & harum rerum notitiâ præditi ſuaſiſſent mihi, vt ea quidem, quæ à ſolis initiatis & Sacerdotibus dici, audirique fas eſt, ſilentio inuoluerem, eorum conſilium probaui. Quippè veriſimile eſt, quoſdam Sacramentis fidei noſtræ minimè initiatos, hunc librum lecturos eſſe. Verùm occultatis à me, quantum fieri potuit, arcanis, quæ reticenda ſunt, &c.* Quæ hoc Sozomeni teſtimonio continentur, adeò clara ſunt, vt nihil manifeſtiùs deſiderari poſſit. Sozomenus.

Conſonat Theodoretus, qui eodem tempore in Syriâ floruit, & anno 451. Sacro Chalcedonenſi Concilio interfuit: cùm enim Dialogo 2. cui titulus *Inconfuſus*, ageret de Sacramento Euchariſtiæ, introducit Eraniſtem in-

Theodoretus. interrogantem: *Quî appellas donum, quod offertur ante Sacerdotis inuocationem?* & Orthodoxum sic respondentem: Οὐ χρὴ σαφῶς εἰπεῖν. εἰκὸς γὰρ τινὰς ἀμυήτους παρεῖναι. *Apertè dicendum non est; verisimile est enim, adesse aliquos mysterijs non initiatos.* Tùm asserit conuenisse Eranistem: Αἰνιγματωδῶς ἡ ἀπόκρισις ἔστω: *Respondeatur ænigmaticè;* sicque Orthodoxum respondisse: Τὴν ἐκ τοίων σπερμάτων τροφήν, *Cibum ex talibus seminibus.* Plura adduntur, quæ mirum in modum obscura sunt, ex professo sic dicta, vt ostenderetur, etiam tunc disciplinam arcani in vsu fuisse, quam Theodoretus in Procemium Ezechielis ex Christi instituto obseruandam esse insinuat, dicens, Diuina mysteria augustiora esse, ideòque decere, vt ea *maiore custodiâ digna censeamus:* Καὶ δεσποτικῶς εἰπεῖν, μὴ ῥίπτειν τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, καὶ γὰρ εὐκαταφρόνητος τῷ ὄντι τῶν προχείρων ἡ κτῆσις. *Et vt Domini verbis vtar, non sunt proÿciendæ margaritæ ante porcos, etenim reuera contemnitur eorum, quæ sunt in promptu, possessio.*

§ XVI.

Ex Ferrando Carthaginiensi Diacono, & Sancto Fulgentio Ruspensi Episcopo.

Edidit aliquot abhinc annis Franciscus Chiffletius inter Opera Ferrandi epistolam ipsius ad Sanctum Fulgentium de quodam famulo Æthiope, *qui*, inquit, *Dominorum fidelium diligentiâ Sacramentis Ecclesiasticis imbuendus traditur. Fit ex more Catechumenus, post aliquantum nihilominus temporis propinquante solemnitate Paschali inter Compe-*

Ferrandus.

petentes offertur, scribitur, eruditur, vniuersa quoquè Religionis Catholicæ veneranda mysteria cognoscens atque percipiens, celebrato solemniter scrutinio per exorcismum contra Diabolum vindicatur, cui se renuntiare constanter, sicut hìc consuetudo poscebat, auditurus symbolum profitetur. Ipsa insuper sancti Symboli verba memoriter in conspectu fidelis populi clarâ voce pronuntians, piam regulam Dominicæ orationis accepit: simulque iam & quid crederet, & quid oraret, intelligens, futuro baptismati parabatur, cùm subitò violentis inuaditur febribus. Addit, ipsum in extremo extrà se positum sensu & voce destitutum, fuisse baptizatum, & quærit primò, an rectè Baptismum susceperit? Secundò quærit de illis, *qui cùm baptizati sunt, præueniente velociùs morte, carnem Domini manducare, & Sanguinem eius bibere non sinantur.* Rationem dubij adiungit: *Nota quippè sunt fidelibus Saluatoris verba dicentis: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habetis vitam in vobis.*

Repetit hæc omnia Sanctus Fulgentius epistolâ responsoriâ ad Ferrandum Diaconum, & hæc eius verba, *sicut hìc consuetudo poscebat*, exponit: *Sicut Ecclesiæ Carthaginensis, in quâ iam Deo propitio Diaconus militas, consuetudo poscebat.* Insinuans, omnia illa à Ferrando relata, etiam tunc apud Charthaginensem Ecclesiam totius Africæ primariam quoàd Catechumenos obseruata fuisse, vt primùm in ordine Catechumenorum constituti de fide instruerentur; postea inter Competentes circà festa Paschalia adscripti cætera Religionis Christianæ dogmata, quæ mysteria vocat, edocerentur, & iam baptizandi Symbolum audirent, ac memoriter discerent, tum demùm piam regulam Dominicæ orationis acciperent. Nequè ante baptismum de Sacramento Eucharistiæ quidquam audiuisse, patet ex Ferrando, qui verba Christi de eo agen- S. Fulgentius

tia dicit *fidelibus nota*, vt distinguat hâc in re fideles ab infidelibus & Catechumenis, quod idem Sanctus Fulgentius comprobat responsioni suæ subiungens *Sermonem Beati Augustini Episcopi ante altare ad infantes de Sacramento*, qui incipit: *Hoc quod videtis in altari Dei, etiam transactâ nocte vidistis; sed quid esset, quid sibi vellet, quàm magnæ rei sacramentum contineret, nondùm audistis. Quod ergo videtis, panis est & calix: quod vobis etiam oculi vestri renuntiant. Quod autem fides vestra postulat instruenda, panis est Corpus Christi, calix Sanguinis Christi.* Per infantes intelligit Sanctus Augustinus illos, qui præteritâ nocte baptizati erant, quos fatetur vsque tunc ignorasse tàm ritus, quàm dogma de veritate Eucharistiæ, illaque Sanctus Fulgentius, suo tempore etiam Catechumenis occultata fuisse, indicat.

D. August.

§. XVII.

Quòd sequatur ex horum Patrum testimonijs; disciplinam arcani à Christo institutam, & ab Apostolorum temporibus obseruatam fuisse.

HAbes hìc antiquorum testimonia, ex quibus tàm clarè constat, disciplinam arcani obseruatam fuisse in Ecclesiâ, vt cùm quædam illorum in commentario ad 2. canonem Antiochenum attulissem, ipse Tentzelius huic veritati obstrepere ausus non sit, sed numero 17. suæ disputationis apertè admiserit. *Amplius ex Iulij Papæ Romani epistolâ ad Eusebianos, Basilio de Spiritu Sancto cap. 17. Innocentij Primi epistolâ ad Decentium Eugubinum Episcopum*

Tentzelius.

pum, Epiphanio, Chrysostomo, alijsque multa describit, quæ disciplinam arcani in Ecclesiâ horum ætate obseruatam esse arguunt: nec à nobis negantur, qui circà extrema secundi sæculi hunc morem apud Christianos cœpisse, ac vsque ad sextum sæculum in occidentali Ecclesiâ permansisse, suprà innuimus. Conuenit itaque inter me & Tentzelium de obseruatâ arcani disciplinâ, quam ipse ad finem secundi sæculi incœpisse errat, cum etiam illi, qui à fine secundi sæculi de illâ scripserunt, eam ex Apostolicâ traditione, & ipsis Christi verbis repetant. Probaui id ex indubitatis antiquiorum Patrum testimonijs, nimirùm ex D. Dionysio, Tertulliano, Origene, D. Cypriano, Synodo Alexandrinâ, D. Basilio, Ruffino, D. Hieronymo, S. Cyrillo Hierosolymitano, Diuo Ambrosio, D. Ioanne Chrysostomo, Sancto Cyrillo Alexandrino, & Theodoreto Cyrensi in Euphratesiâ Episcopo, qui omnes vnanimi voce ex verbis Christi *de non dando sanctum canibus*, & *non proijciendo margaritas ante porcos* disciplinam arcani introductam fuisse asserunt. Quod ideò repeto, vt constet, quam inconsultè Tentzelius falsum esse scripserit, locum Matthæi ab antiquioribus de occultandis Christianæ Religionis mysterijs explicari.

Adiunxi supradictis Patrum testimonijs non quidem omnia, sed aliquot Patrum loca, ex quibus licèt non habeatur, disciplinam arcani ex Christi verbis ortum ducere; habetur tamen de Sacramentis, & præsertim de Eucharistiâ à tertio sæculo vsque post quintum ab vniuersâ sub cœlo ecclesiâ obseruatam fuisse. Pro Româ & Sede Apostolicâ facit testimonium Innocentij Primi in epistolâ ad Decentium Eugubinum: pro Mediolano D. Ambrosius lib. I. de Abraam, cap. 5. pro Aquileiâ Ruffinus commentario in Symbolum: pro Dalmatiâ D. Hieronymus epistolâ ad Euagriû: pro Brixiâ D. Gaudentius sermone II.

ad Neophytos: pro Veronâ Zeno eiusdem Ciuitatis Episcopus sermone de continentiâ: pro vniuersâ demùm Italiâ Iulius Primus epistolâ ad Orientales Antiochiæ congregatos. Pro Carthagine Tertullianus Presbyter, & S. Cyprianus Charthaginiensis Episcopus, quorum primus in Apologetico contrà Gentes, & libro ad Nationes; secundus in Opusculo ad Demetrianum Africæ Proconsulem disciplinam arcani obtinuisse demonstrant: pro Ruspensi Ciuitate Sanctus Fulgentius epistolâ responsoriâ ad Ferrandum Diaconum Carthaginiensem: pro Hippone Magnus Augustinus, ex quibus de totius Africæ consuetudine coniectare licet. Pro Alexandriâ ex Clemente Alexandrino, & Origene eius discipulo, qui erudiendis Catechumenis præpositi disciplinam arcani non solùm obseruarunt, sed obseruandam quoquè docuerunt, vt patet ex Clementis lib. 5. stromatum, & Origene lib. 1. contrà Celsum: pro Sede Patriarchali Alexandrinâ D. Athanasius Apologiâ II. & S. Cyrillus Patriarcha Alexandrinus lib 7. aduersùs Iulianum: pro vniuersâ item Ægypto Synodus Alexandrina in Epistolâ Encyclicâ ad omnes vbique Episcopos. Pro Hierosolymis, & Palestinâ Sanctus Cyrillus Hierosolymitanus Episcopus in Catechesium suarum præfatione: pro Cypro D. Epiphanius in Ancorato: pro Cyrensi in Euphratesiâ Ciuitate Theodoretus eiusdem Episcopus Dialogo immutabilis: pro Antiochiâ totius Orientis Metropoli D. Ioannes Chrysostomus cum esset Presbyter Antiochenus in varijs ad populum sermonibus: pro Ciuitatibus Nyssâ, & Nazianzo duo Gregorij earumdem Episcopi: pro Cæsareâ Cappadociæ D. Basilius eiusdem Antistes, & totius Ponti Exarchus locis suprà citatis. Pro Helenopoli Palladius: pro Constantinopoli Sozomenus, alijque cum Isidoro Pelusiotâ, quorum testimonia consultò omittimus, quia ex prædictis sufficien-

ter

ter constat de disciplinâ arcani per totam sub Cœlo Ecclesiam communi consensu receptâ. Ex quâ rectè, meo quidem iudicio, concluditur, eamdem disciplinam ex Traditione Apostolicâ prouenisse. Cum enim communis ille Ecclesiarum consensus ortum non duxerit ex decreto alicuius particularis, vel Generalis Concilij, sed omnes per orbem Ecclesiæ eamdem disciplinam obseruarint, absque eo quòd illa reperiatur certo quodam tempore cœpisse: dicendum est iuxtà regulam D. Augustini, hanc vnam esse ex ijs, quæ ex Traditione Apostolicâ ad nos peruenerunt.

CAPVT V.

De Rationibus ex antiquitate desumptis, quibus Tentzelius probare conatur, disciplinam arcani duobus primis sæculis obseruatam non fuisse.

ARTICVLVS I.

An ex Gentilium accusatione de Thyesteis Epulis, quæ primo Ecclesiæ sæculo cœpit, colligatur, disciplinam arcani in vsu non fuisse?

MIrum est fundamentum, ad quod Tentzelius numero 10. suæ disputationis confugit, vt probet disciplinam arcani primis Ecclesiæ temporibus non fuisse

ob-

obseruatam. Dicit namque, Gentiles tunc mysteriorum Catholicæ Religionis notitiam habuisse, nec occasionem aliundè sumpsisse nobis obtrectandi „ quàm ex publicâ „ Christianorum doctrinâ, Christi Corpus & Sangui- „ nem in arâ Crucis mactatum & fusum, cum pane & „ vino Eucharistico distribui, & accipi, manducari, & „ bibi. Tunc illos Thyesteas cœnas finxisse, vt in in- „ uidiam odiumque publicum Christianos vocarent; „ inde à temporibus Tiberij, vt Tertullianus docet in „ Apologetico, hoc est ab Apostolis, vt exponit Alba- „ spineus lib. 1. obseruat. 18. qui licèt malit originem „ calumniæ ex Agapis Christianorum, quàm ex Eucha- „ ristiâ deducere, non inficias tamen ire potuit, tem- „ pore Apostolorum Agapas fortè factas esse cum cele- „ bratione Eucharistiæ, quod non prohibet, quin Eu- „ charistia huic imposturæ colorem ac locum dederit. „

Tentzelius.

Mirum dixi Tentzelij fundamentum, cùm ex eo; quod Ethnici homines Thyesteas epulas somniarint, non colligendum esset, habuisse Corporis & Sanguinis Christi notitiam, sed crassam potiùs ignorantiam, & vix notam habuisse veritatis vmbram. Quis enim dicet, illos notitiam habuisse Sacramenti Eucharistiæ, & incruentum Christianorum Sacrificium cognouisse, qui somniabant, puerum farre tectum aliorum innocentium puerorum ictibus fuisse confossum, membra discerpta certatim à præsentibus arrepta fuisse, & sitienter ab ijsdem profusum eius sanguinem absorptum fuisse, vt Gentilis Cæcilius palàm Christianis tribuit apud Minutium Felicem? Hæccine est notitia mysterij Eucharistiæ, an potiùs crassa illius ignorantia? Mallem sanè veritatem fateri, quòd Gentiles mysterium illud ignorauerint, quàm errare, dicendo, quòd notitiam illius habuerint.

Occultabant enim Christiani Eucharistiæ mysterium, & li-

& licèt vmbra quædam Gentilibus innotuisset , vnde crimen infanticidij Christianis tribuebant, id tamen non Gentiles primùm ex manifestâ & publicâ Eucharistiæ doctrinâ, vt putat Tentzelius, sed Hæretici, qui occultis Christianorum Sacris adfuerant, confinxerunt, vt de Simonis Magi discipulis testatur Eusebius lib. 4. historiæ, cap. 7. vbi scribit, Diabolum per Carpocratem, Basilidem, Saturninum, & Menandrum, Simonis Magi discipulos seduxisse plurimos fidelium, & per illos *Gentibus à fide nostrâ alienis amplam obtrectandi & calumniandi Euangelij materiam subministrasse ; dum ab illis primùm orta infamia ad totius Christiani nominis opprobrium diffunderetur*. Ταύτῃ δ' οὖν ἐπιπλεῖστον συνέβαινε τὴν περὶ ἡμῶν παρὰ τοῖς τότε ἀπίστοις ὑπόνοιαν δυσεβῆ καὶ ἀτοπωτάτην διαδίδοσθαι, ὡς δὴ ἀθεμίτοις πρὸς μητέρας καὶ ἀδελφὰς μίξεσιν, ἀνοσίαις τε τροφαῖς χρωμένων. *Atque hinc factum est*, inquit Eusebius, *vt absurda quædam & impia de nobis opinio apud infideles tunc temporis spargeretur, quasi nefario concubitu cum sororibus & matribus misceri, & execrandis dapibus vesci soleremus*. Audiat Tentzelius, vnde fabula ortum duxerit, & quibus authoribus Gentiles crimen infanticidij Christianis tribuerint. Id enim factum non est ex publicâ Christianorum de Sacramento Eucharistiæ doctrinâ, sed ex fidelium quorumdam peruersorum calumniâ, ex ijs nimirum, qui dùm baptizati Sacris Christianorum adfuerant, in hæresim prolapsi disciplinam arcani contemnebant, & Catholicis Thyesteas epulas affingebant, vt, quos rationibus peruertere non poterant, gladijs Gentilium interimerent, & è medio tollerent. Eusebius.

Hæc cum ita esse, antè 1350. annos testatus sit Eusebius, qui cum pluribus tertij sæculi Patribus conuersatus est, multaque Apostolicorum virorum opera, quæ modò deperdita sunt, perlegit: quâ ratione probabit Tentzelius

lius, Gentiles ex publicâ Catholicorum doctrinâ notitiam habuisse mysterij Eucharistici, silentiumque, quod ego prætendo, meram illusionem esse? Forsan ab Eusebio ad antiquiorem scriptorem appellabit, Tertullianum nimirùm Carthaginiensis Ecclesiæ Presbyterum, qui antè 1470. annos floruit in Africâ, & in Apologetico testatur, iam inde à temporibus Tiberij Thyesteas epulas in inuidiam odiumque Christiani nominis confictas fuisse? Fateor, discipulos Simonis Magi posteriores fuisse Tiberio. At Simonem ipsum Tiberio æqualem fuisse constat: nihilque impedit, discipulos à suo magistro hanc calumniam didicisse; vt quod Eusebius de publicato per orbem crimine Adriani temporibus, quibus discipuli Simonis fideles seducebant, adscribit, hoc de inuentâ per ipsum Simonem Magum calumniâ sub Tiberij principatu Tertullianus collocare potuerit. Quæ licèt ita essent, nullatenùs tamen opinionem Tentzelij firmarent: Simon enim ille post Christi Ascensionem à Philippo Apostolo baptizatus fuit, & occultis Catholicorum Sacris sæpiùs interfuit, vt non ex publicâ de Eucharistiæ Sacramento doctrinâ, sed ex occulti ritus proditione calumnia illa per profugum Catholicum, infamem hæreticum, præstigiatorem, & Magum cœperit.

Origenes. Nec ab his dissentit Origenes, quando testatur libro 6. contrà Celsum, *Quòd Iudæi Christianæ doctrinæ initio sparserint rumorem, quòd eius sectæ homines mactati pueri vescerentur carnibus*. Licèt enim prima fronte videri possit, quòd Origenes loquatur de illis Iudæis, qui Ioannis sexto interfuerant sermoni Christi, quem de Eucharistiâ publicè habuit in Synagogâ Capharnaumi; de illis tamen intelligi non potest Origenes. Capharnaitæ enim audiuerant Christum loquentem de manducatione sui Corporis, quod non pueri, sed viri corpus erat, & nondùm ab eius di-

scipulis manducabatur, vtpotè, quod solùm ante Passionem suam manducandum præbuit Apostolis. Aliunde itaque de infanticidio edocti sunt Iudæi, & à quo alio, quàm à Simone Mago? Simon enim ille initio doctrinæ Christianæ ad vomitum reuersus, Thyesteas epulas somniauit, ipseque inter Iudæos dudũ versatus fuit. Ab ipso itaque Iudæi edocti Christianos de infanticidio accusarunt, & rumorem eius rei etiam apud Gentes sparserunt. Potuerunt alij Apostatæ calumniam istam confirmare, & metu vel malitiâ infanticidium Catholicis affingere: vnde ad finem primi sæculi Christiani eâ de re coram Traiano Imperatore, & Plinio Bithyniæ Proconsule tamquam nocentes delati fuerunt, & ad sæculi tertij initium Cecilius Ethnicus Octauio Catholico apud Minutium Felicem opposuit, Frontonem in theatris publicis crimen infanticidij Christianis tribuisse. Ex quibus omnibus tantum abest probari, mysterium Eucharistiæ illis temporibus publicè à Christianis doceri consueuisse, vt potiùs constet, disciplinam arcani tunc obseruatam fuisse, cùm inde Gentiles tam variè circa Christianorum Sacrificium errauerint, & cœcutierint.

ARTICVLVS II.

An Sacræ Scripturæ Codices duobus primis sæculis ab Ethnicis passim legi consueuerint; & exinde colligatur, disciplinam arcani tunc in vsu non fuisse.

CHristus ex hoc mundo discessurus præceperat Apostolis, vt *euntes in mundum vniuersum prædicarent Euangelium omni creaturæ*, idque Apostolos non ver- Marci 16.

bis solùm, sed scriptis quoquè Euangeliorum Codicibus effecisse, num. 4. suæ disputationis innuit Tentzelius,

Tentzelius.

asseritque: „ Nihil esse, cur dubitemus, Codices Euangeliorum, Actus Apostolicos, Paulique ad Romanos, „ Corinthios, & cæteros Epistolas, quæ non aliter ac reliqua Noui Fœderis scripta ad communem Gentium „ vsum tractationemque græco idiomate editæ erant, „ à fidelibus pariter & Catechumenis fuisse lecta, & in „ Paganorum manus haud raró peruenisse, quippè quibus Baptismi non minùs ac Sanctæ Cœnæ doctrina & „ ritus Apostolici clarè & sine omni inuolucro traduntur. „ Plura vt indubitata supponit Tentzelius, quæ non solùm dubia, sed & erronea esse, ostendi possunt. Vbinam enim inuenit ille, Noui Fœderis scripta ad communem Gentium vsum Græco idiomate edita, & à fidelibus pariter ac Catechumenis lecta fuisse? Monstrauimus suprà, tam Euangelia, quàm Epistolas Apostolicas pro solis fidelibus scripta fuisse. Constat id de Pauli Epistolis ad solas fidelium Ecclesias scriptis, & apud solas fidelium Ecclesias legendis: *Cùm lecta fuerit apud vos epistola hæc*, inquit Paulus ad Colossenses 4.

Ad Colossenses 4.
Ad Thessalonicenses 1.

facite, vt in Laodicensium Ecclesiâ legatur; & eam, quæ Laodicensium est, vos legatis. Et Epistolâ 1. ad Thessalonicenses circà finem: *Adiuro vos per Dominum, vt legatur epistola hæc omnibus sanctis fratribus*. Quæ de Epistolis, eadem de Euangelijs dicenda sunt, fatente Apostolo 2. ad Corinthios 8. Lucæ laudem esse *in Euangelio per omnes Ecclesias*: & clariùs testante Eusebio lib. 2. historiæ, cap. 15. de Marci Euangelio, quod Petrum ad Romanorum preces authoritate suâ comprobasse ait, *vt deinceps in Ecclesijs legeretur. Refertur id à Clemente in sexto Institutionum libro, cui testis etiam accedit Papias Episcopus Hierapolitanus*. Clara sunt hæc testimonia, ex quibus

2. Ad Corinthios 8.

Eusebius.

pa-

patet, tam Euangelia, quàm Epiſtolas Apoſtolicas, non ad communem Gentium vſum ſcriptas, & à Catechumenis ac infidelibus priuatìm lectas fuiſſe, ſed apud ſolas fidelium congregationes, ſiuè, vt loquitur Apoſtolus, *in Ecclesijs* legi debuiſſe.

Mandatum Apoſtolicum de legendis in Eccleſiâ ſacris Codicibus, obſeruatum fuiſſe primis ſæculis, conſtat ex Iuſtino Martyre Apologiâ 2. pro Chriſtianis, Dionyſio de Hierarchiâ Eccleſiaſticâ, cap. 3., & Tertulliano in Apologetico cap. 39. diſertis verbis atteſtantibus, fideles ad audiendas Scripturas conueniſſe, eamque ob rem Oratoria, aut Eccleſias adijſſe. Putant autem Eminentiſſimus Cardinalis Bona lib. 1. Rerum Liturgicarum, cap. 16. num. 1. Gabriel Albaſpineus Aurelianenſis Epiſcopus lib. 1. de Euchariſtiâ, cap. 5., & Chriſtianus Lupus varijs locis, Catechumenos duobus, aut tribus primis ſæculis non interfuiſſe Apoſtoli vel Euangelij lectionibus, Miſſamque eorum aliquot precibus, & Pſalmis conſtitiſſe; „Quibus abſolutis (inquit Cardinalis Bona ex Gabriele „Albaſpineo) voce Diaconi dimittebantur Catechu„meni, & alij, qui Miſſæ fidelium adeſſe non poterant. Ex quorum ſententiâ præclarè confirmatur id, quod nos obſeruauimus de Scripturis Noui Teſtamenti, ſeù Euangelijs, & Epiſtolis Apoſtolicis, ea nimirùm infidelibus & non initiatis adeò occultari conſueuiſſe, vt nequidem præſentibus Catechumenis legerentur in Eccleſijs. Card. Bona.

Neque ſententia hæc ſuis rationibus deſtituta eſt, ſi quarumdam Prouinciarum, & Regionum conſuetudo aſpiciatur. Conſtat enim de Hiſpaniâ ex Concilio Valentino canone 1. Euangelia non vbique coram Catechumenis lecta fuiſſe; ita enim ſtatuit: *Hoc inter cætera cenſuimus obſeruandum, vt ſacroſancta Euangelia ante munerum illationem, vel Miſſam Catechumenorum in ordine* Concil. Valent. can. 1.

lectionum post Apostolum legantur, quatenùs salutaria præcepta Domini nostri Iesu Christi, vel sermonem Sacerdotis, non solùm fideles, sed etiam Catechumeni, ac pœnitentes, & omnes, qui ex diuerso sunt, audire licitum habeant. Sic enim Pontificum prædicatione auditâ nonnullos ad fidem attractos euidenter scimus. De Africâ licèt satìs constet, Apostolum & Euangelium coram Catechumenis lecta fuisse, eosque, vt ex Augustino, Cypriano, & Tertulliano colligitur, tractatibus Episcoporum interfuisse; non constat tamen, admissos fuisse Iudæos, & Paganos; quin potiùs ante canonem 84 Concilij Carthaginensis 4. eis prohibitum fuisse ingressum Ecclesiæ, ex his eiusdem canonis verbis deducitur:

Can. 4. Concil. Carthag. 4.

Vt Episcopus nullum prohibeat ingredi Ecclesiam, & audire verbum Dei, siuè Gentilem, siuè Iudæum vsque ad Missam Catechumenorum. Putabant Albaspineus & Bona, hunc canonem etiam Catechumenos respicere, cùm tamen nihil de Catechumenis statuat, sed potiùs Euangelium & Tractatum Episcoporum præsentibus Catechumenis lecta, siuè dicta fuisse supponat. De Paganis itaque, Iudæis, & Hæreticis Canon statuit, posthàc admittendos esse ad Ecclesiam, quod antecedenter in Africâ non fiebat, quia eos ad auditionem sacrorum Codicum non admittebat.

Variam locorum consuetudinem, quam in Occidente reperimus, etiam in Oriente locum habuisse, colligi potest ex duobus Canonibus Laodiceni Concilij, quorum vnus ordine 16. statuit:

Can. 16. Laodicen.

Περὶ τοῦ ἐν Σαββάτῳ Εὐαγγέλια μετὰ ἑτέρων γραφῶν ἀναγινώσκεσθαι. *Quòd in Sabbatis Euangelia cum alijs Scripturis legi conueniat.* Et alius ordine 19.

Can. 19. eiusdem.

Περὶ τοῦ δεῖν ἰδίᾳ πρῶτον μετὰ τὰς ὁμιλίας τῶν Ἐπισκόπων, καὶ τῶν Κατηχουμένων, εὐχὴν ἐπιτελεῖσθαι. *Quòd oporteat seorsùm primùm post allocutiones Episcoporum, orationes super Catechumenos celebrari.* Ex his enim Canonibus col-

colligere licet, ante Concilij Laodiceni tempora Catechumenos in quibusdam Orientis locis neque Euangeliorum lectioni, neque Episcoporum tractatui interfuisse. Et quamuis Chrysostomus, & Basilius iuxta hunc canonem statuerint in suis Liturgijs, Apostolum & Euangelium ante Missam Catechumenorum legenda esse; hoc tamen non reperitur in Liturgiâ Iacobi Hierosolymitani Episcopi & Apostoli, vtpotè in quâ ante Missam Catechumenorum ponitur. Εἶτα ἀναγινώσκεται διεξοδικώτατα τὰ ἱερὰ λόγια τῆς παλαιᾶς διαθήκης, καὶ τῶν Προφητῶν, καὶ ἐπιδείκνυται ἡ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐνανθρώπησις, τά τε πάθη, καὶ ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις, ἡ εἰς οὐρανοὺς ἄνοδος, καὶ πάλιν ἡ δευτέρα αὐτοῦ μετὰ δόξης παρουσία. καὶ τοῦτο γίνεται καθ' ἑκάστην ἐν τῇ ἱερᾷ καὶ θείᾳ ἱερουργίᾳ. *Deinde leguntur fusissimè oracula sacra Veteris* Testamenti, *& Prophetarum; & Filij Dei incarnatio demonstratur, passio, resurrectio ex mortuis, ascensus in cælum, secundus prætereà aduentus eius cum gloriâ: atque id fit singulis diebus in Sacrâ & Diuinâ Missâ.* Liturgia Iacobi.

Notanda sunt verba Liturgiæ, quibus supponitur, ex præscripto Iacobi Apostoli sola Veteris Testamenti & Prophetarum Oracula in Missâ Catechumenorum prælegi consueuisse, adeòque Noui Testamenti codices Catechumenis occultatos fuisse. Quod autem de consuetudine Hierosolymitanæ Ecclesiæ pro Catechumenis obseruauimus, hoc vniuersali primitiuæ Ecclesiæ consuetudine pro Ethnicis & Iudæis obseruatum fuisse, probari potest ex trium primorum sæculorum monumentis Ecclesiasticis, vtpote ex quibus colligi potest, Gentiles & Iudæos ne quidem ad Missam Catechumenorum receptos fuisse, vt toto illo tempore à Sacrorum codicum lectione remoti fuerint. Vnde cum tempore Diocletiani fideles cogerentur tradere codices Sacros, etiam illi, qui metu mortis compulsi eos tradere ausi fuerunt, à communi fidelium cœtu sepa-

ra-

rati, & pro traditoribus ac lapsis habiti sunt. Extant Optati Mileuitani, & Sancti Augustini opera, ex quibus constat, quàm grauiter tulerit Ecclesia, Sacros codices ad manus infidelium fuisse delatos: patet quoquè, quibus censuris Ecclesia in traditores animaduerterit, quot difficultates & schismata eam ob rem subierit.

Refert D. Augustinus lib. 3. contrà Cresconium, cap. 27. acta Cyrthensis Conciliabuli sub Secundo Numidiæ Primate, totius schismatis Donatistarum Authore præcipuo, sub quo Marinus ab Aquis Tibilitanis accusatus de traditione codicum respondit: *Dedi Pollo chartulas, nam codices mei salui sunt*. Et Donatus Calamensis simili modo accusatus respondit: *Dedi codices medicinales*. Sic nimirùm traditores illi Episcopi crimen excusare conati sunt, dicendo, se chartulas dumtaxat & codices medicinales dedisse, quòd crimen traditionis codicum sacrorum ipsimet erubescerent. Extant acta Munacij Felicis Diocletiano 8. & Maximiniano 7. Consulibus in Ecclesiâ ipsâ Cyrthensi conscripta, ex quibus patet, Ecclesiam sacros codices speciali curæ Lectorum commisisse. Indeque ad Felicem respondisse Paulum Cyrthensem Episcopum: *Scripturas Lectores habent*; & Catulinum ac Marcuclium Subdiaconos similiter dixisse: *Lectores habent codices*. Tantum abest, primitiuam Ecclesiam codices sacros Gentilibus seù non initiatis communicasse.

Acta Cyrthensis Conc.

Acta Munatij Felicis.

CA-

CAPVT VI.

De tempore, quo cœpit, & desiit disciplina arcani, quod ex more dimittendi solemniter ab Ecclesia Catechumenos deduci posse, putatur.

OPinatur Tentzelius num. 13. suæ disputationis, non minùs ad disciplinam arcani spectare dimissionem Catechumenorum à Sacrificio, quàm occultationem mysteriorum in sermonibus: „ Hæc enim disciplina, inquit, „ ita obseruata fuit in Ecclesiâ, vt quoties præsentibus „ Paganis aut Catechumenis ad mysteriorum ritus diuerterent in homilijs Doctores, statim sermonem abrumperent solemni adiectâ formulâ: *Norunt fideles*: siuè „ ἴσασιν οἱ μεμυημένοι. Tum in ipsâ Eucharistiæ celebratione procul esse iubebantur Gentiles paritèr ac Neophyti, Diacono exclamante: *Ite missa est*„. Potest itaque iuxta Tentzelium ex more dimittendi à sacrificio Catechumenos statui, quandonam disciplina arcani cœperit in Ecclesiâ, pro vt de disciplinæ istius desuetudine ex prætermissâ Catechumenorum dimissione statuit Eminentissimus Cardinalis Bona lib. 1. rerum Liturgicarum, cap. 16. De tempore itaque, quo Catechumeni solemni Diaconorum voce dimitti cœperunt ab Ecclesiâ, agendum est hoc capite. Vtque controuersiæ finem imponamus, breuiter adiungemus, quo tempore solemniter ab Ecclesiâ dimitti desierint; sic enim de initio & fine vsitatæ apud Christianos arcani disciplinæ faciliùs constabit.

Tentzelius.

Ac primò quidem de tempore, quo cœpit solemnis Catechumenorum dimissio, non ego ille sum, qui putem om-

omnes ritus Ecclesiasticos fungi instar vnâ nocte creuisse, ac primò post aduentum Spiritus Sancti die ab Apostolis pro omni sub cœlo Ecclesiâ institutos fuisse. Noui namque Gregorij Magni sententiam fuisse lib. 7. epistolâ 63. quòd *Apostoli solâ oratione Dominicâ oblationis hostiam consecrarint:* & Honorium Augustodunensem in gemmâ animæ cap. 86. eiusdem sententiæ fuisse, quam hisce verbis exponit: *Missam Dominus Iesus instituit, quando ex pane & vino Corpus & suum Sanguinem fecit, & memoriam sui suis celebrare præcepit. Hanc Apostoli auxerunt, dum super panem & vinum verba, quæ Dominus dixit, & Dominicam orationem dixerunt.* Atque hoc modo Apostolos post aduentum Spiritus Sancti aliquanto tempore sacrificium obtulisse, facilè crediderim, & de illo intelligendum esse Lucam Actorum 2. vbi tradit, Apostolos *quotidie* fregisse *circa domos panem*, & fideles perseuerasse *in doctrinâ Apostolorum & communicatione fractionis panis & orationibus.* Nec puto, dimissos tunc fuisse Catechumenos, cum soli fideles, & baptizati adessent; Gentiles verò, Iudæi & Catechumeni omninò à sacrificio excluderentur.

Gregorius Magnus.

Honorius Augustod.

Actorum 2.

Aliud quid est, dum cœpit augeri multitudo fidelium: illis enim crescentibus cœperunt ipsi Apostoli Lectiones, preces, & ceremonias adijcere, quibus sacrificij dignitas clariùs emineret, & maior ipsi veneratio conciliaretur, pietasque fidelium, ac feruor Catechumenorum magìs accenderentur. De hoc sacrificandi ritu, teste Augustino, monuit Paulus Timotheum in I. ad eum epistolâ cap. 2. vbi vult *fieri obsecrationes, orationes, interpellationes, & gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt.* Hoc enim loco, inquit Augustinus epistolâ 59. ad Paulinum, per precationes intelligit Paulus eas, *quas facimus in celebratione Sacramentorum, antequàm illud, quod est in Domini mensa* in-

1. ad Tim. 2.

Augustinus.

incipiat benedici. Per orationes intelligit eas, *quas proferimus, cum benedicitur, & sanctificatur, & ad distribuendum comminuitur, quam totam petitionem ferè omnis Ecclesia Dominicâ oratione concludit*. Per interpellationes intelligit Apostolus eas, quas Antistites adhibent, *cum populus benedicitur*: per Gratiarum verò actionem eam, *quæ cuncta concludit*. Quibus omnibus D. Augustinus ritus sacrificandi ab Apostolis vsitatos describit, de quibus etiam intelligendus videtur Chrysostomus, dum homiliâ 27. in primam ad Corinthios scripsit: *Cum sacras illas cœnas accipiebant Apostoli, quid tum faciebant? Nonne in preces conuertebantur & hymnos? Nonne in sanctas vigilias? Nonne in longam illam doctrinam & multæ Philosophiæ plenam?* Et post Chrysostomum Proclus Constantinopolitanus libello de Diuinâ Liturgiâ clariùs affirmans: *Saluatore nostro in cœlis assumpto, Apostoli, antequàm per omnem terrarum orbem dispergerentur, conspirantibus animis conuenientes ad integram orandum diem conuertebantur: & cum multam consolationem in mystico illo Dominici Corporis sacrificio positam reperissent, fusissimè, longoque verborum ambitu Missam decantabant*. Et ante Proclum, ac Chrysostomum D. Epiphanius hæresi 79. *Petrus*, inquit, *& Andreas, Iacobus, & Ioannes, Philippus, & Bartholomæus, Thomas, Thaddæus, & Iacobus Alphæi, & Iudas Iacobi, & Simon Cananæus, & Matthias in complementum duodecim electus, hi omnes electi sunt Apostoli, per Orbem sacram Euangelij functionem administrantes, vnà cum Paulo, & Barnabâ, ac reliquis, & mysteriorum institutores cum Iacobo fratre Domini, & primo Hierosolymorum Episcopo*.

Chrysostom.

Proclus.

Epiphanius.

Meminit Epiphanius Iacobi Apostoli, tamquam Liturgiæ institutoris, extatque etiamnùm Liturgia eius nomine, quam licèt aliqui à posterioribus auctam voluerint, in plerisque tamen genuinum esse Iacobi Apostoli Opus,

nullatenùs dubitandum videtur. In hâc autem Liturgiâ Apostolicâ reperitur dimissio Catechumenorum, quam tam antiquam esse, ex alijs quoquè priscorum scriptis confirmari potest. Author enim, qui tertio Christi sæculo floruit, & Constitutiones Apostolicas edidit sub nomine Clementis, libro 1. cap. 57. tradit: *egressis* post le-

Constit. Clement.

ctionem *Catechumenis, & pœnitentibus*, fideles Deum orasse. Libro autem 8. refert orationes super Catechumenos, aliosque à Sacrificio dimitti solitos. Dionysius item lib. de Hierarchiâ Ecclesiasticâ cap. 3. postquàm egerat de Sacrarum Scripturarum lectione, *Eâ finitâ*, inquit, *sacro ambitu arceantur Catechumeni, & cum ijs energumeni, ac pœnitentes, illis, qui Diuinorum aspectu & communione digni sunt, remanentibus*. Et Tertullianus libro de Præscriptionibus hæreticorum asserens, contra authoritatem & vsum Ecclesiæ apud Hæreticos nullam inter Catechumenos & fideles esse distinctionem; *Pariter*, inquit, *audiunt, pariter orant*: quæ vltima verba notanda sunt; indicant enim, Catechumenos ante orationes fidelium ab Ecclesiâ Catholicâ dimitti consueuisse, & Marcionistas antiquissimos hæreticos, contrà quos ibi agit Tertullianus, grauiter deliquisse, non dimittendo ante orationem Catechumenos.

Dionysius.

Tertullianus.

Meminit dimissionis Catechumenorum Concilium Laodicenum canone 19. quo statuitur, post allocutiones Episcoporum seorsùm primò orationem super Catechumenos celebrandam esse, & post hanc orationem Catechumenos ab Ecclesiâ dimittendos; quod ipsum solemni Diaconorum voce fieri consueuisse, tam Basilius Magnus, quàm Diuus Chrysostomus tradunt in Liturgijs: ibi enim leguntur verba Diaconi exclamantis: Ὅσοι Κατηχούμενοι προέλθετε, οἱ Κατηχούμενοι προέλθετε, ὅσοι Κατηχούμενοι προέλθετε. μή τις τῶν Κατηχουμένων. *Quotcumque Cate-*

Liturgiæ Basilij & Chrysostomi.

techumeni estis, recedite. Catechumeni recedite. Quicumque estis Catechumeni, recedite. Ne quis Catechumenorum (supersit). Neque dubitari potest, quin Basilij & Chrysostomi temporibus solemnis Catechumenorum dimissio per totam sub cælo Ecclesiam in vsu fuerit: nam præterquam quòd ex prædictis testimonijs constet de Oriente, pro Occidente facit D. Ambrosius epistolâ 14. ad Marcellinam sororem, vbi disertis verbis scripsit: *Post lectiones atque tractatum dimissis Catechumenis.* Et D. Augustinus sermone 237. de tempore: *Ecce post sermonem fit Missa Catechumenis, manebunt fideles, venietur ad locum orationis.* Et Diaconi similiter in Missâ: *Catechumeni recedant; si quis est Catechumenus, recedat.* Omitto reliqua istorum temporum testimonia, cùm de recepto tunc vsu dimittendi ab Ecclesiâ Catechumenos nulla possit esse controuersia, & de hâc disciplinâ generaliter per totam Ecclesiam receptâ, etiamsi non constaret ex antiquiorum testimonijs, dici posset iuxta regulam Augustini libro 4. de Baptismo, cap. 24. quod diximus suprà de disciplinâ arcani: *Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec à Concilijs institutum, sed semper retentum est, non nisi authoritate Apostolicâ traditum rectissimè creditur.* Et hæc quidem de tempore, quo Catechumeni dimitti cœperunt ab Ecclesiâ. Restat nunc, vt agamus de tempore, quo consuetudo illa finem accepit.

D. Ambrosius

S. Augustin.

Tentzelius quidem non vno, sed pluribus locis suæ disputationis putat, disciplinam arcani vsque ad sextum sæculum viguisse in Ecclesiâ. De quâ re facilè inter me & ipsum conueniet, cum Ferrandi Carthaginiensis Diaconi, & Sancti Fulgentij Ruspensis Episcopi testimonia superiùs à nobis allata indicent, morem antiquum circa Catechumenos in Africâ seruatum fuisse initio sexti sæculi, quo floruerunt. Idem facilè credi-

derim de Galliâ, & ijs Orbis Romani Prouincijs, in quibus, cùm seriùs Idola destructa, & Paganorum Templa obserata fuerint, diutiùs Pagani inuenti sunt, qui ad fidem accedebant, & nomen suum inter Catechumenos dabant.

Supererant autem in Italiâ etiam quinto sæculo, vt probari potest ex varijs antiquorum monumentis, & Scriptorum testimonijs, vnde & disciplina arcani in Italiâ quinto sæculo nondùm desierat. Missa Romana, quæ ante Gregorium Magnum in vsu fuit, & in antiquissimo mille ducentorum annorum Codice Bibliothecæ Palatinæ sub numero 493. continetur, distinguit Sabbatho Sancto inter orationes pro Neophytis, & Competentibus. Neophyti in oratione vocantur tyrones in fide; Competentes dicuntur mox baptizandi, vt ex hoc Codice constet, Romæ tunc morem seruatum fuisse, distinguendi Competentes à cœteris; quamuis autem nulla eorum mentio extet in Sacramentario Gregorij M. quod solorum infantium meminit, non obindè tamen distinctio illa omninò euanuit. In Ordine enim Romano, quem aliqui octauo sæculo compositum fuisse volunt, præscribitur, vt post tria scrutinia Catechumeni ab Ecclesiâ dimitti debeant, clamante Diacono: *Catechumeni recedant, si quis Catechumenus est, recedat, omnes Catechumeni recedant foràs.* Quæ disciplina pro infantibus retenta ex aliâ circa adultos olim obseruatâ ortum habuit. Vnde cùm iam nulli Romæ superessent Pagani, sed omnes baptizandi filij Christianorum, & infantes essent, adultorum ritum circa infantes retinere voluit Romana Ecclesia. Aliæ verò Ecclesiæ, quæ tardiùs ab Idolorum cultoribus liberatæ fuerunt, vnà cum infantibus adultos Catechumenos ad solemnem Paschatis Baptismum seruarunt. Quarè Author anonymus in

Codex M. S. Biblioth. Vat. Palatinæ.

Ordo Romanus.

600.

600. annorum Codice M. S. Bibliothecæ Palatinæ sub numero 485. præmissâ formulâ epistolæ, quam Episcopus ad cunctos per Diœcesim Presbyteros mittere solebat, statim agit de Catechumeno, quem ab audiendo vel instruendo dici asserit: *Catechumenus enim Græcè, Latinè Audiens vel Instructus dicitur. Fit enim hoc tempore, vel isto eodemque ordine. Tertiâ hebdomadâ in Quadragesimæ feriâ secundâ horâ tertiâ veniant ad Ecclesiam. Antequàm introeant, scribantur nomina infantum, & eorum, qui post suscepturi sunt, ab Acolyto.* Vbi notanda sunt *& eorum*, hæc enim verba indicant, adultos, si qui inter Catechumenos nomina sua dabant, eodem modo scrutinia subijsse, & non nisi in gradu Competentium constitutos Symbolum, & Orationem Dominicam edoctos fuisse. Patet id clarè ex eiusdem anonymi tractatu, vbi statim ad interrogationem de differentiâ inter Catechumenum & Competentem respondetur: *Competens est, qui diligenter instructus fide, & attentè de credulitate imbutus, per traditam sibi doctrinam Christianitatis, & mysterium Symboli, & traditionem Orationis Dominicæ petit, & rogat, vt possit consequi mysteria sacri Baptismatis, & gratiam, & particeps fieri Sanctæ Ecclesiæ; & in seruitio cum fidelibus esse Christi. Vnde & à petendo Competentes vocantur.* Ex quibus apparet, etiam post conscriptum Ordinem Romanum in alijs Ecclesijs Catechumenos, si qui adulti erant, à Competentibus distinctos fuisse.

M. S. Codex Bibliothecæ Palatinæ.

Putabat Eminentissimus Cardinalis Bona, lib. 1. rerum Liturgicarum, cap. 16. circà annum 700. in Ecclesiâ Latinâ antiquam quoàd dimissionem Catechumenorum disciplinam desijsse. Hoc tamen in ijs Regionibus, vbi Paganismus seriùs extinctus est, in Galliâ nimirùm, & Germaniâ, locum non habuisse, constat ex Theodulpho primùm Abbate Floriacensi, posteà Aurelianensi in Galliâ

Epi-

Episcopo, qui in libello de ordine Baptismi tempore Caroli Magni conscripto cap. 9. disertis verbis agens de adultis, ait: *Qui verò illius sunt ætatis, vt rationem credulitatis suæ reddere possint, diligenti examine scrutandi sunt, vtrùm veraciter credant . . . Hunc enim morem Ecclesia seruare consueuit, vt per aliquod dierum spatium hi, qui in solemnitate Paschali baptizandi sunt, scrutentur*. Editum est hoc Opusculum ab Hugone Menardo in notis ad Sacramentarium Gregorij Magni. Ex quo apparet, quosdam ex non initiatis etiam tunc superfuisse in Gallijs, qui adultâ ætate Baptismum petebant. Distinguit quoquè inter Catechumenos, & Competentes, & quid circà illos obseruare consueuerat Ecclesia, exponit. Vnde Amalarius Fortunatus Treuirensis Episcopus lib. 3. cap. 36. ijsdem temporibus: *Consuetudo nostra est, vt Catechumenos repellamus ante Euangelium*.

Teodulphus Aurelian.

Amalarius Fortunatus.

Et hæc quidem de Catechumenorum, & Competentium distinctione, eorumdemq; solemni ab Ecclesiâ dimissione, clamante Diacono, vt *Catechumeni recederent*. Obseruatus fuit mos ille in Ecclesiâ Latinâ vsque ad duodecimum sæculum, vtpotè cuius meminit libro de Diuinis Officijs cap. 34. Ioannes Beleth, qui anno 1190. florebat.

Pro Ecclesiâ Orientali, quamuìs etiam-num Diaconus in Liturgijs altâ voce exclamet, vt *Catechumeni recedant*, extat testimonium Ioannis Zonaræ, qui in notis ad Concilium Laodicenum asserit, suo tempore, sæculo nimirùm 12. quo florebat, ministros à ianuæ custodiâ recessisse: quòd scilicèt ex tunc nulli infideles, Catechumeni, alijque non initiati essent, qui ab Ecclesiâ dimitterentur. Quamuis autem vestigia dimissionis Catechumenorum vsque ad 12. sæculum in Oriente & Occidente appareant, non obindè tamen asserere vellem, disciplinam ar-

ca-

cani tamdiù in vsu fuisse apud tractatores Ecclesiasticos, adeò vt ob Catechumenos vel non initiatos obscurè loquerentur in sermonibus, vel præcipua Christianæ Religionis mysteria sub silentio præterirent in scriptis. Cùm enim post sextum sæculum rariores essent in Ecclesiæ Catholicæ Regionibus, qui mysteria prophanarent, vix vllum ex Patribus vel Scriptoribus inueniendum puto, qui prophanationis metu à clarâ & perspicuâ de mysterijs nostris doctrinâ abstinuerit; facilèq; admiserim, disciplinam arcani in Oriente ad finem quinti sæculi, in Occidente post medium sexti in desuetudinem abijsse.

CAPVT VII.

De varijs ad dogmata, & eruditionem Ecclesiasticam spectantibus, quæ ex disciplina arcani deducuntur.

NOn vnum est, quod ex disciplinâ arcani sequitur corrollarium, sed plura sunt, eaque notatu dignissima: vnde & sub diuersis titulis placuit ea omnium Lectorum meorum oculis proponere.

ARTICVLVS I.

Quòd rarâ apud veteres de mysterijs mentio fiat, & nulli de septem Sacramentis tractatus scripti sint, ex disciplina arcani prouenit.

SÆpè mecum cogitaueram, quid in causâ esset, quòd hisce nostris temporibus tàm frequens mentio fiat se-

ptem

ptem Sacramentorum Ecclesiæ, & antiquitùs nulla fermè apud Patres eorum memoria reperiatur. Scio quidem, non Lutheranos solùm, sed Caluinistas quoquè, hoc antiquorum silentium contra septenarium numerum Sacramentorum adducere, & cum Patres frequenter agant de Baptismi, Eucharistiæ, & Pœnitentiæ mysterijs, non plura, quàm duo, vel tria ad summum Sacramenta admittere. Verùm errare Nouatores, ostendi in commentario de Ecclesiâ Africanâ, quam non duo, vel tria, sed septem omninò Sacramenta antiquitùs admisisse, probaui dissertatione 2. cap. 5. ex Tertulliano, Cypriano, Optato Mileuitano, & Sancto Augustino, qui varijs in locis, quamuìs rariùs subinde, & obscuriùs, aliorum Sacramentorum mentionem faciunt.

Vnum hoc loco inquirendum suscepi, quâ de causâ, quo consilio antiqui Patres tot numero Sacramenta admittentes, & quotidie in Ecclesiâ administrantes, de ijs rariùs & obscuriùs quandoquè locuti fuerint, nullumque tractatum de septem Sacramentis posterorum memoriæ consecrarint? Si enim peruoluamus omnia antiquitatis monumenta; si perscrutemur cuncta antiquissimorum Patrum scripta; si inuestigemus ipsa Synodorum decreta: nullum tractatum, nullum librum, nullum decretum reperiemus, quod ante septimum sæculum egerit de septem Sacramentis, eorumque ritus exposuerit. E contrà verò post septimum sæculum non modò apud Latinos, sed etiam Græcos frequens eorum memoria reperietur, cùm integri tractatus de illis compositi habeantur, nihilque tot scriptorum libris, totque Synodorum decretis æquè celebretur, quàm Theologica de septem Sacramentis materia. Videri possunt apud Latinos scripta virorum sanctitate vel doctrinâ celebrium, qui à tempore Caroli Magni floruerunt in Ecclesiâ; Scholasticorum commenta-

ria

ria, qui post Sanctum Bonauenturam, & Diuum Thomam prodierunt vsque ad Concilij Tridentini tempora; Synodorum Prouincialium decreta, quæ post Tridentinum Concilium per omnem totius Occidentis Ecclesiam statuta sunt ab Episcopis; magna eorum pars circà doctrinam de septem Sacramentis versatur. Idem videre est post tempora Photij apud Græcos, cum in Oriente non defuerint, qui de septenario Sacramentorum numero egerint. Habes Photium ipsum, qui in suâ Bibliothecâ ex Iobio Monacho: *Septem Sacrosancta Christi Ecclesiæ mysteria celebrat*. Habes Ephiphanium Græcum, qui in libello de Religione Christianâ per Petrum de Monte Brixiensem Episcopum ante 240. annos Latinitate donato de septem Sacramentis latiùs tractat. Habes Synodum Cypriam sub Germano Amathuntis Episcopo celebratam, quæ illorum virtutem explicat. Habes Ioannis Palæologi Imperatoris Constantinopolitani professionem, quòd septem Sacramenta credat. Habes Symeonis Thessalonicensis dialogos de septem mysterijs, in quibus diffusissimè de eorum instituto, ritu, & effectu disputat. Habes Gabrielem Philadelphiensem, qui in Opusculo de septem Sacramentis eorum materiam & formam assignat. Habes Gregorium Hieromonachum, Meletium Syrigum, aliosque Grecos recentiores, qui cum varijs Concilijs Constantinopoli & in Oriente habitis de septem Sacramentis egerunt, prout latiùs patebit ex actis Orientalis Ecclesiæ contrà exortam præterito sæculo Lutheri hæresim breui, vt spero, in lucem à me edendis.

Photius.

Hæc cum ita sint, quid in causâ esse potuit, quòd antiquiores illi Patres rariùs de Sacramentis egerint, nullumque de eorum numero tractatum ediderint? Dicunt quidem Hæretici, eos à commentario de septem Sacramentis abstinuisse, quòd numerum illum Sacramentorum

non admiserint. Sed id ex Orientalis Schismaticæ, & Occidentalis Orthodoxæ Ecclesiæ sententiâ facilè refellitur. Neque enim Orientales Schismatici cum Orthodoxis Latinis in vnam eandemque sententiam ab octingentis annis conspirassent, nisi illam à maioribus accepissent, prout accepisse patet ex raris illis antiquiorum testimonijs, quibus licèt non de omnibus simul, de omnibus tamen Sacramentis sparsim egerunt, & obscuriùs quandoque locuti sunt. Alia itaque ratio subesse debet, quàm somniant Hæretici: & quænam obsecro alia, quàm illa de disciplinâ arcani? Cùm tractatus eduntur de septem Sacramentis, necesse est eorum ritus exponere; materiam & formam, quibus conficiuntur, determinare; dogma ipsum de omnibus ad Sacramentorum consecrationem, & administrationem spectantibus minimè celare. Atqui hæc sunt, quæ prisca Ecclesiæ disciplina oculis & auribus Gentilium, Iudæorum, & Catechumenorum religiosè occultabat, quorum profanationem metuentes antiqui, ab ijs abstinebant in sermonibus, & sibi cauebant, ne agerent in scriptis. Audiuimus suprà Sanctum Ioannem Chrysostomum, cùm de ritibus Baptismi, & verbis in administratione eius proferri solitis ageret, exclamasse in tractatibus ad populum: *Volo quidem apertè hoc dicere: non audeo autem propter eos, qui non sunt initiati: ij enim expositionem nobis faciunt difficiliorem, vt qui nos cogunt vel non apertè dicere, aut eis arcana enuntiare. Sed tamen dicam quoad eius à me fieri poterit, tectè & adumbratè: nam post mysticorum illorum & terribilium verborum enuntiationem, & horrendas regulas dogmatum, quæ è cælo sunt dimissa, hoc quoque in fine addimus, quando sumus baptizandi, iubentes dicere: Credo &c.* Verba Græca dedimus suprà, ne quisquam existimaret, vel textum à nobis corru-

Chrysostomus.

ru-

ruptum, vel quidquam Chrysostomo afflictum fuisse. Innocentius Primus Pontifex Sanctissimus interrogatus à Decentio Episcopo Eugubino de Sacramento Confirmationis, respondet; *Formæ verba dicerè non possum, ne magis prodere videar, quàm ad consultationem respondere.* Et infrà: *Reliqua, quæ scribi fas non est, cùm adfueris, interrogati poterimus edicere.* Epiphanius in Ancorato agens de consecratione Eucharistiæ, vbi ad formæ verba peruenit, non est ausus ea proferre, sed bis dixit: *Hoc meum est hoc:* omittens Corporis mentionem, vt ex loco superiùs allato clarissimè constat. Quòd Sanctus Augustinus presentibus Catechumenis de Eucharistiâ vix aliud dicere solitus fuerit, quàm *Norunt fideles*, audiuimus ex varijs locis suprà, quibus vnum hìc adiungere lubet ex commentario eius in Psalmum 141. vbi asserit, multa Sacramenta aliter atque aliter accipi: *Quædam*, inquit, *sicut nostis, ore accipimus, quædam per totum corpus accipimus. Quia verò in fronte erubescitur &c.* vbi de pluribus Sacramentis agit: Confirmatione, quæ in fronte confertur; Corpore & Sanguine Christi, quæ ore accipiuntur; Baptismo, & Extremâ vnctione, quæ per totum corpus administrantur. Verùm cur Augustinus, tam obscurè de illis Sacramentis loquitur? Cur clariùs ab eo non exponuntur? Notandum est verbum, *sicut nostis*, quo significat, fideles eą nouisse, Catechumenos verò ignorasse, & ne scirent, ex professo illis occultata fuisse.

Innocentius Primus.

Epiphanius.

Augustinus.

Præclaram horum omnium rationem dedit Basilius Magnus libro de Spiritu Sancto ad Amphilochium: cum enim docuisset ritus Baptismi, & Confirmationis, verba consecrationis Eucharistiæ, ac Olei vnctionem ex tacitâ & minimè scriptâ traditione Apostolicâ obseruari ab Ecclesiâ, adiungit: *Nam quæ nec intueri fas*

Basilius.

est non initiatis, quî conueniebat horum doctrinam publicitus circumferri scripto. Ex quiqus videre possunt Tentzelius, & eius sequaces, nullum de Sacramentis tractatum publicatum fuisse à temporibus Apostolorum vsque ad Basilium Magnum, sed nec publicari rectè potuisse post Basilium, quamdiu disciplina arcani obseruabatur in Ecclesiâ. Egit quidem Dionysius de quibusdam ritibus & arcanis mysterijs: sed siuè Areopagitam dicas, qui temporibus Apostolorum floruit, siuè alium Authorem esse asseras, qui tertio vel quarto sæculo scripsit, liber ipsius ob hæc arcana occultandus fuit, prout Author ipse non semel, sed sæpiùs admonuit? Disciplina itaque arcani in causâ fuit, quòd sex primis Ecclesiæ sæculis Sancti Patres, & Catholici Scriptores à tractatibus de Sacramentis abstinuerint, rariùs & obscuriùs de ijs scripserint, & cùm numquam ex professo materiam illam commentarijs suis illustrandam susceperint, neque de eorum numero recensendo solliciti fuerint. Aliud quid est post sextum, & septimum sæculum: quia obsoletâ & extinctâ arcani disciplinâ, nihil erat, quod Scriptores Ecclesiasticos à commentario de Sacramentis arceret: vnde clarè de ijs eorumque ritibus, materiâ, & formâ egerunt, & Ecclesia ipsa septenarium numerum in Concilijs contrà Nouatores hæreticos confirmauit.

ARTICVLVS II.

De Operibus Dionysij Areopagitæ, quòd ex disciplina arcani confirmationem accipiant.

VNa ex maioribus difficultatibus, quæ circa antiquorum Patrum scripta mouentur, est illa, quæ ad

ad Opera Dionysij spectat, quorum αὐθεντίαν non soli Lutherani & Caluinistæ, sed plerique etiam Catholici negarunt, dicendo Opera illa non esse Pauli discipuli Athenis ad fidem conuersi, sed posterioris æui Scriptoris, qui sub Areopagitæ nomine latere voluit. Albertinus libro 2. de Sacramento Eucharistiæ in Dionysio, cap. 1. sustinet, neminem eorum, qui primis quinque sæculis vixerunt, vel tenuissimam illorum Operum mentionem fecisse. Idem omninò ex Catholicis volunt Ioannes Morinus libro de sacris Ordinationibus, & le Coinct. tomo 8. Annalium Francorum, qui putant, primam horum Operum mentionem factam esse à Seuerianis hæreticis in Collatione anno 532. Constantinopoli habitâ, ijsque proinde Hypatium Episcopum Ephesinum Catholicorum nomine respondisse: *Illa testimonia, quæ vos Dionysij Areopagitæ dicitis, vnde potestis ostendere, vera esse, sicut suspicamini? Si enim eius erant, non potuissent latere B. Cyrillum. Quid de B. Cyrillo dico? Quando & Beatus Athanasius, si pro certò scisset eius fuisse, ante omnia in Nicæno Concilio de consubstantiali Trinitate eadem testimonia protulisset. Si autem nullus ex antiquis recordatus est ea; vnde nunc potestis ostendere, quòd illius sint, nescio.*

Collatio Constantinop. anno 532. habita.

Ex his Hypatij verbis ortum proculdubiò habuit opinio recentioris illius, cuius mentionem feci in commentario ad Concilium Antiochenum, pag. 197. referens, eum putasse, quòd Auctor Operum Dionysij fuerit *natione Ægyptius professione Monachus, Religione Seuerianus, sexto Christi sæculo natus.* Repetit hæc Tentzelius num. 16. & putat, me sententiam de Operibus Dionysij in Antiquitate illustratâ propugnatam infirmasse, cùm tamen eodem loco adiunxerim, quòd Parte II. Antiquitatis habuerim Dionysium pro Pauli Apostoli Discipulo, & Auctorem

Ope-

Operum certò Catholicum esse insinuauerim. Quin imò tantùm abest, me vllatenùs recentioris opinione motum fuisse, vt cùm primùm illius scripta ad manus meas peruenerint, exclamarim, indignum esse Opusculum, quod lucem videret, & non sine stomacho summam hominis impudentiam admiratus fuerim. Et si verùm dicendum est, quis non mirabitur, Opera illa Hæretico tribui, quæ Sanctissimo Doctori, Apostolorum discipulo, & Episcopo Martyri à 1160. annis per omnem sub cœlo Ecclesiam tributa fuerunt? Nolo hìc repetere, quæ Parte II. Antiquitatis illustratæ pro hac re adduxi Conciliorum Generalium, & Prouincialium, Romanorum Pontificum, & Sanctorum Patrum, Scriptorum Occidentalium, & Orientalium testimonia, cum indubitatum sit, à temporibus Gregorij Magni omnes fermè Scriptores Catholicos Opera Dionysij pro genuinis habuisse.

Quædam itaque in antiquitate illustratâ omissa hìc adiungere placuit, eaque præcipuè, quæ Opera Dionysij antè sextum sæculum, quo Collatio Constantinopoli habita fuit, nota fuisse ostendunt. Ac primò quidem inquirendum est, quid de Ioannis Chrysostomi testimonio, quòd sermone vltimo, quem Græci Cygneum vocant, continetur, & in quo Dionysius Areopagita ob cælestia proculdubiò, & Diuina scripta, οὐρανοῦ πετεινὸς *volucris cœli* dicitur, sentire debeamus. Si enim Albertino credimus, in sermone illo fit mentio *Nestorij*, adeòque Chrysostomi esse non poterit. Verùm vt mentem meã liberè de hoc sermone aperiam, duo præsertìm in eo continentur, ex quibus de ætate Auctoris iudicare licebit. Primò continentur in eo Hæretici, & Imperatores, qui vsque ad tempus Auctoris fidem oppugnarunt. Secundò Sancti Patres, qui eam defenderunt. De posteriorum numero in omnibus MSS. & editis codicibus ponitur Dionysius, & *volucris cœli* di-

dicitur: in priorum catalogo iuxtà Albertinum *Nestorius*, iuxtà Vossium *Eunomius*, iuxtà Græcam editionem Henrici Sauilij *Eunomius*, & *Nestorius* nominantur, quæ lectionum varietas hìc aliquam interpolationem factam significat. Non solæ enim editiones variant in referendis Hæreticorum & Imperatorum nominibus, sed etiam manuscripta, vt constat ex tribus MSS. Bibliothecæ Vaticanæ. Vbi enim in editione Græco-Latinâ Frontonis Ducei habetur: Ποῦ Σίμων Μάγος ὁ πρῶτος ἐν αἱρέσει ὁ μαθητὴς τοῦ Ἀντιχρίστου καὶ πρόδρομος; ποῦ τὸ κακὸν τούτου γέννημα καὶ τῆς αὐτοῦ μανίας καὶ ἀσελγείας διάδοχος Μοντανός; ποῦ Μαρκίων; ποῦ ὁ Ὑάλης; ποῦ Μάνης; ποῦ Βασιλείδης; ποῦ Ἄρειος; ποῦ Νεστόριος; ποῦ οἱ καθεξῆς αἱρεσιάρχαι; ποῦ πάντες καθείλοντο; *Vbi Simon Magus in hæresi primus, discipulus & præcursor Antichristi? vbi malus huius fœtus, & eius insaniæ atque lasciuiæ successor Montanus? vbi Marcion? vbi Valentinus? vbi Manes? vbi Basilides? vbi Arius? vbi Nestorius? vbi reliqui Hæresiarchæ? vbi cuncti, qui veritati restiterunt?* Ibi in antiquissimo Codice 450. MS. Græco Bibliothecæ Vaticanæ post nomen Montani integra periodus adiungitur, cuius ne verbum quidem apud Frontonem Duceum habetur, & post Basilidem ponitur: Ποῦ Νέρων; ποῦ Ἰουστινιανός; *vbi Nero, vbi Iustinianus?* Ex quibus patet, hunc locum omninò corruptum esse in Græco, & per aliquem sciolum nomen Iustiniani insertum fuisse. Codex sanè 733. MSS. Græcus Bibliothecæ Vaticanæ habet: Ποῦ Νέρων; ποῦ οἱ ἄλλοι Βασιλεῖς καὶ δυνάσται; ποῦ Ἰουλιανός; ποῦ δὲ Ὠριγένες; ποῦ Ἄριος; ποῦ Νεστόριος. *vbi Neron? vbi alij Imperatores & domini? vbi Iulianus? vbi verò Origenes, vbi Arius, vbi Nestorius?* Et Codex 571. MS. Græcus Bib. Vat. Ποῦ Νέρων; ποῦ Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης; ποῦ Ἄρειος; ποῦ Νεστόριος; ποῦ πάντες οἱ ἀντιτασσόμενοι τῇ ἀληθείᾳ? *vbi Nero? vbi Iulianus transgreßor? vbi Arius, vbi*

Ne-

D. Chrysostomus Sermone de Pseudoprophetis, seù falsis Doctoribus, alias vltimo.

Cod. MS. Vatic.

Nestorius? vbi reliqui aduersantes veritati? Ex quibus omnibus manifestum est, hunc locum, in quo mentio fit Nestorij, corruptum esse in pluribus etiam MSS. Codicibus, & quædam nomina in aliquibus addita fuisse, quæ in alijs minimè reperiuntur: vt & nomen *Nestorij* posteriùs additum esse potuerit, & necessariò debuerit, si sermo Diuo Ioanni Chrysostomo tribuatur, prout ei tribuunt omnes Codices MSS. Græci etiam Vaticani, inter quos codex 450 ante septingentos annos exaratus fuisse videtur.

Neque quidquam officit, quòd apud Frontonem Duceum adiungitur post vltimum hæresiarcham, qui in textu Gręco *Nestorius*, in Latino *Eunomius* dicitur, Ποῦ οἱ καθεξῆς αἱρεσιάρχαι; *vbi reliqui Hæresiarchæ?* Codex enim MS. 450. Bibliothecæ Vaticanæ habet, vt Codex 572. Ποῦ πάντες οἱ ἀντιταξόμενοι τῇ ἀληθείᾳ; *vbi omnes aduersantes veritati?* Qui loquendi modus non importat, Auctorem epistolæ Hæreticos Eunomio posteriores citare voluisse, sed vel coætaneos, vel etiam alios Hæreticos eius antecessores intelligere potuisse. Et sanè vltimus Imperator, quem citat, est Iulianus, & vltimus antiquus Pater, quem Auctor in sequentibus post Duos Gregorios Nazianzenum & Nyssenum nominat, est Ephreem Syrus, qui ante tempora D. Ioannis Chrysostomi floruerunt omnes, vt verisimile sit, Chrysostomum esse Auctorem huius sermonis, qui antè 800. annos ab Anastasio Bibliothecario citatur pro hâc eâdem de Dionysij Areopagitæ Operibus materiâ, idque his verbis epistolæ ad Carolum Caluũ insertis. *Hunc*, scilicet Dionysium Areopagitam, *Beatus Ioannes Chrysostomus* Πετεινὸν τοῦ οὐρανοῦ, *idest volucrem Cœli in vltimo sermonum describit.* Ex quibus habemus, sermonem *de Pseudoprophetis seù falsis Doctoribus*, qui vltimus dicitur, iam inde ab antiquissimis temporibus Chrysostomo tributum fuisse, adeòque antiqua MSS. exemplaria

Anastas. Biblioth.

ria

ria cum recentioribus hac in re conuenire.

Secundò, antiquos Ecclesiæ Patres ante initium sexti sæculi notitiam librorum Dionysij habuisse, probari potest ex Operibus D. Gregorij Nazianzeni, qui quarto sæculo scripsit, & Areopagitæ Opera nouit, vt præclarè obseruauit vir in Græco versatissimus Gulielmus Sirletus, cuius hac de re epistolam ex MS. Codice 6277. Bibliothecæ Vaticanæ hactenùs ineditam subnectimus Italicam cum Latinâ versione.

Epistola Gulielmi Sirleti ad Cardinalem Sanctæ Crucis apud Tridentinum Concilium Sedis Apostolicæ Legatum.

IL Dionisio di V. S. R.ma l'hò finito di riscontrar con quel di Don Basilio, e hò notato diligentemente, quanto in quello era. Hò reso il suo al sopradetto, e quel di V. S. R.ma riposto tra gli suoi libri. Certo hò hauuto gran piacer far questa fatica, perche per corregerlo bene, me son forzato studiarlo, & intenderlo, quando Iddio benedetto mi hà dato lume: & mi son molto più confermato, che quella Opera sia di Dionisio Areopagita, per-

OPera Dionysij ad R.mã D. V. spectantia contuli cum Codice D.ni Basilij, & diligenter notaui, quidquid in eo obseruandum erat. Reddidi supradicto Basilio Codicem suum, & vestrum inter cœteros tuos libros collocaui. Placuit omninò labor adhibitus; ad Opera enim Dionysij benè corrigenda, & pro lumine mihi diuinitùs concesso intelligenda, omne studium adhibui: & magìs confirmatus sum in opinione, quæ Opera illa Dionysio Areopa-

pa-

che hò veduto, che'l Nazianzeno non solo piglia le sentenze, doue parla de medesime materie, mà anche le parole stesse; & questo fà moltissime volte. E se no'l nomina, non importa, perche non suol nominar altro, che la Sacra Scrittura vecchia & nuoua. Mà con tutto questo nella oratione del Natale dichiarãdo quel bel misterio del dire tre volte *Sanctus*, e vna volta *Dominus Deus*, che se esprime vna sustantia e tre Persone, mostrò d'hauer presa questa intelligentia da Dionisio Areopagita con queste parole: Ὃ καὶ ἄλλῳ τινὶ τῶν πρὸ ἡμῶν πεφιλοσόφηται κάλλιστά τε καὶ ὑψηλότατα. Sì che ringratiò V. S. R.ma, che tra l'altri beni è stata lei anche causa di farme far questo, dico de studiar il Dionisio per hauerlo à correger. Non altro: me recommando à V. Signoria Reuerendissima, e prego Iddio, la conserui in sua gratia. Da Roma 25. di A-

pagitæ adscribit. Vidi enim, quòd Gregorius Nazianzenus non solùm sententias suas ex eo desumpserit, vbi loquitur de eâdem materiâ, sed ipsissima quoque verba; idque non semel, sed sæpiùs fecerit. Neque refert, quòd eum non nominet; non solet enim citare authoritatẽ alicuius, præterquàm Scripturæ Veteris & Noui Testamenti. Accedit, quòd Oratione de Natiuitate Domini exponens insigne Trisagij mysterium, quo dicitur tribus vicibus *Sanctus*, & vnâ *Dominus Deus*, ac exprimitur vna substantia cũ tribus Personis, significat, sese sensum illum accepisse à Dionysio Areopagita hisce verbis: *Quod & ab alio quodam ante nos sapienter intellectum est, pulcherrimèque dictum, & altissimè*. Gratias proindè ago D. V. R.mæ, quod inter cætera author fuisti, vt studerem Dionysio, dum corrigendi onus imposuisti. Non aliud: commendo me D. V. Reuerendissimæ

prile 1548.

Seruitor minimo
Di V. S. Reuerendissima
Gulielmo Sirleto.

mæ, & rogo Omnipotentem, vt te in gratiâ suâ conseruet. Romæ 25. Aprilis 1548.

minimus famulus
D. V. Reuerendissimæ
Gulielmus Sirletus.

Placuit integram ferè Sirleti Epistolam hìc inserere, quòd ex illâ constet, quàm incautè recentiores quidam in censuram Operum Dionysij proruperint, eaque non nisi sexto Christi sæculo composita fuisse errarint. Gregorius enim Nazianzenus floruit ante finem quarti sæculi, ante quod Opera Dionysij extasse oportuit. Non solus enim Sirletus, sed & Eminentiss. Cardinalis Perronius lib. 2. de Eucharistiâ Author. 11., & lib. 3. de eâdem, cap. 11. per *alium*, quem citat Nazianzenus, intellexit cum Budeo *Dionysium Areopagitam:* quod ipsum confirmant alij asserentes, locum à Nazianzeno citatum reperiri apud Dionysium libro de Cælesti Hierarchiâ, cap. 7. sub finem. Allegat autem Iacobus Billius lib. 1. obseruatione 23. alia loca Nazianzeni, quæ ex Dionysio desumpta esse, ex vtriusque textus collatione demonstrat. „ Nazianzenus, inquit, de Deo loquens, Ὅλον „ ἐν ἑαυτῷ συλλαβὼν ἔχει τὸ εἶναι : Dionysius autem cap. 5. „ libro de Diuinis nominibus: Ὅλον ἐν ἑαυτῷ τὸ εἶναι συν- „ ειληφώς. Eodem loco Gregorius Deum esse dicit Πέ- „ λαγος οὐσίας ἄπειρον καὶ ἀόριστον. Quæ verba non longè „ remota sunt ab his Dionysij libro de Cælesti Hierar- „ chiâ, cap. 9. Θεαρχικοῦ φωτὸς ἄπειρόν τι καὶ ἄφθονον πέ- „ λαγος . . . Quod autem ait Gregorius in oratione „ de dogmate de vitæ puritate verba faciens : Ἀεὶ τὰς „ θείας ἐμφάσεις καθαρὰς ἐν ἑαυτῷ φέρειν, οἷον ἔσοπτρον ἀκηλί- Billius.

„ δωτον Θεοῦ καὶ τῶν θείων ὂν &c. Id ſanè mihi à Dionyſio „ ſumpſiſſe videtur; is enim libro de Cæleſti Hierarchiâ „ his verbis vtitur: Σκοπὸς ἱεραρχίας ἐστὶ τὸ ἑαυτοῦ θιασώ- „ τας ἀγάλματα θεῖα τελεῖν, ἔσοπτρα διειδέστατα, καὶ ἀκηλίδωτα „ δεκτικὰ τῆς ἀρχιφώτου ἀκτῖνος, Ac paulò inferiùs Hie- „ rarchæ munus eſſe: Δεῖ γὰρ τὴν θείαν ἐνέργειαν ἐν ἑαυτῷ κατὰ „ τὸ δυνατὸν ἀναφαινομένην. „ Hæc pauca ex multis, quæ Iacobus Billius affert, cuius obſeruationum ſacrarum libri duo editi ſunt poſt epiſtolas Iſidori Peluſiotæ editionis Pariſienſis anno 1585.

Sunt quidem alij, qui cum Eminentiſſimo Cardinali Baronio D. Athanaſium in Dionyſij libros incidiſſe putent, quorum opinionem confirmat Petrus Halloix quæſtione 2. in vitam Dionyſij adducens locum Athanaſij è libro de communi eſſentiâ Patris, & Filij, & Spiritus S., vbi circà finem decantatam ab Areopagitâ Angelicorum Ordinum ſubordinationem ſeſe cognouiſſe refert, & deſumpta videntur ex libro Dionyſij de Cæleſti Hierarchiâ, cap. 7. Quinimò putat idem Halloix, librum de Diuinis nominibus non ignotum fuiſſe Clementi Alexandrino, cùm libro 4. Stromatum ſub finem imitari videatur ſimilitudinem ductam à naui ad ſaxum funibus alligatâ, quâ lib. de Diuinis nominibus cap. 3. vtitur Dionyſius, vt oſtendat, quomodò orationibus Deus ad nos trahatur. Et ne hactenùs dicta de Dionyſij Operibus tertio ſæculo cognitis fundamento deſtitui videantur, notanda ſunt verba Nicetæ Coloſſenſis, qui lib. 2. Theſauri Orthodoxæ fidei, cap. 15. teſtatur, Dionyſij Areopagitæ Opera adeò nota fuiſſe quibuſdam Patribus tertij ſæculi, vt Dionyſius Alexandrinus Cypriano coætaneus in ea commentaria confecerit. Verba Nicetæ

Nicetas. ſunt: *Dionyſius quoquè Alexandrinus ille Rhetor in Scholijs, quæ in ſibi cognominem Areopagitem edidit, ait, ingenitum*

apud

apud externos seù profanos Philosophos omnem naturam significare, quæ sub aspectum non cadit.

Mirum quibusdam hoc videbitur, quod Nicetas testatur: nouum tamen non est, neque ab ipso excogitatum, sed à Sancto Maximo, qui quingentis annis ante Nicetam, & mille annis ante nos floruit, memoriæ traditum. Ita enim doctissimus ille Martyr in commentarijs ad librum Dionysij Areopagitæ de Hierarchiâ Cælesti, cap. 5. *Cur porrò, cùm Ecclesia tradat, omnes Sanctos Angelos vnius esse substantiæ, Diuus Dionysius multas virtutes nominat?* Ὁ γοῦν μέγας Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρείας Ἐπίσκοπος, ὁ ἀπὸ Ῥητόρων, ἐν τοῖς Σχολίοις οἷς πεποίηκεν εἰς τὸν μακάριον Διονύσιον τὸν αὐτοῦ συνώνυμον, οὕτω λέγει, ὅτι ἀγέννητον εἴωθε καλεῖν ἡ ἔξω σοφία πᾶσαν ἀόρατον φύσιν, ὁμοίως δὲ οὐσίας τὰς ὑποστάσεις· κἀκ τούτου φησὶν, ὅτι καὶ τῶν ἔξω εἰρῆνται τῷ ἁγίῳ Διονυσίῳ αἱ τοιαῦται φωναὶ καταχρηστικῶς. *Magnus ille Dionysius Alexandriæ Episcopus & Orator, in Scholijs à se in Beatum sibi cognominem concinnatis notat, externam Philosophiam solere naturam omnem inuisibilem ingenitam vocare, vti & essentias supposita: atque hinc ait, abusiuè voces istiusmodi à Sancto Dionysio fuisse vsurpatas.* Ex hoc loco Nicetas desumpsit, quod de Dionysij Alexandrini commentarijs in Areopagitam tradidit. Enimuerò Dionysij cognominem esse Areopagitam, clarissimè insinuat Sanctus Maximus, qui Sancti Dionysij Areopagitæ verba *De cælestibus essentijs* exponens, testatur, Dionysium Alexandrinum dixisse: *abusiuè voces istiusmodi à Sancto Dionysio*, nimirùm Areopagita, *fuisse vsurpatas.*

S. Maximus.

Dionysius Alexandrinus.

Hæc cùm clariora sint, quàm vt vllâ expositione indigeant, objicit tamen Petrus Halloix, S. Maximum tantùm vno loco commentariorum Dionysij mentionem fecisse, neque verisimile esse Dionysium illum fuisse Diui

uo Cypriano coætaneum. Si enim Dionysius ille Scholiastem egisset, sæpiùs, inquit Halloix, Scholijs eius in exponendo Dionysio S. Maximus vsus fuisset. Huic autem obiectioni vt fiat satis, notandum omninò, S. Maximum allatum suprà locum non ex Dionysij Alexandrini commentarijs, sed ex alio posteriore Patre desumpsisse, ex Anastasio nimirùm Sinaita, qui centum annis ante S. Maximum floruit, & ita libro, cui titulus, *Viæ Dux*, cap. 22. de Dionysio Areopagitâ loquitur: Ὁ γοῦν μέγας Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρείας Ἐπίσκοπος ὁ ἀπὸ Ῥητόρων, ἐν τοῖς Σχολίοις, οἷς πεποίηκεν εἰς τὸν μακάριον συνώνυμον αὐτοῦ Διονύσιον, οὕτω λέγει, ὅτι ἀγέννητον εἰώθεν καλεῖν ἡ ἔξω φιλοσοφία, πᾶσαν ἀόρατον φύσιν. Ὁμοίως καὶ οὐσίας τὰς ὑποστάσεις. Κατὰ τοῦτο φησὶ καὶ τῶν ἔξω εἴρηνται τῷ ἁγίῳ Διονυσίῳ αἱ τοιαῦται φωναὶ καταχρηστικῶς. „*At Magnus Dionysius Alexandrinus Episcopus ex Oratorum numero in Scholijs, quæ scripsit in Beatum sibi cognominem Dionysium, hæc habet*: „*Externa Philosophia ingenitam appellare solet omnem naturam inaspectabilem: similiter & hypostases substantias. Et iuxta hoc, quod externi dicunt, ait, Sanctum Dionysium talibus vocibus abusum esse*. Ita habet textus Græcus suprà, quem ex Bibliothecâ Augustanâ primùm eruit Iacobus Gretserus, & Ingolstadij anno 1606. edidit.

Anastasius Sinaita.

Dionysius Alexandrinus.

Auro contra æstimandum est hoc testimonium Anastasij Sinaitæ, quod an aliquis pro merito obseruauerit, plurimùm dubito. Illud enim Cardinali Perronio ignotum fuit, cùm tamen maximi ponderis censendum sit: eo namque tempore, quo Collatio Constantinopoli habita fuit, ipse Anastasius Sinaita non solùm Dionysij Opera in authoritatem admisit, sed Areopagitæ tribui debere, irrefragabili quoquè Dionysij Alexandrini testimonio commonstrauit. Hunc enim Dionysium, quem A-

le-

lexandrini Cognominem vocat, eodem loco Diuinum & Apostolicum, & eodem Opere Pauli discipulum vocat, vt apud ipsum Alexandrinus Dionysium Areopagitam indigitat his verbis: Κἀκ τούτου φησὶ καὶ τῶν ἔξω εἰρῆσθαι τῷ ἁγίῳ Διονυσίῳ αἱ τοιαῦται φωναὶ καταχρηστικῶς. *Et iuxta hæc, quod externi dicunt, ait, Sanctum Dionysium talibus vocibus abusum esse.* Hæc enim desumpta sunt ex Dionysij Alexandrini Scholijs in Dionysium Areopagitam, vt refert cum Anastasio Sinaita Sanctus Maximus. Quòd autem Dionysius Alexandrinus, cuius meminerunt ijdem Patres, sit ille, qui temporibus Diui Cypriani floruit; constat primò ex eo, quòd cum Alexandrinum Episcopum dicant, nemo autem à Sancto Marco primo Alexandrinorum Episcopo vsque ad tempora Anastasij Sinaitæ eius nominis Episcopus Alexandriæ sederit, quàm Dionysius Cypriano coetaneus. Constat 2. ex eo, quòd *Magnum* cognominent, quo cognomine distingui solet Dionysius ille Alexandrinus ab alijs aliarum ciuitatum Episcopis, qui Dionysij appellati sunt, & virtute vel eruditione claruerunt. Sic Diuus Basilius epistolâ canonicâ ad Amphilochium, hunc Dionysium Alexandrinum simpliciter vocat τὸν μέγαν Διονύσιον *Magnum Dionysium.* Et Basilius. apud Eusebium lib. 7. historiæ cap. 1. Μέγας Ἀλεξανδρέων Ἐπίσκοπος Διονύσιος, *Magnus Alexandrinorum Episcopus* Eusebius. hic *Dionysius* dicitur.

Huius itaque magni Alexandrinorum Episcopi Commentaria in Dionysium Areopagitam citat Anastasius Sinaita, qui cum locum integrum ex illis referat, commentaria ipsa legisse, & penès se habuisse, necesse est. Et quamuis commentaria illa iam deperdita sint, fragmenta tamen nonnulla in quibusdam Bibliothecis superesse, indicauit Cardinalis Perronius, qui testatur libro 2. & 3. de Eucharistiâ, se Venetijs in Bibliotheca Domini Lollini vidis-

disse catenam commentariorum in Dionysium Areopagitam, & in eâ complura Dionysij Alexandrini Scholia comperisse. Desiderandum quidem fuisset, quòd libros Dionysij, in quos Scholia Alexandrini eiusdem nominis Episcopi extant, notasset Perronius, cùm ex illis certò constitisset, quænam Opera antè tempora Cypriani Dionysio Areopagitæ tributa fuerint. Verùm cùm hoc à Cardinali Perronio factum non sit, librum saltèm de Hierarchia Cælesti Areopagitæ tribuendum esse, Scholium Alexandrini euincit, quod ex S. Maximo, & Anastasio Sinaita adduxi suprà. Scholia illa quæsiui quidem in Bibliothecâ Vaticanâ; sed cum ibi non sint, minimè reperi: alia tamen inueni hactenùs inedita, Germani nimirùm Patriarchæ Constantinopolitani, quem in Dionysij Areopagitam quoquè scripsisse, ignorabam.

Hæc cum ita sint, inquirendum est, quid demùm in causâ sit, quod tàm Areopagitæ Opera, quàm Dionysij Alexandrini commentaria adeò paucis Patribus nota fuerint, vt vix eorum vestigia apud antiquos reperiantur. Si enim Tentzelio & Albertino credamus, ex eo, quòd nec Eusebius, nec Hieronymus, nec Sophronius, nec Gennadius, qui veterum scripta diligentissimè inquisiuerunt, mentionem vel tenuissimam illorum librorum fecerint, pro νοθεία librorum Areopagiticorum concludendum est. Verùm quàm grauiter hi hallucinentur, ostendit S. Maximus in præfatione suorum commentariorum, cum quo enumerare possem Opera antiquorum, quæ nec Eusebius, nec Hieronymus, nec Gennadius attulerunt, & tamen pro genuinis habentur ab omnibus. Aliam tamen rationem, eamque Dionysij Operibus peculiarem reperio, ex disciplinâ nimirùm arcani desumptam, quam Anastasius Bibliothecarius, alijque annotasse reperiuntur. Enimuerò si Dionysij Opera peruoluamus, videbimus eum clariùs de

præ-

„*suum per signum Crucis & orationem manus impositionis puto sanctificari*. Sed & Petrus Chrysologus „idem scribit in sermone 52. *Hinc est quòd veniens ex* „*Gentibus, impositione manus & exorcismis ante à Dæmone purgatur, & apertionem aurium percipit, vt fidei capere possit auditum*. Sic etiam in sermone 105. *Namque vt incuruus peccatis Gentilis erigatur ad cœlum, priùs* „*à Gentili per impositionem manuum nequam Spiritus effugatur*. His adiungendus est Simeon Metaphrastes, „qui in actis Sanctorum Martyrum Indis & Domnæ ita „scribit de Cyrillo Episcopo: *Ille autem cùm moderatè* „*diuinas ei cecinisset Scripturas, & venerandâ Christi Cruce* „*eam obsignaßet, tunc quidem eam facit Catechumenam*. „Denique Marcus in libro de vitâ Porphyrij Gazensium „Episcopi: *Die sequenti parentes mulieris & cognati euntes ad B. Porphyrium prociderunt ad eius pedes, petentes* „*Christi signaculum. Beatus verò, cùm eos signasset, & fecisset Catechumenos, dimisit illos in pace, præcipiens eis,* „*vt vacarent Sanctæ Ecclesiæ. Et paulò post cùm eos Catechesi instituisset, baptizauit*. Ex his patet, Catechumenos non aliter, quàm per impositionem manus olim „in Ecclesiâ factos fuisse. Cùm igitur Constantinus tunc „primùm manus impositionem in Ecclesiâ accepisse dicatur, constat, eum Catechumenum nondum fuisse.„

Petrus Chrysologus.

Metaphrastes.

Marcus.

Hæc Valesius illo ipsomet loco, ad quem nos remisit Tentzelius, qui ex testimonijs Sulpitij Seueri, D. Augustini, Petri Chrysologi, Metaphrastis, & Marci cognoscere poterat, Catechumenos imperfectiores per manuum impositionem, & solemnes Ecclesiæ preces fieri consueuisse, & consequenter nihil ad concilianda Eusebij testimonia facere distinctionem Catechumenorum & Competentium. Si enim primùm in fine vitæ manuum impositionem cum solemni precatione Constan-

tinus accipere meruisset, vt ait Eusebius lib. 4. cap. 6. quomodo conciliari sibi potest Eusebius lib. 1. cap. 32. vbi Constantinum diù anteà Catechumenum effectum esse innuit, iuxtà hunc eius capitis titulum: Ὅπως κατηχηθεὶς Κωνσταντῖνος, τὰς θείας γραφὰς ἀνεγίνωσκε. *Quomodo Constantinus Catechumenus factus Sacras Scripturas legerit.* Qui titulus non solùm reperitur in omnibus editionibus, sed etiam in M. SS. Codicibus Græcis, quibus Christophorsonus, & Valesius vsi sunt, vti & in M. SS. Græcis Bibliothecæ Vaticanæ, quorum vnus sanè antiquissimus est, & sub num. 149. asseruatur. Neque dubium hâc de re moueri potest ex contextu eiusdem capitis, cùm ibi Eusebius narret, Constantinum post cœlestis Crucis visionem ad se Sacerdotes accersisse, qui eum de fide Incarnationis Christi instruxerunt, exindeque Diuinorum librorum lectioni Imperatorem vacasse. Quæ sanè, vt de Catechesi, siuè instructione ab Eusebio scripta sunt, ita de Catechumenatu Constantini intelligenda esse, nemo eruditorum negare potest.

Eusebius.

Ex his autem cùm maneat, Eusebium sibi contradixisse, non nobis sed Eusebio ipsi subirasci potuit Schurzfleischius, qui in testimonio ad finem disputationis per Tentzelium edito putat, Eusebiùm nihil de veritate huius rei detrahere potuisse, pro ratione adiungens, „ quòd eo tempore historiam condiderit, quo „ multi erant superstites, qui & Constantinum & Con- „ stantini acta euentaque omnia familiaritèr norant re- „ prehensuri Authorem, si tàm apertè & parùm verecun- „ dè falsum commemorasset. „ Quasi verò Eusebius in solâ de Catechumenatu & Baptismo Constantini historiâ, & non etiam errasset in alijs, ob quæ Gelasius Papa cum 70. Italiæ Episcopis ante mille & ducentos fermè annos in Synodo Romanâ historiam Eusebij Pamphyli in-

Schurzfleisch.

tilibus & Catechumenis de fracto calice, & de profuso Christi Sanguine tractare ausi fuissent. Habes horum omnium testimonia superiori capite à nobis relata, ex quibus hactenùs dicta clariùs confirmantur, quàm vt vllâ arte eludi, vllâ ratione valeant negari.

Eo ipso tempore, quo superiora typis descripta erant, opportunè ad manus meas peruenit disputatio Tentzelij de duplici Baptismo Constantini, in quâ ad argumentum ex disciplinâ arcani pro Baptismo ipsius Romæ suscepto desumptum responsurus, nihil aliud præter verba & voces opposuit: ait namque, *se non immeritò mirari, me potuisse hunc iterum mouere scrupulum, quem totiès à Theophane, Baronio, horumque pedissequis iniectum, & à suis exemptum noueram.* Verùm quid si dicerem ego, quòd mirari satis non possim, eum argumento ex antiquâ Ecclesiæ disciplinâ desumpto nihil habuisse, quod opponeret, sed vt vim eiusdem declinaret, nos ad duos recentiores Scriptores remisisse, Henricum scilicet Valesium in Eusebium pag. 251. & 252. & Alexandrum pag. 754. Quoniam verò vltimus priorem imitatus fuit, verbaque sua ex altero ferè desumpsit, sufficiet pro Tentzelij refutatione ostendere, Valesium nihil ipsius sententiæ fauere.

Tentzelius.

Enimuerò cùm Tentzelius ex suo Schurzfleischio non respondere, sed fontes responsionis potiùs indicare voluerit, ait *notissimum esse discrimen Catechumenorum in veteri Ecclesiâ institutum, quo alij rudiores, alij prouectiores in rebus fidei erant.* Priores ait Catechumenos, posteriores Competentes vocatos fuisse, iuxtà illud Scholium ad canonem non 25. vti præscribitur, sed quintum Synodi Neocæsariensis apud Harmenopulum in epitome sect. 5. tit. 3. Δύο τῶν Κατηχουμένων ἦσαν τάξεις, ἡ μὲν τῶν γόνυ κλινόντων, ἡ τελειοτέρα· ἡ δὲ τῶν ἀκροωμένων, ἡ ἀτελεστέρα. Duo

Tentzelius.

Harmenopulus.

R Ca-

Catechumenorum erant ordines; vnus eorum, qui genuflectebant, perfectior scilicet; alter imperfectior eorum, qui audiebant. Et ex his putat solui posse, quidquid difficultatis ex Eusebio mouetur, dicendo Constantinum ab vno ordine ad alterum progressum esse, & ipsum non nisi in fine vitæ per ritum imponendæ manus perfectiorem Catechumenum euasisse, idque voluisse Eusebium libro 4. de vitâ Constantini, cap. 61. cùm scripsit, Imperatorem genuflexum & humi procumbentem, veniam à Deo supplicem poposcisse, & manuum impositionem cum solemni precatione tunc primùm meruisse accipere.

Verùm quàm vana sit Tentzelij obseruatio, nihilque ad Eusebij contradictionem soluendam inseruiat, ostendendum est ex Henrici Valesij notis ad hæc Eusebij verba, cap. 6. lib. 4. (Eusebius.) Ἔνθα δὴ καὶ πρῶτον τῶν διὰ χειροθεσίας εὐχῶν ἠξιοῦτο. *Ibi verò manuum impositionem cum solemni precatione primùm meruit accipere.* (Valesius.) „ Id est, inquit Valesius, tunc primùm factum esse Catechumenum: nam „ Catechumeni per manus impositionem fiebant ab Episcopo. „ Firmare id conatur ex Canonibus 6. Arelatensi, & 39. Illiberitano, & pergit: „ De eodem ritu locus est illustris apud Sulpitium Seuerum in Dialogo 2. „ de miraculis S. Martini, cap. 3. (Sulpitius Seuerus.) *Postremò cuncti cateruatim ad genua beati Viri ruere cœperunt, fideliter postulantes, vt eos faceret Christianos. Nec cunctatus, in medio, vt erat, campo, cunctos impositâ vniuersis manu Catechumenos fecit.* Idem in libro 1. *Nemo ferè,* inquit, „ *ex immani illâ multitudine fuit Gentilium, qui non impositione manus desideratâ in Dominum Iesum relicto impietatis errore crediderit.* Augustinus etiam libro 2. de peccatorum remissione, cap. 26. (D. Augustin.) *Non vniusmodi est sanctificatio: nam & Catechumenos secundùm quemdam modum*

suum

rum compendio, Michaëlis Glycæ in annalibus, Nicephori Callisti in historiâ Ecclesiasticâ, & vt alios prætercam, Constantini Manassæ in compendio chronico: qui omnes, Constantinum Romæ baptizatum fuisse, posterorum memoriæ tradiderunt,

Notandum autem omninò est, ex supradictis authoribus Græcis, tres omninò Baptismum à Constantino ante Synodum Nicenam susceptum voluisse, tum ex alijs rationibus, tum præsertìm ex disciplinâ arcani desumptis. Ita enim Theophanes in chronographiâ testatur, sibi pro vero compertum esse, Constantinum à Siluestro baptizatum fuisse. Εἰ γὰρ οὐκ ἦν βεβαπτισμένος ἐν τῇ κατὰ Νικαίαν Συνόδῳ, λοιπὸν οὐδὲ μετελάμβανε τῶν θείων μυστηρίων, οὐδὲ συνηύχετο τοῖς ἁγίοις πατράσιν, ὅπερ ἀτοπώτατόν ἐστι καὶ λέγειν καὶ φρονεῖν. *Nondùm enim lustratus si Nicænæ interfuisset Synodo, sanè neque Diuinorum mysteriorum, neque precum à Sanctis Patribus factarum particeps extitisset. Id verò dicere, nedùm sentire, iniquissimum est.* Hæc Theophanes, qui Synodo generali 7. interfuit, vbi & Hadriani Primi de baptismo Constantini Romæ suscepto epistola recepta, & actis inserta fuit. Eadem vrget Michaël Glycas, qui circà annum 1150. floruit, & parte 4. annalium inter alia habet: Εἴγε καὶ μᾶλλον ἀδύνατον ἦν ἀκοινώνητον εἶναι αὐτὸν ἐν τῇ κατὰ Νικαίαν Συνόδῳ. Πῶς γὰρ ἠδύνατο ἢ * συνεύχεσθαι, ἢ συλλειτουργεῖν αὐτοῖς, οὕτως ἔχων αὐτός. Τὸ λέγειν οὖν καὶ φρονεῖν οὕτω περὶ τοῦ μεγάλου, καὶ λίαν ἐστὶν ἀτοπώτατον. *Immò fieri non potuit, vt Nicæno in Concilio baptismi expers ipse foret. Quo enim pacto vel preces vnà concipere, vel sacris adesse rebus poterat, nondùm baptismi particeps? Quapropter in hunc modum de viro maximo vel loqui, vel sentire, prorsus absurdum fuerit.* Et post Michaëlem Glycam Nicephorus Callistus Patriarcha Constantinopolitanus lib. 7. historiæ, cap. 35. Εἰ γὰρ οὔπω τοῦ θείου μετέσχε λουτροῦ, συνάγεται μηδ᾽ ἐν τῇ κατὰ Νικαίαν Συνόδῳ συνέρχεσθαι τοῖς πα-

Theophanes.

Mich. Glycas.

* συνέρχεσθαι

Nicephorus.

παῤῥάσι, καὶ τῶν θείων μυστηρίων αὐτοῖς κοινωνεῖν. Πῶς δὲ εὐλογίας ἐκείνοις κατηξίωτο, καὶ κοινῆς μετεῖχε τραπέζης, ὡς ἡ ἱστορία παρέδωκε. *Quòd si enim nondùm sacri lauacri particeps fuit, consequitur, eum neque in Nicænâ synodo cum Patribus congressum eße, & cum eis Diuina mysteria non participasse. Quomodò verò aliter benedictione eorum dignus reputatus esset, & communis mensæ particeps fuisset, sicuti historia tradit?* Hæc Authores Græci, qui Constantinum non solùm Catechumenum, sed etiam baptizatum fuisse, ex disciplinâ arcani deducunt: quòd scilicet præcipua Religionis nostræ mysteria, quæ coràm Constantino discussa, & preces ad diuinum cultum spectantes, ad quas eumdem admissum fuisse indicat Eusebius lib. 4. de vitâ illius, cap. 56. non solis Gentilibus, sed Catechumenis quoquè occultari debuisse, constet ex hactenùs dictis.

ARTICVLVS V.

Antiqua Latinorum de Azymis traditio ex disciplina arcani confirmata.

GRauis est controuersia, quæ de pane azymo exorta est inter præcipuos nostri sæculi eruditos, quibusdam cum Sirmondo & Eminentissimo Cardinali Bonâ perpetuum azymorum apud Latinos vsum impugnantibus; alijs cum Ioanne Mabillonio & Christiano Lupo defendentibus. Et Cardinalis quidem Bona, vt opinionem suam de indifferenti azymi & fermentati apud Latinos vsu confirmet, asserit lib. 1. Rerum Liturgicarum, cap. 23. numero 16. ad eum comprobandum præteriri non debere Romanorum Pontificum Melchiadis, Siricij, & Innocentij decreta: Melchiadis nimirùm,

de

inter apocrypha reiecit his verbis: *Historia Eusebij Pamphyli apocrypha.* Synod. Rom.

Non illius sanè authoritatis est Eusebius, vt vbi suum dumtaxat in rebus historicis testimonium adfert, oraculi instar habendus sit, multo minùs in hâc de baptismo Constantini materiâ, in quâ à plerisque Patribus receptus non fuit, cum eo ipso tempore, quo Constantinus florebat, & antequam ad extremum vitæ peruenerat, totus terrarum orbis eum pro Christiano Principe habuerit: patet id ex Ægypto, ad cuius solitudines fama huius veritatis peruenerat, testante magno Alexandrino Patriarchâ Athanasio in vitâ D. Antonij, quod cum Antonius ad litteras Constantini Magni respondere ob humilitatem recusaret: προτραπεὶς δὲ παρὰ τῶν Μοναχῶν, ὅτι Χριστιανοί εἰσιν οἱ Βασιλεῖς. *à Monachis*, inquit Athanasius, *admonitus est, Principes illos Christianos esse.* Idem cum Athanasio memoriæ tradidit Magnus Augustinus, qui cum Italiam perlustrasset, ad Africam reuersus est, & contra Donatistas Constantini Imperatoris pietatem, & iustitiam vrgens, edicta ab illo tamquam Principe Christiano profecta esse asserit epistolâ 162. & 166. Quâ in re Augustino consonat Sulpitius Seuerus, qui in Gallijs ad finem quarti, & initium quinti sæculi floruit, & Constantinum diù antè obitum Christianum fuisse, plusquàm semel indicauit. Et hi sunt Authores, quos vulgari opinione deceptos non fuisse existimem. Athanasius.

Scio quidem, nomen Christiani latiùs patere, & ab Orientalibus in Concilio Constantinopolitano contra Macedonium sub Theodosio Imperatore anno 381. habito Catechumenis prioris gradus tributum fuisse, vt patet ex his canonis 7. verbis: *Primo quidem die ipsos Christianos facimus, secundo Catechumenos, deinde tertio exorcizamus... & sic eos catechizamus, siue initiamus, & curamus vt longo* Can. 7. Concilij Gener. 7.

tempore versentur in Ecclesiâ, & audiant Scripturas, & tunc eos baptizamus. Neque ignoro, ab Occidentalibus circà tempora Constantini Magni Christianum nomen canone 39. Illiberitano Confirmatis dumtaxat tributum fuisse, cum eodem statutum reperiatur: *Gentiles si in infirmitate desiderauerint sibi manum imponi, si fuerit eorum ex aliquâ parte vita honesta, placuit eis manum imponi, & fieri Christianos*. Quamuìs enim Valesius loco superiùs citato putauerit, per manus impositionem à Patribus Hispanis intellectam fuisse, quæ Catechumenis adhibetur, Albaspineus tamen, & Mendoza in commentario eiusdem canonis rectiùs intelligunt eam, quæ post baptismum in administratione Sacramenti Confirmationis conferebatur, & per quam Christianos fieri, Patres Hispani testati sunt. Ex quibus sanè colligitur, non vno eodemque modo Christiani nomen acceptum fuisse, cum in Oriente Catechumenis, in Hispaniâ Confirmatis, per totam verò Ecclesiam communiter datum fuerit baptizatis; quo vltimo modo Constantinum apud D. Augustinum, & Sulpitium Seuerum Christianum audiri potuisse, non solùm firmatur testimonijs Latinorum Gregorij Turonensis in historijs Francorum, venerabilis Bedæ in Chronico, Hadriani primi epistolâ ad Constantinum Imperatorem & Irenem eius matrem, Elipandi Toletani Episcopi epistolâ ad Albinum Caroli magni magistrum, Anastasij Bibliothecarij in Pontificali Romano, Hincmari Remensis opusculo 14. ad proceres regni pro institutione Carlomanni, Adonis Viennensis in Chronico ætate 6. Leonis Noni epistolâ 9. ad Michaëlem Imperatorem, aliorumque recentiorum Scriptorum: verùm etiam firmatur testimonijs Græcorum Theophanis Abbatis & Martyris in Chronologiâ tripartitâ per Anastasium Bibliothecarium ex Græco translatâ, Ioannis Zonaræ in historiâ, Georgij Cedreni in historiarum

Can. 39. Illib.

præcipuis Catholicæ Religionis mysterijs egisse, quàm vt *publicè scriptis circumferri*, vt Basilij verbis vtar, *conueniebat*. Inueniemus eum manifestè egisse de Sanctissimâ Trinitate, Baptismi ritibus, Eucharistiæ mysterijs, Sacris Ordinationibus, alijsque Sacramentis, quæ omnia iuxtà disciplinam Ecclesiæ non minùs infidelium auribus occultanda erant, quàm oculis, vt mirum omninò non sit, libros Dionysij, quamdiù disciplina arcani in Oriente vigebat, occultatos fuisse; quin potiùs mirùm esset, si primis quinque sæculis passìm ad omnium manus peruenissent.

Vt autem constet, quàm vera sit nostra obseruatio, notanda sunt ipsius Dionysij verba, quibus initio libri de Hierarchiâ Ecclesiasticâ statìm Timotheum admonet: *Vide autem, ne Sancta Sanctorum enunties, sed verearis ea potiùs, & quæ occulta Dei sunt, cognitione mentis & animi in honore habebis & prætio: ita tamen, vt ea non tradas, & intacta nullo Sacramento initiatis conserues. Solis verò Sacramento aliquo initiatis cum sanctâ illustratione pro sacrarum rerum dignitate communices*. Monet similiter libro de cœlesti Hierarchiâ, cap. 2. *vt res sacrosanctas obtectas à profanâ multitudine tueretur*. Hæc cum Dionysius ipse secundò monenda esse duxerit, Opera eius singulari causâ profanorum oculis & auribus occultata fuisse, credendum est. Idque in causâ fuit, quod vnà cum Dionysij Areopagitæ Operibus scholia Dionysij Alexandrini tamdiù latuerint, quam diù disciplina arcani in Oriente obseruata fuit, hoc est vsque ad initium sexti sæculi, post quod Anastasius Sinaita floruit, qui nominatim, tàm Dionysij Areopagitæ Opera, quàm Alexandrini commentaria publicè citauit.

Dionysius.

ARTICVLVS III.

Cultus imaginum in parietibus depictarum ex hac disciplina vetitus canone 37. Illiberitani Concilij.

DAmnatum in Concilio Generali Septimo Iconoclastarum errorem renouauit præterito sæculo Ioannes Caluinus, qui vt cultum imaginum conuelleret, lib. 5. institut. cap. 11. adducit canonem 37. Illiberitanum, quo vetatur, ne picturæ in Ecclesiâ habeantur. *Placuit, picturas in Ecclesiâ esse non debere, ne quod colitur & adoratur, in parietibus depingatur.* Antiquissimum est hoc Illiberitanum Concilium, & ante redditam Ecclesiæ pacem ipsis persecutionum temporibus à 19. ex omni Hispaniâ Episcopis, cum 36. Presbyteris celebratum: vndè nouissimè Hottingerus, qui in historiâ Ecclesiasticâ scripserat, cultum imaginum quarto sæculo non fuisse in Ecclesiâ, parte primâ analectorum in appendice ad dissertationem 8. canonem Illiberitanum suprà citatum contra imaginum cultum adducit.

Can. 37. Illiberit.

Neque difficultate hìc canon carere videbatur Cardinali Baronio, qui, cùm de synodo Illiberitanâ annotasset Tomo 1. ad annum 57. quòd Concilium illud in multis esse irritum, constaret ex ijs, quæ in eo sinceris Ecclesiæ Catholicæ dogmatibus aduersari videntur: subiungit, id præcipuè constare ex canone 36. contra cultum imaginum statuto, quem spurium, & ab vno ex Claudij Taurinensis discipulis suppositum fuisse, suspicatur. Mitiùs cùm illo canone egit Cardinalis Bellarminus lib. 2. de imaginibus Sanctorum, cap. 8. notans, illo canone agi de imaginibus Dei, siuè Sanctissimæ Trinitatis: Deus enim, & Sanctissima Trinitas propriè colitur & adoratur. Illius autem

tem imagines olìm non fuisse in vsu, fatetur, probari posse ex D. Augustino, Eusebio, Lactantio Firmiano, & Origene, qui vltimus rationem reddit lib. 7. aduersus Celsum, circà finem: *Vt qui Deum incorporeum, & inuisibilem nullâ figurâ circumscribimus*. Rationem hanc vlteriùs exponit Gabriel Albaspineus Aurelianensis in Galliâ Episcopus in commentario ad eumdem hunc canonem 37. Illiberitanum: „ In picturis, inquit, & tabulis, non verò de signis aut statuis hìc agitur, & de picturis quidem, non quibus Sancti & Martyres, sed quibus Deus ipse ipsaque Trinitas repræsentaretur: illi siquidem non adorantur. Vetant igitur Deũ in parietibus depingi, ne scilicet quem Gentilibus, ac Catechumenis immensum, omnipotentem, inuisibilem, æternum, incomprehensibilem, spiritualem, corporis & materiæ expertem, & immunem prædicarent, eum ipsi Gentiles, & Catechumeni in ipsorum Ecclesijs lineis & coloribus circumscriptum & comprehensum cernerent. Ne igitur Diuini Numinis Maiestas minueretur, & aliud de Deo depingeretur, quàm prædicarent, & quem supra homines extollerent, humanâ specie depictum oculis objicerent, vetant, ne in Ecclesiâ Dei imagines suspendantur. Hæc ad Sanctorum imagines nullatenùs pertinent.„

Origenes.

Albaspineus.

Rationem attingit Albaspineus, quæ vlteriori commentario indiget, vt Patrum Hispanorum menti & sententiæ congruat. Rectè notat Vir eruditus, canonem illum statutum fuisse pro Catechumenis potiùs & Gentilibus, quàm pro fidelibus & Catholicis. Catholici enim scientes Deum sub varijs olim figuris apparuisse, ex imaginibus Deum sub illis formis repræsentantibus nullam falsam opinionem concepissent. Sed Gentiles, & Catechumeni audientes, Deum à Christianis inuisibilem,

& incorporeum prædicari, humanâ figurâ depictum videntes, alienum quid ab eius maiestate concepissent: quinimò ignorantes mysterium Sanctissimæ Trinitatis facilè ex picturis illis Patrem in figurâ senis, Filium in figurâ Viri, Spiritum Sanctum in figurâ Columbæ repræsentantibus, in notitiam Summæ Diuinitatis venissent, quam eis occultare studebat Ecclesia. Et hoc est, quod Eminentissimus Cardinalis Bona lib. 1. Rerum Liturgic. cap. 16. voluit, cùm scripsit num. 2. canonis sensum *ex more istius sæculi sollicitè cauentis, ne Religionis nostræ arcana infidelibus proderentur, æstimandum esse*. Consonat eruditus Mendoza in commentario ad eumdem canonem, *vt vel Christi humanitatem, vel Patris & Spiritus Sancti assumptam formam in parietibus depingi eo tempore Hispani Episcopi interdixerint; qui tunc nefas putarent, abstrusiora Trinitatis mysteria publicari*. Omitto plura, quæ celeberrimus hic Author hâc de re adducit antiquorum testimonia. Ex superioribus enim abundè constat, quantùm hoc mysterium Athieniensibus occultare studuerit Paulus, & re ipsâ occultasse feratur Petrus Apostolorum Princeps & Coryphæus. Adduximus Clementem Alexandrinum, aliosque Patres, qui mori in Ecclesiâ recepto testimonium perhibuerunt, neq; mysterium Sanctissimę Trinitatis tantùm, sed & Sacrosanctæ Eucharistiæ præsertìm occultari consueuisse, asseruerunt. Et hæc sunt, quæ Patres Hispani in parietibus depingi vetuerunt, ne id, quod colitur & adoratur, ab irrumpentibus quandoque in Ecclesiam Gentilibus, & admissis quotidiè Catechumenis, in parietibus depictum cerneretur, & disciplinâ arcani eo modo neglectâ, sacratiora Religionis Catholicæ mysteria profanarentur, & non initiatorum ludibrio exponerentur. Atque hinc patet, Patres Illiberitanos nihil statuisse con-

Card. Bona.

Mendoza.

tracultum imaginum, nihil quod Caluinistis fauet, posterorum memoriæ reliquisse.

ARTICVLVS IV.

Baptismum Constantini ante Nicænum Concilium Romæ à S. Siluestro collatum fuisse, ex disciplina arcani ostenditur.

NOn parua difficultas est, neque recèns mota, quæ de tempore & loco, quibus Constantinus baptizatus fuit, etiamnùm superest. Eusebius Constantino æqualis libro 4. de eius vitâ, cap. 61. & sequenti, tradit, eum in fine vitæ Nicomediæ Catechumenum factum, baptizatumque fuisse. Cuius sententiam apud Græcos secuti sunt Socrates lib. 1. cap. 39. Sozomenus lib. 2. cap. 34. & Theodoretus lib. 1. cap. 32. apud Latinos verò D. Ambrosius sermone de obitu Theodosij, & Patres Ariminenses in Synodicâ apud Hilarium in fragmentis. Alij contrà in Vrbe eum baptizatum fuisse à Siluestro Papâ, probant ex antiquissimis eiusdem Siluestri Actis, & Constantini baptisterium habent in testimonium, quod etiamnùm videre est in Vrbe ad Ædes Lateranas. Traditionem illam confirmant D. Athanasius in vitâ S. Antonij quarto sæculo, quinto sæculo Seuerus Sulpitius, & magnus Augustinus, sexto Gregorius Turonensis, & Catalogus Romanorum Pontificum tempore Iustiniani Imperatoris conscriptus; & vt vno verbo finiam, omnes ferè Scriptores tàm Græci, quám Latini, qui à septimo sæculo per 800. an. sequentes de Constantini baptismo egerunt.

Tam

rum participem effecisse?

Aliud quid refert Eusebius lib. 1. cap. 44. de vitâ Constantini, eum nimirùm frequenter Concilia Episcoporum congregasse, adiungens: *Nec dedignatus adesse & considere in medio illorum conuentu, cognitionis particeps fuit, ea, quæ ad pacem Dei pertinent, cunctis procurans*. Asserit alibi: *Sic in medio Nicæni Concilij consedisse, omniumque, quæ ibidem acta sunt, participem fuisse*: Quæ iterum nec Catechumeno, nec infideli conueniunt. Nam teste Sulpitio Seuero lib. 2. Constantius exclusus fuit à Concilio Mediolanensi non aliam ob causam, quàm quòd Catechumenus esset; quòd nimirùm in Concilijs frequens mentio fieret de mysterijs, & arcanis Religionis Catholicæ, quæ non infidelium solùm, sed & Catechumenorum oculis & auribus ex disciplinâ istius temporis occultanda erant. Celebrabantur huiusmodi mysteria à Patribus Nicæni Concilij, & agebatur in eorum congressibus de Religionis nostræ arcanis, vt patet ex ipsis Nicæni Concilij canonibus, vbi de Sacris ordinationibus, de Corporis & Sanguinis Christi communione, alijsque dogmatibus, & ritibus infidelium, & Catechumenorum auribus occultandis quamplurima statuta reperiuntur. Hæc autem quomodo Constantino adhuc Gentili prodidissent Patres Niceni? Quomodo Constantinus ipse contrà Ecclesiæ disciplinam audire & noscere voluisset? Quomodo pijssimus Imperator post Tyrium Conciliabulum causæ D. Athanasij sese immiscuisset, qui ab Eusebianis accusabatur de fracto calice & effuso Christi Sanguine, quorum cognitionem adeò certum est Gentilibus, & Catechumenis non competijsse, vt D. Athanasius, tota Ægyptus in synodo Alexandrinâ, Iulius demùm primus cum Italiæ Episcopis vel hac ratione Eusebianos tamquam impios, & nefarios homines coram toto orbe traduxerint, quòd coràm Genti-

Eusebius.

de quo hoc decretum refertur in eius vitâ : *Hic fecit, vt oblationes consecratæ per Ecclesias ex consecratu Episcopi dirigerentur, quod declaratur fermentum.* Siricij, cui istud in Pontificali tribuitur : *Hic constituit, vt nullus Presbyter Missas celebraret per omnem hebdomadam, nisi consecratum Episcopi loci designati susciperet declaratum, quod nominatur fermentum.* Et Innocentij I. qui epistolâ ad Decentium Eugubinum, cap. 5. *De fermento, quod die Dominico per titulos mittimus, superfluè nos consulere voluisti, cùm omnes Ecclesiæ nostræ intrà Ciuitatem sint constitutæ : quarum Presbyteri, quia de ipsâ propter plebem sibi creditam nobiscum conuenire non possunt, idcircò fermentum à nobis confectum per acolytos accipiunt, vt se à nostrâ communione maximè illâ die non iudicent separatos. Quod per parochias fieri debere non puto, quia non longè portanda sunt Sacramenta, nec nos per cœmeteria diuersa constitutis Presbyteris destinamus, & Presbyteri eorum conficiendorum ius habent atque licentiam.* Melchiades. Siricius. Innocentius Primus.

Putabat Eminentissimus Annalium parens Baronius, hìc nullam mentionem de Eucharistiâ fieri, sed potius de eulogijs seu pane benedicto, quem fermentatum apud Latinos in vsu fuisse, non negauit. Verùm conuenit inter eruditos tàm illos, qui perpetuum azymorum apud Latinos vsum sustinent, quàm alios, qui oppugnant, in istis decretis agi de primitiuæ Ecclesiæ consuetudine, quâ Episcopus ad Vrbis Presbyteros, qui Sacrificio ipsius diebus Dominicis adesse non poterant, Sacramenta mittebat. Notat eruditus Lupus tomo 3. Conciliorum in responsis ad Michaelis Cerularij calumnias, primis Ecclesiæ temporibus ob paucitatem fidelium non fuisse in Ciuitatibus plures quàm vnam Ecclesiam, in Ecclesiâ vnum, non plura Altaria, & ad Altare illud, vnum, non plura Sacrificia eodem die fuisse oblata. Probat hæc Lupus.

omnia ex varijs antiquitatis Ecclesiasticæ monumentis, & ex his ostendit, vsum obtinuisse, quòd Episcopi diebus Dominicis in Ecclesiâ Sacrificium offerendo præsentem populum ex oblatis communicarent, ad absentem verò ex oblatis consecratis mitterent. Et hoc est, quod ait, Iustinum Martyrem in Apologiâ pro Christianis testari, dum narrat, diebus Solis, seù Dominicis Sacramenta per Diaconos ad absentes delata fuisse. Intelligit autem Lupus per absentes non solùm infirmos & captiuos, sed etiam Sacerdotes, qui Missæ Pontificali adesse non poterant. Exponit de eâdem consuetudine testimonium Irenæi Lugdunensis in Galliâ Episcopi, qui in epistolâ ad Victorem Papam refert, ab ipsius Prædecessoribus ad diuersarum Ecclesiarum Presbyteros, seù Episcopos Romam aduentantes Eucharistiam transmissam fuisse.

Iustinus Martyr.

De hâc itaque consuetudine intelligendum est Melchiadis decretum, quòd vbi plures ob multitudinem fidelium essent institutæ Ecclesiæ, oblationes ex consecratu Episcopi, diebus nimirùm Dominicis, dirigerentur. Et illud Siricij, quòd non solùm in Pontificali ab Anastasio Bibliothecario conscripto, sed & in antiquo Romanorum Pontificum Catalogo tempore Iustiniani Imperatoris exarato, reperitur, vt nullus Presbyter Missas celebraret per omnem hebdomadam, nisi die Dominico consecratum Episcopi suscepisset. Hæc enim Innocentius Primus clarissimè explicat in epistolâ ad Decentium Eugubinum loco superiùs allato. Fatetur enim, die Dominico per titulos intra Ciuitatem constitutos consecratum mitti consueuisse, quod Acolythi ad Presbyteros, qui illâ die propter plebem sibi creditam Sacrificio Pontificali interesse non poterant, perferebant. Vocat autem Innocentius hoc ipsum consecratum *Sacramenta*, negatque, ad cœmeteria extrà Vrbem constitu-

tuta destinanda esse; *Quia*, inquit, *non longè portanda sunt Sacramenta*, quod de Corpore & Sanguine Christi intelligendum esse, vix negari potest.

Supposito itaque contrà Baronium, quòd antiqua hæc Romanorum Pontificum decreta intelligenda sint de Sacrâ Eucharistiâ, non statim sequitur, Romanam, aliasque Occidentis Ecclesias in pane fermentato consecrasse. Quamuis enim id concludere videatur Eminentissimus Cardinalis Bona ex eo, quòd Sacramenta *fermentum* in decretis illis nominentur, notandum tamen, aliud quid esse fermentum, aliud quid ob certas rationes eo nomine appellari. Dicit Melchiades Papa de oblationibus ab Episcopo consecratis, *quod declaratur fermentum*; Melchiades. & Siricius: *quod nominatur fermentum*. Quibus verbis Siricius. innuunt ijdem Pontifices, oblationes illas potiùs fermentum vocatas fuisse, quàm ex pane fermentato constitisse. Rationem ingenuè professus est Iacobus Sirmondus in Sirmondus. disquisitione de azymo, cap. 5. vbi: „ Eucharistiam hic „ constat fermentum ex eo dictam, non quòd ex pane „ esset fermentato, sed quòd ipsa, quocumque ex pane „ fieret, Ecclesijs, ad quas mittebatur, fermenti vicem „ præstaret, eisque vnionis inter se vinculum esset, si„ cut fermentum massæ, cui commiscetur. *O Sacramen-* „ *tum pietatis! O signum vnitatis! O vinculum charitatis!* Augustinus. „ ait Augustinus, in Ioannem tractatu 27. Quod ergo illi „ nomen congruentius potuit imponi, quàm vt fermen„ tum diceretur?„ Plura hâc de re habet Sirmondus, & plura à me dicta fuissent de hâc materiâ, nisi de illâ tractatum integrum Illustrissimus Dominus Ciampinus de republicâ literariâ òptimè meritus pararet, vnde ab vberiori expositione hìc abstinebo, quod ex dictis sufficienter constet, mentionem fermenti in decretis Pontificum nihil facere contra antiquum azymorum apud Latinos vsum.

Vnum est, quod hoc loco paucis verbis inquirere lubet, quid in causâ sit, quòd in decretis supradictorum Pontificum tam obscurè agatur de Eucharistiâ, vt diuinari quasi oportuerit, an per fermentum Corporis & Sanguinis Christi Sacramenta intelligerentur? Potuissent Summi Pontifices claris terminis decernere, Eucharistiam, quia fermenti instar fidelium vnionem fouet, ex consecratu Episcopi ad absentes Presbyteros transmitti debuisse. Verùm nihil horum dicit Melchiades, nihil exprimit Siricius, sed sub nomine fermenti totum Sacramentum comprehendunt, neque ipsemet populus aliud nomen, quàm fermenti sacris donis tribuebat. Rationem horum sollicitè inquirens aliam non inuenio, quàm ex disciplinâ arcani desumptam, ex quâ tàm Romani Pontifices in decretis, quàm fideles in colloquijs Sacramenta Eucharistiæ sub fermenti nomine occultabant. Præclarum habemus huius rei exemplum in Sancto Tharsicio, de quo ad 15. Augusti habet Martyrologium Romanum: *Romæ viâ Appiâ Sancti Tharsicij Acolythi, quem Pagani cùm inuenißent Corporis Christi Sacramenta portantem, cœperunt disquirere, quid gereret: at ille indignum iudicans porcis prodere margaritas, tam diù ab illis mactatus est fustibus & lapidibus, donec exhalaret spiritum: & reuoluto eius corpore sacrilegi discußores, nihil Sacramentorum Christi in manibus aut in vestibus inuenerunt.* Notat Baronius, hæc desumpta esse ex actis S. Stephani Papæ & Martyris apud Surium extantibus, & addit Christianus Lupus, Tharsicium Sacramenta ex consecratu Episcopi portasse ad absentes, qui maluit vitam cum morte commutare, quàm mysterium prodere; & cum mysterij occultatio per verba non profuisset, Deus ipse insigni miraculo disciplinam Ecclesiæ, quam in occultando coram Ethnicis Sacramento obseruare studebat Tharsicius, comprobauit.

Martyrolog. Romanum.

AR-

ARTICVLVS VI.

Quòd ex disciplina arcani plerique Patres de reali Corporis & Sanguinis Christi præsentia obscuriùs loquuti fuerint, & figuram esse dixerint.

ERrorem, quem Berengarius ante octingentos annos contrà realem Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistiâ præsentiam publicare cœpit, ante centum & quadraginta annos renouare ausus fuit Ioannes Caluinus, afferendo, Corpus & Sanguinem Christi nonnisi figuratè in Sacramento Eucharistiæ adesse, & Christum non corporaliter, sed spiritualiter dumtaxat à fidelibus sumi, fideque participari. Habet hunc errorem libro de institutione Christianæ Religionis, cap. 18. vbi dissimulare non potuit, ad nouitatem istius sententiæ omnem totius Occidentis Ecclesiam contra se commotam fuisse. *Scio*, inquit num. 23., *quàm odiosa mundo sit hodie hæc sententia*. Et infrà: *Neque tamen causam video, cur tam iniquis iudicijs recipiatur sententia, quæ nihil in se habet, quod offendat . . . . certè Scripturis optime conuenit. Nihil habet vel absurdi, vel obscuri, vel ambigui. A verâ pietate & solidâ ædificatione minimè abhorret. Nouam esse causantur; sed falsum. Habet enim multa & firma veterum testimonia: quibus recensendis ideò supersedeo, quoniam à pijs & doctis Viris diligenter collecta sunt. Ex eorum lucubrationibus petat, qui volet. Nolo enim rem actam agere*. Caluinus.

Hæc Caluinus, qui ex scripturis pauca, ex Patribus nihil in confirmationem sui erroris protulit. Remittit

nos

nos ad alios scriptores, quos non Catholicos, sed Hæreticos ipsius sequaces intelligo. Quinam verò præcisè tempore Caluini eius errorem ex Patrum testimonijs scripto stabilire conati sint, non adeò curiosè inquirere volui, cum sufficiat, post eius tempora præcipuos sectæ ipsius ministros, qui Carentoni propè Parisios resident, operam suam in colligendis Patrum locis collocasse, inter quos Morneus Plesseus, Edmundus Albertinus, & minister Claudius editis scriptis noti sunt, ex quibus videre est, Caluinistas præsidium erroris sui statuisse in ijs Patrum testimonijs, quæ affirmant sacra dona, signum, figuram, imaginem, typum, antitypa, symbolum, & mysterium Corporis & Sanguinis Dominici esse, & vocari. Edidit contra Morneum opus egregium Eminentissimus Cardinalis Perronius; & contrà Albertinum ac Claudium ministrum plures libros scripserunt alij viri eruditi, qui singula Patrum loca expendendo eorum sensum indagarunt, & ex ijs Corpus & Sanguinem Christi realiter in Eucharistiâ adesse, demonstrandum susceperunt. Quòd autem hæc Catholicorum studia plurimùm iuuari possint ex disciplinâ arcani, vel inde constat, quòd, vt suprà innuimus, Patres sæpiùs veritatem Eucharistiæ ex professò sub figuræ, imaginis, typi, signi, symboli, & mysterij nominibus occultauerint, adeò vt obscura Patrum dicta, quæ Caluini sequaces pro figurâ Corporis & Sanguinis Christi adferunt, nihil pro ipsis, sed potiùs pro Catholicis realem præsentiam propugnantibus faciant, fatente ipso Tentzelio in disputatione suâ numero I. quod mecum tam ipse, quàm sui obseruent; *Non contemnendum contra Calninianos fundamentum tribuere tenebras, quas ipsi ingerunt: cum*, *quod piscari conantur ex silentio aut obscurâ Patrum loquelâ negatiuum argumentum, ad ipsum veritatis Eucharisticæ mysterium sit ianua, & ostium.*

Tentzelius.

De

De his, cùm inter nos conueniat, non est, quòd multùm eorum elucidationi inhæreamus: pauca proindè exempla attulisse sufficiet. Caluinus lib. institutionum, cap. 18. num. 31. pro figuratâ Corporis Christi præsentiâ nos remittit ad actus Apostolorum, *Habent*, inquiens, *Apostolicæ Ecclesiæ vsum, vbi fideles non in adoratione, sed in fractione panis communicasse à Lucâ narrantur*. Verùm Lucam sub illis verbis occultasse communionem Corporis & Sanguinis Christi, quam fideles ex disciplinâ arcani communionem fractionis panis nominabant, diximus suprà. Albertinus lib. 2. de Sacramento Eucharistiæ cap. 2. citat Dionysium libro de Ecclesiasticâ Hierarchiâ: „ *Ibi enim*, „ inquit, *non* tantùm obseruat in genere, *nos signis sensibi-* „ *libus opus habere ad intelligibilium contemplationem*, sed & „ in specie panem & vinum Eucharistiæ appellat *imagi-* „ *nes ac Symbola Christi*. Vnde consequitur, illa non esse „ propriè Corpus & Sanguinem ipsius. „ Verùm, vt rectè obseruauit Perronius, dicit Dionysius, ea esse *venerabilia symbola, per quæ Christus significatur, & participatur*, quæ veritatem Catholicam de præsentiâ reali verbis, licèt obscurioribus, explicant. Quod autem Dionysius, siue illum cum Sirleto Areopagitam dicas, siue cum Albertino recentioris æui Patrem putes, illis temporibus vixerit, quibus disciplina arcani viguit in Ecclesiâ, longè latèque suprà probatum est. Ex hâc autem disciplinâ fieri potuit, quòd Author ille non adeò clarè de Sacramento Corporis & Sanguinis Christi locutus sit, & sacra dona, imagines, ac Symbola Christi vocare solitus fuerit. Vnde corruit, quidquid Albertinus ex Dionysio obseruauit.

Caluinus. Albertinus. Cap. 3. Cap. 4. Dionysius.

Magnum Antiquitatis testimonium pro figuratâ Corporis Christi in Sacramento Eucharistiæ præsentiâ se inuenisse putarunt tam Morneus, quàm Albertinus & Claudius, quando apud Tertullianum lib. 3. contrà Marcio-

nem

Tertullianus. nem hæc verba reperierunt: *Hoc lignum & Hieremias tibi insinuat, dicturis prædicans Iudæis: Venite mittamus lignum in panem eius, vtique in corpus. Sic enim Deus in Euangelio quoquè vestro reuelauit, panem corpus suum appellans, vt & hinc iam eum intelligas corporis sui figuram pani dedisse, cuius retrò corpus in pane Propheta figurauit, ipso Domino hoc Sacramentum posteà interpretaturo.* Et libro 4. contrà Marcionem: *Acceptum panem & distributum discipulis, corpus suum illum fecit, Hoc est corpus meum, dicendo, id est figura corporis mei: figura autem non fuisset, nisi veritatis esset corpus. Cæterùm vacua res, quod est phantasma, figuram capere non posset. Aut si propterea panem corpus sibi finxit, quia corporis carebat veritate; ergo panem debuit tradere pro nobis. Faciebat ad vanitatem Marcionis, vt panis crucifigeretur. Cur autem panem corpus suum appellat, & non magis peponem, quem Marcion cordis loco habuit, non intelligens veterem fuisse istam figuram Corporis Christi, dicentis per Hieremiam: Aduersus me cogitarunt, dicentes: Venite conijciamus lignum in panem eius, scilicet Crucem in corpus eius.* Hisce Tertulliani locis, quæ Achillis instar habent Caluinistæ, iam dudum responderunt Perronius, alijque Catholici, ostendentes, Tertullianum nihil aliud voluisse contrà Marcionem, quàm Christum Dominum non figuram, non phantasma, sed verum corpus, veramque carnem assumpsisse, eiusque typum in pane non phantastico, non apparente, sed vero à Hieremiâ exhibitum; & hoc esse, quod Tertullianus voluit, panem figuram Corporis Christi dictum fuisse. Cæterùm si his locis Tertullianus obscurè loqui visus sit, id mirum videri non debet, cum disciplinam arcani totiès in scriptis suis commendauerit, vt non his solùm sed alijs quoque locis tectè, & obscurè de veritate Eucharistiæ loqutus fuerit, vt quando scribit, mulierem Christianam interroganti de pane Eu-

cha-

charistiæ Gentili respondisse, panem esse, quem comedit. Sciebat namque Tertullianus, sanctum canibus dandum non esse, neque margaritas ante porcos proijci debere, ideoque deterret fœminam Christianam à Gentilis connubio his verbis lib. 2. ad vxorem, cap. 5. *Non sciet maritus, quid secretò ante omnem cibum gustes, & si sciuerit panem, non illum credet esse, qui dicitur.* Ex quo loco, vti & tribus alijs ostendimus suprà, Tertullianum disciplinam arcani, quam ab ipsis Apostolorum temporibus cœpisse testatus est, & vxori obseruandam proposuisse, & in scriptis suis obseruasse, vt mirum non sit, plerisque in locis obscuriùs, quàm par esse videtur, de Sacramento Eucharistiæ locutum fuisse.

Albertinus lib. 2. in examine testimoniorum Origenis citat septem loca ex varijs eius operibus pro figuratâ Corporis Christi in Eucharistiâ præsentiâ, quorũ præcipua sunt, cap. 15. in Matth. ad illa verba: *Non quod in os ingreditur,* Matth. 15. *polluit hominem.* Vbi inter alia: *Proinde etiam in pane Do-* Origenes. *mini tum vtilitas est dicendi, cum impollutâ mente, purâque conscientiâ particeps est illius. Sic quoàd esum per se attinet, nec ex hoc, quia non edimus de pane per verbum Dei & obsecrationem sanctificato, fraudamur aliquo bono &c. . . . . . Cæterùm iuxta precationem, quæ illi accessit, proportione fidei fit vtilis, efficiens, vt perspicax sit animus spectantis ad id, quod vtile est. Nec materia panis, sed super illum dictus sermo est, qui prodest non indignè Domino comedenti illum. Et hæc quidem de typico, symbolicoque corpore.* Et ex homiliâ in Leuiticum 7. *Vbi verò tempus aduenit Crucis suæ, accipiens, inquit, Calicem, benedixit, & dedit discipulis suis, dicens, Accipite, & bibite ex hoc: Vos, inquit, bibite, quia non accessuri estis ad Altare. Ipse autem, tamquam accessurus ad Altare, dicit de se: Amen dico vobis, quia non bibam de generatione vitis huius, vsquequò bibam illud vo-*

biscum nouum in Regno Patris mei. Et tomo 32. commentarij in Ioannem loquens de buccellâ intinctâ Iudæ datâ, quam ait Iudam fortassis non comedisse, impediente Sathanâ, qui in eum intrauerat, eius vtilitatem, & subiungit: *Atque hoc modo non absurdè dici potest, quemadmodum indignè comedens panem Domini aut poculum eius bibens, ad iudicium manducat & bibit, cùm vis vna melior in pane & calice proposita sit: in meliore constitutione, quod melius est, operans, deteriori condemnationem patiens: sic buccella panis à Iesu porrectâ, & ij, cui data est (Iudæ) & cæteris Apostolis his verbis: Accipite & manducate, eiusdem generis erat* ὁμογενὴς ὢν, *sed eis saluti fuit, Iudæ verò condemnationi; ita vt post frustum Satanas in eum intrauerit. Intelligatur autem panis & poculum à simplicioribus secundùm hanc communiorem Eucharistiæ expositionem: ab ijs autem, qui profundiùs audire didicerunt, secundùm Diuiniorem de nutritorio veritatis verbo promissionem.*

Mirè hìc tripudiat Albertinus, & clarissima in rem suam testimonia esse exclamat, quòd frusti, quòd panis mentionem Origenes faciat, de Corpore verò & Sanguine ne quidem verbum habeat. Attamen si Albertinus rectè considerasset vltima illa verba: *Intelligatur autem panis & poculum à simplicioribus secundùm communiorem Eucharistiæ expositionem; ab ijs autem, qui profundiùs audire didicerunt, secundùm Diuiniorem de nutritorio veritatis verbo promissionem*: vidisset procul dubio, simpliciores ab ijs, qui profundiùs audire didicerunt, ab Origene distingui, neque alijs, quàm simplicioribus, inter quos Catechumenos quoquè reputandos esse censeo, de Eucharistiâ locutum fuisse. Vnde cùm venit ad illa verba: *Accipite & manducate*, omittit formam consecrationis, quâ panis mutatur in Corpus Christi: vti & dum

lo-

loquitur de Calice, refert verba Euangelistæ exceptâ formâ consecrationis, quâ vinum in Sanguinem Christi mutatur. Erat nimirùm Origenes Clementis Alexandrini successor in audiendis Catechumenis, coram quibus Eucharistia erat κρύφιον δόγμα, vt audiuimus ex eiusdem loco contrà Celsum: cui alia addidimus testimonia, ex quibus probauimus, eum quàm castissimè disciplinam arcani obseruasse; quod perlegenti eius commentaria & raram siuè vix vllam in genuinis eius Operibus de Corpore & Sanguine Christi mentionem reperienti, facilè constabit.

Adducit Albertinus lib. 2. testimonium Athanasij ex eius tractatu in Euangelium, vbi Corporis Domini sumptionem, spiritualem, non carnalem esse dicit. Verùm præterquam quòd hic tractatus Athanasij esse negetur à pluribus, facilè responderi potest, Athanasium, vel quisqui Author est illius tractatus, noluisse per spiritualem manducationem aliud intelligere, quàm quòd sub aliâ specie Corpus & Sanguis Christi sumantur à fidelibus, non verò quod *crudam carnem, crudumque sanguinem*, vt cum Gaudentio loquar, sumere debeamus. Rationem autem, cur Athanasius illo loco satis obscurè de Sacramento Eucharistiæ tractauit, colligere licet ex Synodicâ Alexandrinâ, quam secundæ suæ Apologiæ inseruit, vbi disertis verbis dicitur, necesse esse, *Mysterium Regis celare*, nec oportere ea non initiatis prodere, *ne Ethnici ignorantes ea subsannent, aut Catechumeni curiosi facti scandalizentur*. Ex hâc enim disciplinâ antiquitùs mysterium Eucharistiæ occultari consueuisse, ipse Albertinus c. 2. non vno sed pluribus antiquorum Patrum testimonijs comprobat.

Gaudentius serm. 2. de lect. Exodi.

Synod. Alexandrina.

Adducit eodem lib. 2. Albertinus quædam ex Cyrillo Hierosolymitano, & Basilio Magno, sed adeò friuola,

vt vix responsione indigeant. Author enim Caluinista abutitur Lectoris patientiâ, & clarissima antiquorum Patrum loca temerario ausu deprauat, & in sensum longè à mente illorum alienum detorquet. Facit Diuus Basilius in quibusdam locis mentionem panis, propositi doni, antityporum, & mysterij, rarissimè verò Corporis & Sanguinis Christi: sed quis ignorat Basilij sententiam de disciplinâ arcani, quam ab Apostolorum temporibus adeò castè obseruatam fuisse voluit, vt lib. de Spiritu Sancto cap. 27. testetur, neminem antiquorum verba consecrationis scripto prodidisse? *Neque enim*, inquit, *decebat horum doctrinam publicitùs circumferri scripto, quæ nec intueri fas erat non initiatis.* Locum hunc Græcè dedimus suprà, vt nullo modo mirandum sit, Basilium plerisque locis obscurè de Sacramento Eucharistiæ locutum fuisse. Neque panis, neque mysterij mentio quidquam facit ad errorem Caluini eiusque sequacium: vanus enim est Albertini conatus in vrgendis similibus Patrum testimonijs, in quibus se ex professo ob disciplinam arcani obscurè de mysterio Eucharistiæ loqui profitentur, vti reipsa professus est Epiphanius in Ancorato, quando agens de institutione Sacramenti, dixit: quòd Saluator *surrexit in Cœnâ, & gratijs actis dixit: Hoc meum est hoc. Atque videmus, quòd æquale non est, neque simile, non imagini incarnatæ, non inuisibili Diuinitati, non lineamentis membrorum, illud enim rotondæ formæ est, & quod ad facultatem attinet, sensus expers. Et voluit ex gratiâ dicere, Hoc meum est hoc.* Eo loco cùm Sanctus Epiphanius disciplinam arcani seruarit, non est ausus verba consecrationis proferre, neque Corpus Christi nominare, & tamen ausus est ex eo loco Albertinus concludere: *Apertissimè innuit Epiphanius, panem subiectum esse, de quo Dominus Corpus suum enunciauit.*

[Margin notes: Basilius M. — Epiphanius. — Albertinus.]

Quid

Quid post hæc hærebimus in refutandis Albertini argumentis, quæ ex varijs Sanctorum Patrum locis formare conatus est, vt ex Gregorij Nazianzeni orat. 13. vbi *Antitypa pretiosi Corporis vel Sanguinis* nominantur: ex varijs Augustini locis, vbi Eucharistia *Sacramentum panis & vini* dicitur: ex pluribus Cyrilli Alexandrini Operibus, vbi Sacramentum *Eulogia, & mystica Eulogia* nuncupatur: ex Theodoreti Dialogo, cui titulus *Immutabilis*, vbi Calicem Dominici Sanguinis dicit *Mysticum vitis fructum*, Corpus verò *Frumentum* & *Symbolum* nominat? Cùm constet, hoc ipso loco Theodoretum ex professo obscurè de Eucharistiæ mysterio scripsisse; dùmque Dialogum inter Orthodoxum & Eranistem de hoc mysterio institueret, dixisse, quòd inter illos primò conuenerit, quòd *mysteriosiùs* siuè obscuriùs agent ob eos, qui *fortaße aderant mysterijs non initiati*. Quod Theodoretus Dialogo *Immutabilis* ex professo occultandum suscepit non initiatis, hoc plures Patres primis sex sæculis, quibus disciplinam arcani viguisse audiuimus suprà, in suis tractatibus imitatos fuisse non dubitarim, vt vel ex hâc Ecclesiæ disciplinâ complura Patrum, qui sex primis sæculis floruerunt, constet, testimonia ab Albertino, Morneo, & Claudio adducta nihil contra præsentiam realem Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistiâ facere. Patres namque frequenter Eucharistiam typum, figuram, symbolum, imaginem, mysterium dixerunt, non quòd Corpus & Sanguinem Christi in eâ contineri negarint, sed quòd Catechumenis seù non initiatis ex disciplinâ Ecclesiæ occultare eam voluerint.

Gregorius Nazianzenus. Augustinus.

Cyrillus Alexandrinus. Theodoretus.

AE-

ARTICVLVS VII.

Quòd nulla apud Antiquos de verbo Transubstantiationis, frequenter econtra panis mentio fiat, ex disciplina arcani prouenit.

Albertin.

MAgnum quid contra Catholicos inuenisse putant, tàm Caluinistæ, quàm Lutherani, quòd nullam apud Patres Latinos de verbo Transubstantiationis, nullam apud Græcos de nomine μετουσιώσεως memoriam extare reperiant. De hoc mirè gloriatur Albertinus libro 3. de Sacramento Eucharistiæ ad sæculum 12. *Tunc*, inquiens, *nouitium transubstantiationis figmentum nouo nomine eò vsque non vocitatum illa cœpit commendari*. Et Tentzelius num. 1. suæ disputationis, qui in eo potissimùm gloriatur, quòd Transubstantiatio Patrum calculo planè destituta sit, addens, à Lombardo ex malè intellectis veterum quorumdam locutionibus consarcinatam esse. Possem hanc de voce Transubstantiationis chronotaxim ex Patrum testimonijs facilè corrigere, & nomen ipsum non tàm recens esse, quàm somniant nouatores, ostendere: verùm cum hic præcipuè de primis Ecclesiæ sæculis agamus, quibus vel rara vel nulla istius vocis mentio reperiatur, silentij istius ratio inquirenda est.

Pro eo autem notandum, nullam hæresim ante Berengarij tempora contrà Eucharistiam ex professò ortam fuisse, neque Sanctos Patres ante illa tempora de veritate Eucharistiæ comprobandâ tractatus ex professo edidisse, sed cum disciplina arcani sex primis sæculis viguerit, doctrinam de huius Sacramenti veritate & ritibus potiùs occul-

cul-

cultare studuisse. Hinc autem prouenisse credendum est, quòd rara, vel nulla de verbo Transubstantiationis apud Antiquiores Ecclesiæ Patres reperiatur memoria. Cum enim ex vnâ parte disciplina arcani vigeret, ex aliâ verò nulla hæresis exorta esset, quæ cogeret Ecclesiæ defensores veritatem huius mysterij funditùs inquirere, & particulatim exponere: hinc omninò factum est, apud Patres non reperiri integros tractatus ex professo editos, in quibus disputatur, quomodò in Sacramento Eucharistiæ panis & vinum per consecrationem transubstantientur, an accidentia maneant sine subiecto, & similia, quæ post hæresim Berengarij frequenter tractantur in Scholis, vt videre est in Antiquiorum & recentiorum Scholasticorum Operibus.

Notandum secundò, Patres prioribus sæculis in quibusdam Operibus, & sermonibus clarè locutos fuisse de horum mysteriorum veritate: Primò quando epistolas mittebant ad fideles baptizatos, vel fidelium Ecclesias, vt vidimus suprà de Pauli ad Corinthios, & Ignatij ad Philadelphienses litteris: secundò cum Opera scribebant pro solis initiatis, quæ tamen ne ad manus non initiatorum peruenirent, summo studio cauebant, vt patet ex Dionysij operibus, & Cyrilli Hierosolymitani, aliorumque scriptis: tertiò dum sermones coram solis baptizatrum scriptis: tertiò dum sermones coram solis baptizatis habebant, quod vel in nocte Paschatis, vel in vigiliâ Pentecostis, quando adulti baptizabantur, contingebat. Præclarum habemus hâc de re Cyrilli Hierosolymitani testimonium Catechesi 18. vbi agens de Catechumenis consistentibus, sic eos alloquitur. Περὶ μὲν οὖν τῆς παραδοθείσης ὑμῖν εἰς ἐπαγγελίαν ἁγίας καὶ Ἀποστολικῆς πίστεως, ὅσας ἐχώρει κατηχήσεις, διὰ τὴν τοῦ κυρίου χάριν εἰρήκαμεν ἐν ταῖς διελθούσαις ταύταις τῆς τεσσαρακοστῆς ἡμέραις, οὐχ ὅτι ταῦτα μόνα εἰπεῖν ὀφείλομεν· πολλὰ γὰρ ἐστι τὰ παραλειφθέντα, καὶ μεί- Cyrillus Hierosol.

ζό-

ζόντων ἴσως καὶ ὑπὸ τῶν καλλιόνων διδασκάλων νοούμενα· Ἐνεστώσης δὲ λοιπὸν τῆς ἁγίας τοῦ Πάσχα ἡμέρας, καὶ τῆς ὑμετέρας ἐν Χριστῷ διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας ἀγάπης φωτιζομένης, διδαχθήσεσθε πάλιν τὰ πρέποντα Θεοῦ θέλοντος μεθ' ὅσης εὐσεβείας καὶ τάξεως εἰσελθεῖν χρὴ καλουμένους, Τίνος δὲ ἕνεκεν ἐπιτελεῖται ἕκαστον τῶν ἁγίων τοῦ βαπτίσματος μυστηρίων. μεθ' ὅσης δὲ εὐλαβείας καὶ τάξεως χρὴ ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος πρὸς τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ προσελεύσεσθαι θυσιαστήριον. καὶ τῶν αὐτόθι πνευματικῶν καὶ ἐπουρανίων ἀπολαβεῖν μυστηρίων, ἵνα τῆς ὑμετέρας ψυχῆς διὰ τοῦ τῆς διδασκαλίας λόγου, προφωτιζομένης, εἰς ἕκαστον γνωρίζηται τῶν ἐκ Θεοῦ δωρουμένων ὑμῖν χαρισμάτων τὸ μέγεθος. *De traditâ namque vobis ad profitendum Sanctâ & Apostolicâ fide, quantum Catechesis capere potuit, per Dei gratiam diximus, præteritis hisce quadragesimæ diebus. Non quòd ea tantùm dicere expediret: multa enim prætermissa sunt, & meliùs fortè à bonis doctoribus intellecta. Instante autem deinceps Sancto die Paschatis, & vestrâ per lauacrum regeneratione, docebimus rursùs Deo volente ea, quæ conueniunt: quantâ cum reuerentiâ & ordine eò ingredi oporteat vocatos: cuiusque causâ perficitur vnumquodque Sanctorum baptismi mysteriorum; & quantâ cum deuotione à baptismate ad Sanctum Dei accedendum est altare, atque his, quæ istic sunt spiritualibus & cœlestibus perfruendum mysterijs: vt anima nostra per doctrinam & sermonem illuminata, ab vnoquoque cognoscatur à Deo vobis donatorum charismatum magnitudo,*

Notanda sunt hæc verba Cyrilli Hierosolymitani, quibus indicat, ipsâ Paschatis nocte seu vigiliâ Catechumenis reuelari consueuisse arcana tàm baptismi, quàm Diuini altaris: quòd ante baptismatis & Eucharistiæ susceptionem de his mysterijs instruendi essent. Gaudentius Brixiensis Episcopus Cyrillo Hierosolymitano coætaneus in sermone, quem nocte seu vigiliâ Paschatis habuit ad regressos è fonte Neophytos: *Modò*, inquit *ea solùm de* Gaudentius.

ipsâ lectione carpenda sunt, quæ præsentibus Catechumenis explanari non possunt, & necessariò tamen sunt aperienda Neophytis. Et infrà adeò clarè de Eucharistiæ mysterio loquitur, vt Transubstantiationem ipsam his verbis exponat. *Pascha est*, inquit, *Domini, hoc est Transitus Domini. Ne terrenum putes, quod cœleste effectum est, per eum, qui transit in illud, & fecit illud suum corpus & sanguinem. Nam quod suprà generaliter exposuimus edenda de carne Agni, specialiter in degustandis seruandum est iisdem mysteriis Dominicæ Passionis: vt neque crudam carnem, crudumq; sanguinem, sicut Iudæus, esse putes, & respuas dicens: Quomodo potest iste dare carnem suam manducare? Neque in ollâ cordis carnei, humoribus per naturam semper obnoxii, ipsum decoquas Sacramentum, commune illud ac terrenum esse existimans, sed vt per ignem Diuini Spiritus id effectum, quod annunciatum est, credas: quia, quod accipis, corpus est illius panis Cœlestis, & sanguis est illius Sacræ vitis. Nam cum panem consecratum & vinum discipulis suis porrigeret, sic ait: Hoc est Corpus meum: Hic est Sanguis meus. Credamus quæso, cui credidimus. Nescit mendacium veritas.* Et de hoc sermone agens tractatu 5. dicit, se ordinem celebrandi Paschatis in libro Exodi descriptum præposterasse in sermonibus Paschalibus, vt mysteriis exponendis debitæ reuerentiæ ordinem teneret. *Quia*, inquit, *oportebat in illâ splendidissimâ nocte vigiliarum, secundo tractatu, non dictorum sequentia, sed congrua Neophytis explanari; vt edendi Paschalis Sacrificii disciplinam rudes Neophyti discerent, instructi fideles cognoscerent.*

Supponit vbique Sanctus Gaudentius, solâ nocte Paschatis clarè exposita fuisse, quæ ad Eucharistiæ mysterium spectant: in reliquis autem sermonibus Paschalibus solùm de quibusdam Eucharistiæ figuris & ritibus actum fuisse. Quod ipsum ex septem eius tractatibus seu sermonibus Paschalibus manifestè colligitur. An autem mos il-

le vbique Ecclesiarum receptus fuerit, haud facilè dixerim; constat namque ex Sancto Cyrillo Hierosolymitano, Catechesi 18. Hierosolymis septem integris diebus Paschalibus Neophytos de mysterijs instructos fuisse. Sic enim loquitur: *Post sanctum autem, & salutarem Paschatis diem, in reliquis hebdomadæ diebus, post Synaxim, ad Sanctum Resurrectionis Saluatoris locum congregati, Deo volente alias Catecheses audietis, in quibus rursùs de vnoquoque eorum, quæ fiunt, causas discetis, atque tàm ex Nouo, quàm ex Veteri Testamento demonstrationes accipietis. Primùm quidem de his, quæ ante baptismum proximè fiunt. Deindè quomodo mundati estis à peccatis per Dominum lauacro aquæ, in verbo: & quomodo Sacerdotalis appellationis Christi participes facti estis: & quomodo signaculum vobis datum est Spiritus Sancti: & de ijs, quæ fiunt in altari, Sanctis Noui Testamenti mysterijs. Quæ hinc capiet initium. Quod Diuinæ Scripturæ tradiderunt. Quæ istorum virtus. Et quomodo ad hæc accedendum; & quando, & quomodò ea habere opporteat.* Non solâ Paschatis nocte, sed post ipsum Paschatis diem in reliquis hebdomadæ diebus rursùs exponebantur mysteria nouiter baptizatis, idque non in communi sermone, qui habebatur post Euangelium inter Missarum solemnia, sed post finitam synaxim in particulari cœtu nouiter baptizatorum: *In reliquis hebdomadæ diebus*, inquit Cyrillus, *post synaxim ad sanctum Resurrectionis Saluatoris locum congregati Deo volente alias Catecheses audietis, &c.* Et ex hâc Hierosolymitanæ Ecclesiæ consuetudine colligitur, Cyrilli Hierosolymitani Catecheses mystagogicas, quæ numero quinque extant, esse illas, quas hebdomadâ Paschali habuit coram recèns baptizatis: vt mirum non sit, Cyrillum Catechesi mystagogicâ 4. æquè clarè, ac Gaudentium suprà, de Transubstantiatione locutum fuisse.

Cyrillus Hierosolymit.

No-

Notandum insuper, quosdam Patres cautiùs egisse in epistolis ad ipsos Catholicos transmissis, vt patet ex epistolâ Innocentij Primi ad Decentium Eugubinum, cui ne quidem de formâ Confirmationis scribere voluit, ne mysterium arcani reuelaret; alios in operibus, quæ ad non initiatorum manus peruentura timebant, obscuriùs de mysterijs Catholicæ Religionis egisse: omnes demùm primitiuæ Ecclesiæ Patres in sermonibus coram Catechumenis, Iudæis, vel Gentilibus, qui ijs interesse solebant, mysteria occultasse. Et de his Patrum scriptis intelligenda omninò sunt, quæ hâc Dissertatione Apologeticâ de disciplinâ arcani asseruimus: & desumpta ex hisce Patrum scriptis testimonia sunt planè illa, quæ ex eâdem disciplinâ contrà Lutheranos & Caluinistas, vt in commentario ad canonem 2. Antiochenum indicauimus, interpretationem accipiunt. Neque à vi huius argumenti sese extricare poterunt Lutherani, quidquid Tentzelius in disputatione sua num. 1. argumentum illud potiùs Caluinistis, quàm Lutheranis tribui debere, contenderit. *Certè*, inquiens, *explicatio & argumenti constructio, quam subiungit, potiùs ad Mornæi, Dallei, Aubertini, & similium Scholam, quàm ad nostram pertinet*. Et infrà: *Itaque manifestum est, quàm iniquè aduersùs nostram Ecclesiam pugnare soleat Schelstratius, qui non minùs, quàm ipse, obseruamus, non contemnendum aduersùs Caluinianos fundamentũ tribuere tenebras, quas ipsi ingerunt, cùm quod piscari conantur ex silentio, aut obscurâ Patrum loquelâ negatiuum argumentum, ad ipsum veritatis Eucharisticæ mysterium sit ianua & ostium*. Tentzelius.

Enimuerò, vbi hæc primùm in Tentzelio legeram, fateor, me non parùm admiratum fuisse hominis iudicium, quo Lutheranos à Caluinistis separandos statuit, cùm argumentum pro vtrisque faciat, & magìs contrà

Lutheranos, quàm Caluinistas vrgeat. Posito enim, quòd complura Patrum testimonia obscurè mentionem Eucharistiæ facientia nihil probent contrà realem Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistiâ præsentiam, quia veritatem illam ex disciplinâ arcani occultare debebant, vt probauimus suprà, & admittit hoc loco Tentzelius; quis non videt, complura Patrum testimonia de pane, frumento, vino, & vite agentia, nihil facere contrà Transubstantiationem, quam tamquam dogma magìs arcanum ex primitiuæ Ecclesiæ disciplinâ occultare oportebat? Sanè si argumentum ex disciplinâ arcani à me desumptum faciat contra Mornei, Dallei, & Albertini sententiam, quæ realem Corporis Christi præsentiam impugnat, negare non potest Tentzelius, quin contra Gerhardum, Meierum, & cœteros Lutheranos suos, qui Transubstantiationem panis in Corpus, & vini in Sanguinem Christi negant, facere debeat.

Firmari hoc ipsum posset ex illis Patrum locis, in quibus panis mentio facta reperitur, quæ à Lutheranis non minùs contrà Transubstantiationem, quam à Caluinistis contrà præsentiam realem Corporis Christi adferri solent. Quæ enim Lutherani de fractione panis ex Scripturâ vrgent pro impanatione, Caluinus contrà præsentiam realem allegat: & quæ Centuriatores Magdeburgenses contrà Transubstantiationem, pro solâ præsentiâ reali Corporis Christi in Eucharistiâ adducunt Centuriâ 3. ex libro 4. Tertulliani contrà Marcionem; eadem ipsa audiuimus suprà Morneum, Albertinum, & Claudium pro solâ figuratâ Corporis Christi præsentiâ afferre. Ex quibus, vti ex alijs plurimis, colligitur, quòd, si testimonia Patrum ex disciplinâ arcani contrà Caluinistas interpretationem accipiant, ex eádem disciplinâ contrà Lutheranos exponi possint, neque frequen-
tem

tem panis mentionem magìs officere Transubstantiationi, quàm crebram figuræ appellationem præsentiæ reali, cùm sicut vnum, ita & aliud à Patribus vsurpatum sæpiùs fuerit ad occultandum sacrum Eucharistiæ mysterium.

ARTICVLVS VIII.

Publicam Eucharistiæ expositionem, & in Processionibus circumgestationem recenter introductas nihil veritati mysterij officere.

SOlent Hæretici coaceruare omnia illa, circa quæ aliquid noui ab Ecclesiâ Romanâ introductum putant: cùmque reperiant, non adeò antiquam esse Corporis Christi festiuitatem, quam nunc cum tantâ solemnitate celebrat Ecclesia, tam illam, quàm publicam Eucharistiæ in Processionibus circumgestationem nouitatis arguunt, scribente Albertino lib. 3. quòd *Vrbanus Quartus* anno 1264. ad reuelationes quasdam fictitias, precesque muliercularum Leodiensium festum cum octauis suis in honorem Sacramenti statuerit, & superaddiderit. Et infrà: quòd ,, circà annum 1364. noua ergà ,, Sacramentum incœperit superstitio. Festo enim, in- ,, quit, ante centum annos instituto, ab Vrbano Quinto ,, addita est circumgestatio publica ad pompam: id v- ,, nicum videbatur tanto errori deesse, vt veluti curru ,, triumphali deferretur.,, Hæc & multò plura Albertinus, qui ex ritibus circà Eucharistiam nouiter introductis, contrà veritatem ipsius dogmatis à Romanâ Ecclesiâ traditi concludit. Albertinus.

Ve-

Verùm quàm vana sit hæc Albertini aliorumque Hæreticorum gloriatio, ex disciplinâ arcani facilè ostenditur. Adducit idem Albertinus testimonium Cassandri in consultatione ad artic. 22. de circumgestatione dicentis: ,, Consuetudo, quâ panis Eucharistiæ in publicâ pompâ ,, conspicuus circumfertur, ac pasim omnium oculis ,, ingeritur, præter veterum morem & mentem, haud ,, ita longo tempore introducta & recepta videtur. Illi e- ,, nim hoc mysterium in tantâ Religione & veneratio- ,, ne habuerunt, vt non modò ad eius perceptionem, ,, sed ne inspectionem quidem admitterent nisi fideles, ,, quos Christi membra & tanti mysterij participatione ,, dignos esse existimarent. Quare ante consecrationem ,, Catechumeni, Energumeni, Pœnitentes, denique non ,, communicantes, Diaconi voce & ostiariorum ministe- ,, rio secludebantur. ,, Hucùsque Cassander ab Albertino allatus, cuius supradictam sententiam tantum abest Caluinistis aut Lutheranis prodesse, vt ipsorum intentum potiùs destruat, ideòque à Scriptoribus Catholicis, & nouissimè à Christiano Lupo in Dissertatione de Sanctissimi Sacramenti expositione confirmetur, fatente Lupo cap. 2. ,, Publicas cum Eucharistiâ Processiones ,, non cohæsisse cum disciplinâ antiquæ Ecclesiæ. Ista ,, namque disciplina Sacrosanctam Eucharistiam rigidis- ,, simè abscondebat, non Iudæis dumtaxat ac Gentili- ,, bus, sed etiam Catechumenis ac Pœnitentibus . . . . ,, Hæc igitur disciplina nullatenus patiebatur Sacrosan- ,, ctum Eucharistiæ Sacramentum publicè exponi in a- ,, pertis Basilicis aut Oratorijs, longè minùs circumferri ,, per plateas. Plateæ enim tunc erant plenæ oculorum ,, & aurium, quæ Sacrosancta nec videre poterant, nec ,, audire: in omni Ciuitate erant Gentiles, Iudæi, Cate- ,, chumeni, Pœnitentes. ,, Et infrà cap. 9. ,, Quòd ex-

Cassander.

Lupus.

,, po-

„ positio hæc primis Ecclesiæ sæculis non fuerit, est „ manifestum. „

Sic cum Lupo loquuntur Scriptores Catholici, neque antiquos Ecclesiæ ritus negant, neque nouiter introductos erubescunt, quòd sciant veteris & recentioris Ecclesiæ disciplinam suis rationibus inniti. Quòd vetus Ecclesia nullam sollemnem festiuitatem Corporis Christi celebrarit, Corpus Christi publicè in processionibus non circumtulerit, Eucharistiam in apertis basilicis aut oratorijs omnium oculis non exposuerit, non ex eo prouenit, quòd publicum fidelium cultum non meruerit, sed profanorum vilipensioni, & non initiatorum ludibrio debuerit subduci. Quòd autem iuxtà recentiorem Ecclesiæ disciplinam vsu receptum fuerit, Eucharistiam publicè in templis exponi, in processionibus circumferri, festo solemni celebrari, meritò introductum fuit post Gentilium conuersionem, Iudæorum seruitutem, Catechumenorum & pœnitentium abrogationem; horum enim metu introducta olìm fuit disciplina arcani, fueruntque Gentilium ludibria, & Catechumenorum scandala nubium instar splendidam Solis faciem obscurantium: sicut autem fugatis nubibus Solis faciem intuentur & mirantur mortales; ita extinctis Gentilibus & Catechumenis Sacrosanctum Christi Corpus, & Eucharistiæ Sacramentum Solis instar mortalium oculis exponi debuit, vt mirarentur omnes infinitam Christi charitatem, quâ Genus Humanum complexus se ipsum præbuit.

Neque verum est, quòd somniant Nouatores, Ecclesiam cum ritu dogma mutasse, & cum publicâ Corporis Christi expositione & circumgestatione adorationis cultũ nouiter introduxisse. Nihil enim hâc in re Ecclesia mutauit, sed solùm, quod ob disciplinam arcani occultè à fidelibus fiebat, publicè faciendum esse instituit. Nota

est

est Gorgoniæ historia, quam eius frater Gregorius Nazianzenus in oratione de ipsius funere fusiùs enarrat, quod nimirùm febre correpta ad altare domesticum, vbi pretiosi Corporis vel Sanguinis Christi dona recondiderat, procubuerit adoratura, & inuocatura eum, qui super altari honoratur. *Ad altare*, inquit Nazianzenus, *cum fide procumbit, eumque, qui super ipso honoratur, cum magno clamore inuocat*. Neque mirum videri debet, in altari illo domestico dona Corporis & Sanguinis Christi recondita fuisse à Gorgoniâ: erant enim illa, quæ fideles diebus Dominicis à Sacerdote accipiebant pro communione domesticâ per hebdomadam sumendâ. Nota quoquè est Cyrilli Hierosolymitani admonitio Catechesi 5. mystagogicâ, quâ fidelem hortatur, vt calicem Sanguinis Christi accipiens, pronus inclinet, & adorationis cultum adhibeat. Plura sunt antiquitatis monumenta, ex quibus de vsu primitiuæ Ecclesiæ constat circa adorationis cultum, circa quem nihil postremis temporibus innouauit, sed mentem Antiquorum secuta Ecclesia, solam fidelium deuotionem excitare, & augere studuit,

Nazianzenus.

INDEX

RERVM

Hac dissertatione contentarum.

X Ful-

FINIS.

